

ΛΙΚΟ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟΥ

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ ΕΝΩΣΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΠΕΡΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

Σεμινάριο για την κυπριακή δικαιοσύνη

Λευκωσία, 18 Οκτωβρίου 2022

222DV85f

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ
ΕΚΛΟΓΗ ΔΙΚΑΣΤΩΝ ΚΥΠΡΟΥ

Σύμβαση παροχής υπηρεσιών DG COMP/2017/015 - SI2.778715

Το παρόν έγγραφο έχει καταρτιστεί για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ωστόσο, αντικατοπτρίζει μόνο τις απόψεις των συγγραφέων και η Επιτροπή δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτό

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ ΕΝΩΣΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΠΕΡΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

Σεμινάριο για την κυπριακή δικαιοσύνη

Λευκωσία, 18 Οκτωβρίου 2022

Περιεχόμενα

Συμμετοχές εισηγητών

- Ευθύμιος Αντωνόπουλος	
	• Παρουσίαση Εισαγωγή στο ενωσιακό δίκαιο περί ανταγωνισμού
- Άννα Τζανάκη	
	• Παρουσίαση Συμφωνίες, αποφάσεις και εναρμονισμένες πρακτικές • Παρουσίαση Χρήση των εργαλείων αναζήτησης των διαδικτυακών βάσεων δεδομένων
- Δημήτρης Λουκάς	
	• Παρουσίαση Κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης βάσει του άρθρου 102 ΣΛΕΕ • Περιπτωσιολογική μελέτη για τα άρθρα 101 και 102 ΣΛΕΕ
- Μαρία Ιωαννίδου	
	• Παρουσίαση Ιδιωτική επιβολή του δικαίου περί ανταγωνισμού της ΕΕ
- Ευσταθία Παντοπούλου	
	• Παρουσίαση Εφαρμογή των κανόνων της ΕΕ για τις κρατικές ενισχύσεις από τον εθνικό δικαστή

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΕΝΩΣΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΠΕΡΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση
Σύμβαση παροχής υπηρεσιών DG COMP/2017/015 - SI2.778715
Το παρόν έγγραφο έχει καταρτιστεί για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ωστόσο, αντικατοπτρίζει μόνο τις
απόψεις των συγγραφέων και η Επιτροπή δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη για οποιαδήποτε χρήση
των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτό

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Έννοια ανταγωνισμού

Διάκριση από αθέμιτο

Ένταξη στο οικονομικό δίκαιο

ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

Σύγχρονος: ωφέλεια του καταναλωτή

Πρότυπο που επιδιώκεται: αποτελεσματικός ανταγωνισμός

Ιστορική εξέλιξη: αρχικά η δημιουργία ενιαίας αγοράς – αυστηρή αντιμετώπιση των περιορισμών- Κανονισμός 17/62 – αποκλειστική σχεδόν αρμοδιότητα της Επιτροπής- δυνατότητα εξαιρέσεων αυτοδίκαιων ή ατομικών – Λευκή Βίβλος 1999 – αποκέντρωση αρμοδιοτήτων- Κανονισμός 1/2003- κυρίως κατασταλτικός – εν μέρει προληπτικός ρόλος – συγκεντρώσεις – προληπτικός έλεγχος

Συμπέρασμα: βασικός στόχος η προστασία του τελικού καταναλωτή μέσω του προληπτικού και κατασταλτικού ελέγχου

ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Κείμενο των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ

Κοινά χαρακτηριστικά προϋπόθεση εφαρμογής- ενδεικτική απαρίθμηση – τομείς που εξαιρούνται : γεωργία – στρατιωτικός τομέας – μη εξαιρούμενοι βάσει νομολογίας ΔΕΕ- ταχυδρομικός (απόφαση 19-5- 1993 Paul Corbeau) - ιδιωτική ασφάλιση (απόφαση της 27-1-1987 Verband der Sachversicherer)-τράπεζες (απόφαση της 14-1-1981 Zuchner)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ : εξαιρετικά ευρύ πεδίο εφαρμογής

ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

Έννοια επιχείρησης: πολύ ευρεία, περιλαμβάνει και τα φυσικά πρόσωπα: χαρακτηριστική νομολογία (απόφαση της 16-9-1987 Επιτροπή κατά Ιταλίας, απόφαση της 23-4-1991 Hofner Macroton , απόφαση της 18.6.1998 Επιτροπή κατά Ιταλίας, απόφαση της 11-7-2013 Επιτροπή κατά Stichting Administratie , απόφαση της 19-2-2002 Wouters) - εξαίρεση για τις δημόσιες επιχειρήσεις

Έννοια του επηρεασμού του εμπορίου μεταξύ κρατών – μελών: ειδικότερα εμπόριο μεταξύ κρατών – μελών- έννοια δυνατότητας επηρεασμού – αρκεί η πιθανολόγηση- έμμεσος επηρεασμός – χαρακτηριστικές αποφάσεις (απόφαση της 30-1-1985 B.N.I.C. κατά Clair , απόφαση της 3-12-1987 B.N.I.C. c. Yves Aubert, απόφαση της 13-7-1966 Consten et Grundig)

Έννοια σημαντικού περιορισμού του ανταγωνισμού: νομολογιακή προέλευση (απόφαση της 9-7-1969 Volk c.Vervaeke) - προϋποθέσεις που θέτει η Επιτροπή για την υπαγωγή- εφαρμογή των κανόνων του ανταγωνισμού και σε επιχειρήσεις με έδρα εκτός της Ε.Ε. - χαρακτηριστικές αποφάσεις (απόφαση της 14-7-1972 Matieres Colorantes, απόφαση της 27-9-1988 Ahlstrom)- έννοια δυνητικού ανταγωνισμού – έννοια αγοράς βασικές αρχές που διέπουν την διαδικασία ενώπιον της Επιτροπής – αιτιολόγηση αιτήματος για παροχή πληροφοριών (απόφαση της 10-3-2016 Heidelberg Cement – δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησης (απόφαση της 18-10-1989 Solvay – Orkem) - επαγγελματικό απόρρητο που αφορά μόνον τον συνήγορο (απόφαση της 18-5-1982 A.M & Seurope) όχι τον νομικό σύμβουλο (απόφαση της 14-9-2010 AKZO NOBEL) - δικαίωμα πρόσβασης στα στοιχεία του φακέλου – κυρώσεις- αρχή επιείκειας (απόφαση της 14-6-2011 Pfeiderer) - σώρευση κυρώσεων - αρχή του ne bis in idem (απόφαση της 13-2-1969 Walt Wilhelm, αποφάσεις της 23-2-2022 bpost και Bundeswettbewerbsbehörde κατά Nordzucker

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ : στάθμιση συμφέροντος προστασίας του ανταγωνισμού και δικαιωμάτων αμύνης των επιχειρήσεων

5

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗ

Αρχικά περιορισμένος μόνο διαπίστωση ακυρότητας κατά το άρθρο 101 ΣΛΕΕ και για αγωγή αποζημίωσης (απόφαση της 30-1-1974 B.R. T. SABAM) *μετά την θέσπιση του Κανονισμού 1/2003* διευρυμένος – Ανακοίνωση Επιτροπής 2004 – διαδικασία συντονισμού βάσει του Κανονισμού- Ελληνικό δίκαιο ανταγωνισμού – αρχές ανταγωνισμού -δικαστήρια – αρμοδιότητα διοικητικών – πολιτικών δικαστηρίων αποφάσεις Συμβουλίου Επικρατείας 582/2019 (μη εφαρμογή διατάξεων Κανονισμού 1/2003 που αφορούν την παραγραφή) 148/2015 (απόφαση για τον καθορισμό κατωτάτων ορίων αμοιβών οδοντιάτρων)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ : διεύρυνση δυνατότητας διαπιστώσεως παραβάσεων – ανάγκη συντονισμού

6

Άρθρο 101 ΣΛΕΕ - Συμφωνίες, αποφάσεις και εναρμονισμένες πρακτικές

Άννα Τζανάκη - Λέκτορας, Νομική Σχολή Lund University

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, 18 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2022

- Με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Σύμβαση υπηρέσιας DG COMP/2017/015 -S12.778715
- Το παρόν έγγραφο συντάχθηκε για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Ωστόσο, αντικατοπτρίζει μόνο τις απόψεις της συντάκτριας και η Επιτροπή δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτό.

1

Επισκόπηση παρουσίασης

- **Συμφωνίες, αποφάσεις & εναρμονισμένες πρακτικές**
 - Πολιτική ανταγωνισμού
 - Νομικό πλαίσιο ΕΕ
- **Άρθρο 101 ΣΛΕΕ**
 - Κύρια στοιχεία του άρθρου 101 ΣΛΕΕ
 - Οριζόντιες και κάθετες συμφωνίες
- **Εξαιρέσεις**
 - Ατομικές εξαιρέσεις
 - Ομαδικές απαλλαγές

2

Θεωρία και πράξη

- **Adam Smith, The Wealth of Nations (1776)**

- “Άνθρωποι του ιδίου εμπορίου σπανίως συναντώνται για διασκέδαση· συναντώνται για να συνωμοτήσουν εναντίον του κοινού ή για να σκαρώσουν κάποιο τέχνασμα προκειμένου να αυξήσουν τις τιμές. Είναι πράγματι αδύνατον να εμποδιστούν τέτοιες συναντήσεις από οιονδήποτε νόμο [...] Παρόλο που ο νόμος δε μπορεί να εμποδίσει τέτοιες συναντήσεις, θα πρέπει να μη τις διευκολύνει, και σε κάθε περίπτωση, να μη τις καθιστά αναγκαίες.”

- **Antonin Scalia, USSC Opinion in Trinko (2004)**

- “το υπέρτατο κακό της αντιμονοπωλιακής νομοθεσίας: [η] συμπαιγνία.”

- **Mario Monti, EU Competition Commissioner (2000)**

- “η καταπολέμηση των καρτέλ είναι ένα από τους πιο σημαντικούς τομείς δραστηριότητας οποιασδήποτε αρχής ανταγωνισμού και σαφής προτεραιότητα της Επιτροπής. Τα καρτέλ είναι καρκίνοι στην οικονομία της ανοιχτής αγοράς, η οποία αποτελεί την ίδια τη βάση της [Ευρωπαϊκής] Κοινότητάς μας.”

3

Πολιτική ανταγωνισμού

- **Απαγόρευση αντι-ανταγωνιστικών συμπτάξεων**

- μοναδικό ίσως αντικείμενο ομοφωνίας σε θεωρία και πράξη
- κοινή και κεντρική απαγόρευση σε όλα τα συστήματα δικαίου του ανταγωνισμού
- ωστόσο τρέχουσες εξελίξεις: “συμφωνίες βιωσιμότητας” - αλλαγή πολιτικής;

- **Διαφοροποίηση νομικής μεταχείρισης**

- *Καρτέλ*: καθορισμός τιμών, κατανομή αγορών, περιορισμός παραγωγής
 - στόχος τους ο περιορισμός του ανταγωνισμού
- *Οριζόντιες συμφωνίες*: μεταξύ ανταγωνιστών στην ίδια αγορά
 - όχι στόχος αλλά ενδεχομένως αντι-ανταγωνιστικά αποτελέσματα
- *Κάθετες συμφωνίες*: μεταξύ επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε διαφορετικό επίπεδο της αλυσίδας παραγωγής ή διανομής
 - δυνητικά αντι-ανταγωνιστικά αλλά συχνά και υπέρ του ανταγωνισμού αποτελέσματα

4

Νομικό πλαίσιο ΕΕ

• Άρθρο 101 ΣΛΕΕ

- βασικός απαγορευτικός κανόνας & ατομικές εξαιρέσεις
- απευθυνόμενος σε επιχειρήσεις (“undertakings”) με δραστηριότητα στην ΕΕ
- πρωτογενές δίκαιο ΕΕ, άμεσο αποτέλεσμα στα Κράτη Μέλη

• Κανονισμοί ομαδικής απαλλαγής

- οριζόντιες συμφωνίες: συγκεκριμένες κατηγορίες & προϋποθέσεις
- κάθετες συμφωνίες: συγκεκριμένες κατηγορίες & προϋποθέσεις

- Κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή του άρθρου 101 ΣΛΕΕ στις συμφωνίες οριζόντιας συνεργασίας
- Κατευθυντήριες γραμμές για τους κάθετους περιορισμούς
- Κανονισμός 1/2003 του Συμβουλίου για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 της συνθήκης

5

Άρθρο 101 ΣΛΕΕ

1. Είναι ασυμβίβαστες με την εσωτερική αγορά και απαγορεύονται όλες οι συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων, όλες οι αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και κάθε εναρμονισμένη πρακτική, που δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και που έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της εσωτερικής αγοράς, και ιδίως εκείνες οι οποίες συνίστανται:

α) στον άμεσο ή έμμεσο καθορισμό των τιμών αγοράς ή πωλήσεως ή άλλων όρων συναλλαγής,

β) στον περιορισμό ή στον έλεγχο της παραγωγής, της διαθέσεως, της τεχνολογικής αναπτύξεως ή των επενδύσεων,

γ) στην κατανομή των αγορών ή των πηγών εφοδιασμού,

δ) στην εφαρμογή άνισων όρων επί ισοδυνάμων παροχών, έναντι των εμπορικώς συναλλασσομένων, με αποτέλεσμα να περιέρχονται αυτοί σε μειονεκτική θέση στον ανταγωνισμό,

ε) στην εξάρτηση της συνάψεως συμβάσεων από την αποδοχή, εκ μέρους των συναλλασσομένων, προσθέτων παροχών που εκ φύσεως ή σύμφωνα με τις εμπορικές συνήθειες δεν έχουν σχέση με το αντικείμενο των συμβάσεων αυτών.

6

Άρθρο 101 ΣΛΕΕ

2. Οι απαγορευόμενες δυνάμει του παρόντος άρθρου συμφωνίες ή αποφάσεις είναι **αυτοδικαίως άκυρες**.
3. Οι διατάξεις της παραγράφου 1 δύνανται να κηρυχθούν **ανεφάρμοστες**:
- σε κάθε συμφωνία ή κατηγορία συμφωνιών μεταξύ επιχειρήσεων,
 - σε κάθε απόφαση ή κατηγορία αποφάσεων ενώσεων επιχειρήσεων, και
 - σε κάθε εναρμονισμένη πρακτική ή κατηγορία εναρμονισμένων πρακτικών,
- η οποία συμβάλλει στη **βελτίωση της παραγωγής** ή της διανομής των προϊόντων ή στην προώθηση της τεχνικής ή οικονομικής προόδου, εξασφαλίζοντας συγχρόνως **στους καταναλωτές δίκαιο τμήμα από το όφελος** που προκύπτει, και η οποία:
- α) **δεν** επιβάλλει στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις **περιορισμούς μη απαραίτητους** για την επίτευξη των στόχων αυτών· και
- β) **δεν** παρέχει στις επιχειρήσεις αυτές τη δυνατότητα **καταργήσεως του ανταγωνισμού** επί σημαντικού τμήματος των σχετικών προϊόντων.

7

Δομή άρθρου 101 ΣΛΕΕ

- **Άρθρο 101(1)**
 - γενική απαγόρευση συμφωνιών που περιορίζουν τον ανταγωνισμό
- **Άρθρο 101(3)**
 - δυνατότητα εξαίρεσης εάν οι ευεργετικές πτυχές υπερτερούν των περιοριστικών αποτελεσμάτων - στάθμιση
- **Άρθρο 101(2)**
 - αυτοδίκαιη ακυρότητα

8

Άρθρο 101(1) - Κύρια στοιχεία

1. συμφωνίες, αποφάσεις ή εναρμονισμένες πρακτικές
2. μεταξύ επιχειρήσεων ή ενώσεων επιχειρήσεων
3. που έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού
4. που δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών

9

Έννοια της “επιχείρησης”

• “Επιχείρηση”

- κάθε φορέας που ασκεί οικονομική δραστηριότητα ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς του και τον τρόπο χρηματοδότησής του
- παραγωγή/ εμπορία προϊόντων ή παροχή υπηρεσιών σε δεδομένη αγορά
- αυτονομία οικονομικής δράσης + πλήρη ανάληψη των οικονομικών κινδύνων
- ευρεία ερμηνεία: κερδοσκοπικός χαρακτήρας αδιάφορος, φυσικά πρόσωπα
- όχι άσκηση δημόσιας εξουσίας

• “Ενιαία οικονομική οντότητα”

- “μια οικονομική μονάδα ... ακόμη και αν κατά το νόμο αυτή η οικονομική μονάδα αποτελείται από περισσότερα πρόσωπα, φυσικά ή νομικά”
- σχέσεις εντολέα-εκπροσώπου (όχι κίνδυνος)
- επιχειρήσεις του ίδιου ομίλου, μητρική-θυγατρική (έλεγχος)
- εργαζόμενοι, συνδικαλιστικές ενώσεις

10

“Ένωση επιχειρήσεων”

• “Ένωση Επιχειρήσεων”

- “αποτελείται από επιχειρήσεις του ίδιου γενικού τύπου και είναι επιφορτισμένη με την εκπροσώπηση και την υπεράσπιση των κοινών τους συμφερόντων έναντι άλλων οικονομικών φορέων, κυβερνητικών φορέων και του κοινού γενικότερα”
- εμπορικοί σύλλογοι, συνεταιρισμοί, επαγγελματικές οργανώσεις, σωματεία
- και οργανισμοί δημοσίου δικαίου, ανεξαρτήτως αν νομική προσωπικότητα ή ίδια παραγωγική δραστηριότητα

• Αιτιολογία

- αποφυγή καταστρατήγησης του νόμου μέσω *μονομερούς απόφασης* μιας ένωσης επιχειρήσεων (ευθύνη ένωσης + μελών)
- “θεσμοποιημένες μορφές συνεργασίας”, δηλαδή “καταστάσεις στις οποίες οι οικονομικοί φορείς ενεργούν μέσω μιας *συλλογικής δομής* ή ενός κοινού φορέα” (κατ’ ουσίαν συλλογικά)

11

Συμπράξεις

• Συμφωνίες, αποφάσεις & εναρμονισμένες πρακτικές

- αλληλεπικαλυπτόμενες έννοιες
- ίδια φύση, διακρίνονται μεταξύ τους από την έντασή τους και τις επιμέρους μορφές με τις οποίες εκδηλώνονται
- μια σύμπραξη μπορεί να συνιστά ταυτόχρονα “συμφωνία” και “εναρμονισμένη πρακτική”, ο χαρακτηρισμός δεν είναι κρίσιμος για στοιχειοθέτηση τυχόν παράβασης

• Σκοπός απαγόρευσης άρθρου 101 ΣΛΕΕ

- οποιαδήποτε μορφή “συνεργασίας” μεταξύ επιχειρήσεων σε “ανταγωνιστική σχέση” (οριζόντια ή κάθετη)
- όχι μονομερείς πρακτικές (άρθρο 102 ΣΛΕΕ)
- κανόνες αγοράς, ανεξάρτητοι οικονομικοί φορείς, όχι αθέμιτη παρακώληση του ανταγωνισμού

12

Έννοια της “συμφωνίας”

• “Συμφωνία”

- υφίσταται όταν συντρέχει *σύμπτωση βουλήσεως* δύο επιχειρήσεων, ανεξαρτήτως εγγράφου ή προφορικού τύπου
- *εγκρίνουν* από κοινού σχέδιο που καθορίζει τις κατευθυντήριες γραμμές της αμοιβαίας δράσης τους (ή αποχής από τη δράση) στην αγορά
- διασταλτική ερμηνεία, υπό το πρίσμα του δικαίου ανταγωνισμού
- όχι απαραίτητα έγκυρη σύμβαση κατά το αστικό δίκαιο
- αντικειμενική έννοια, αδιάφορα τα πραγματικά κίνητρα

• “Κοινή βούληση”

- αρκεί οι επιχειρήσεις να έχουν εκφράσει την κοινή τους βούληση να *συμπεριφερθούν* στην αγορά κατά καθορισμένο τρόπο – αδιάφορη η μορφή ή εκδήλωση της κοινής βούλησης (έγγραφη, προφορική, νομικά δεσμευτική, παράνομη, συμφωνία κυρίων)
- κάθετη συμφωνία: η κοινή βούληση μπορεί να προκύπτει από τη *σιωπηρή συναίνεση* των μερών σε μέτρα που υιοθετεί ή συστάσεις που απευθύνει ο προμηθευτής

13

Εναρμονισμένη πρακτική

• Αντι-ανταγωνιστική συμπαίγνια

- *άτυπη* συνεννόηση που υπολείπεται όλων των τυπικών προϋποθέσεων “συμφωνίας”
- “μία μορφή *συντονισμού* που, χωρίς να φθάνει κατά κυριολεξία στην σύναψη συμβάσεως, αντικαθιστά ηθελημένα τους κινδύνους που ενέχει ο ανταγωνισμός με την έμπρακτη συνεργασία των επιχειρήσεων αυτών”
- συνέπεια: *μείωση της στρατηγικής αβεβαιότητας* που έχει κάθε επιχείρηση σχετικά με τη συμπεριφορά που θα υιοθετήσουν οι ανταγωνιστές της στην αγορά
- αρχή ανταγωνισμού: κάθε επιχειρηματίας πρέπει να καθορίζει κατά τρόπο *αυτόνομο* την πολιτική που προτίθεται να ακολουθήσει στην αγορά

• Παράλληλη συμπεριφορά

- η ύπαρξη *παράλληλη* συμπεριφοράς μεταξύ επιχειρήσεων δεν αποτελεί αυτή καθαυτή απόδειξη εναρμονισμένης πρακτικής
- εκτός αν η ύπαρξη εναρμονισμένης πρακτικής αποτελεί τη *μόνη εύλογη εξήγηση* για τη συμπεριφορά αυτή, λαμβανομένων υπόψη της φύσης των προϊόντων, του μεγέθους και του αριθμού των επιχειρήσεων και του όγκου της σχετικής αγοράς

14

Εναρμονισμένη πρακτική

• Διαχωρισμός συμπεριφοράς

- “η απαίτηση αυτονομίας δεν αποκλείει το δικαίωμα των επιχειρήσεων να *προσαρμόζονται επιτηδείως* στη διαπιστούμενη ή αναμενόμενη συμπεριφορά των ανταγωνιστών τους”
- “πλην όμως αντιτίθεται αυστηρώς σε κάθε άμεση ή έμμεση *επαφή* μεταξύ των επιχειρηματιών αυτών, που θα μπορούσε είτε να *επηρεάσει τη συμπεριφορά* ενός υφισταμένου ή εν δυνάμει ανταγωνιστή στην αγορά είτε να *αποκαλύψει* σε έναν ανταγωνιστή τη συμπεριφορά που οι ίδιες οι επιχειρήσεις έχουν αποφασίσει ή σκέπτονται να ακολουθήσουν στην αγορά” (τεκμήριο)

• Κριτήρια ύπαρξης “εναρμονισμένης πρακτικής”

- Άμεση ή έμμεση επαφή ή κάποιο είδος διαβούλευσης (concertation)
 - ανταλλαγή πληροφοριών
 - μονομερής γνωστοποίηση ή δημόσιες ανακοινώσεις (υπό προϋποθέσεις)
- Επακόλουθη συμπεριφορά στην αγορά
- Αιτιώδης σύνδεσμος
 - τεκμαίρεται όταν επιχειρήσεις εξακολουθούν να δραστηριοποιούνται στην αγορά
 - δεν μπορεί παρά να λαμβάνουν υπόψη τις πληροφορίες που έχουν ανταλλάξει μεταξύ τους οι ανταγωνιστές, όταν καθορίζουν τη συμπεριφορά τους

15

Απόφαση ένωσης επιχειρήσεων

• “Απόφαση”

- κάθε έκφραση βούλησης που συντονίζει και επηρεάζει άμεσα ή έμμεσα την εμπορική συμπεριφορά των μελών της ένωσης στην εν λόγω αγορά
- διασταλτική ερμηνεία
- κανονισμοί, ρήτρες καταστατικού, οδηγίες, εγκύκλιοι
- απλές συστάσεις εφόσον έχουν καταρχήν χαρακτήρα υποχρεωτικό για τα μέλη ή προβλέπονται κυρώσεις για μη εφαρμογή τους και αντανakλούν στην πράξη τη συλλογική βούληση των μελών της ένωσης να συντονίσουν τη δράση τους σε μια συγκεκριμένη αγορά με δυνητικές αρνητικές επιπτώσεις στον ανταγωνισμό

• Αυτοτελής ευθύνη

- δυνατή η σωρευτική (αυτοτελής) συμμετοχή σε παράβαση της ένωσης και των μελών της
- δεν παραβιάζεται η αρχή ne bis in idem με την επιβολή κυρώσεων στην ένωση + στα μέλη της

16

Παρεμπόδιση, περιορισμός, νόθευση ανταγωνισμού

• “Αντικείμενο ή αποτέλεσμα” της σύμπραξης

- η παρεμπόδιση, ο περιορισμός ή η στρέβλωση του ανταγωνισμού
 - Παρακώλυση: απόλυτο εμπόδιο στον ανταγωνισμό
 - Περιορισμός: όταν περιορίζεται η ελευθερία δραστηριότητας και λήψης οικονομικών αποφάσεων των συμμετεχόντων στη συμφωνία/ εναρμονισμένη πρακτική, άμεσα ή έμμεσα, και με αυτόν τον τρόπο οι δυνατότητες επιλογής τρίτων που συμμετέχουν στην αγορά περιορίζονται ή μεταβάλλονται
 - Νόθευση: μεταβολή των συνθηκών συναλλαγής που προκύπτουν από τη δομή της αγοράς
- εναλλακτικά, όχι σωρευτικά κριτήρια

• De minimis Notice: μη “σημαντικές” συνέπειες στον ανταγωνισμό

- συμφωνίες ή σσονος σημασίας οι οποίες δεν περιορίζουν σημαντικά τον ανταγωνισμό
- συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων που κατέχουν μικρό μερίδιο αγοράς (10% ή 15%)
- η ανακοίνωση δεν καλύπτει “έξ αντικειμένου” περιοριστικές συμφωνίες

17

Περιορισμός ανταγωνισμού

• “Εξ αντικειμένου” περιορισμός (by object restriction)

- συμπράξεις που είναι από τη φύση τους ικανές να περιορίσουν τον ανταγωνισμό
- “επαρκής βαθμός βλάβης στον ανταγωνισμό”
- π.χ. καθορισμός τιμών, κατανομή αγορών ή πελατών
- αντικειμενική σκοπός της συμφωνίας, όχι υποκειμενική πρόθεση των μερών
- αν απόδειξη “έξ αντικειμένου” περιορισμού ως κατηγορία συμπεριφοράς, δεν είναι ανάγκη να αποδειχθούν οι συγκεκριμένες επιπτώσεις του στην αγορά
- περιοριστική “έξ αντικειμένου” συμφωνία μπορεί να επωφεληθεί από την εξαίρεση του άρθρου 101(3), εάν πληρούνται οι προϋποθέσεις

• “Εξ αποτελέσματος” περιορισμός (by effect restriction)

- εξετάζονται πραγματικές και δυνητικές επιπτώσεις της συμφωνίας στον ανταγωνισμό π.χ. αναφορικά με τις τιμές, την παραγωγή, την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών
- οι επιπτώσεις στον ανταγωνισμό πρέπει να είναι “αισθητές” (appreciable)
- πλήρης ανάλυσης πραγματικών περιστάσεων + με αντιπαράδειγμα (counterfactual)

18

Επηρεασμός εμπορίου μεταξύ κρατών μελών

• Δυνητικός επηρεασμός

- η σύμπραξη *δύναται να επηρεάσει* το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών, χωρίς να είναι απαραίτητο να *έχει* πράγματι επηρεάσει το εν λόγω εμπόριο
- εν δυνάμει επηρεασμός εμπορίου μεταξύ κρατών μελών, εφόσον η σύμπραξη γεννά συνέπειες στις *διασυννοριακές οικονομικές δραστηριότητες* μεταξύ δύο τουλάχιστον κρατών μελών
- ευρεία και διασταλτικά ερμηνευόμενη έννοια

• “Αισθητός” επηρεασμός

- μαχητό τεκμήριο, σωρευτικά: μερίδιο αγοράς 5%, κύκλος εργασιών 40 εκατ. ευρώ
- όχι συμπράξεις που επηρεάζουν την αγορά με αμελητέο μόνο τρόπο λόγω της μη ισχυρής θέσης των ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων στην αγορά των σχετικών προϊόντων

• Κριτήριο διαχωρισμού αρμοδιοτήτων

- Ενωσιακό δίκαιο ανταγωνισμού: συνέπειες εντός της εσωτερικής αγοράς ΕΕ
- Εθνικό δίκαιο ανταγωνισμού: συνέπειες αποκλειστικά εντός εθνικής αγοράς κράτους μέλους

19

Άρθρο 101(1) έναντι 101(3)

• Βάρος της απόδειξης

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (κανόνας) vs επιχείρηση (εξαίρεση)

• Λειτουργία

- διαπίστωση διαφορετικών πτυχών της “ευημερίας των καταναλωτών”
- αρνητικά (περιορισμός) vs ευνοϊκά (οφέλη) αποτελέσματα στον ανταγωνισμό
- *στάθμιση αποτελεσμάτων* αποκλειστικά στο πλαίσιο του αρ.101(3) => no US style “rule of reason” υπό αρ.101(1)

• Ανάλυση

- “εξ αντικειμένου” περιορισμός (κατηγορική απαγόρευση) vs βελτίωση αποτελεσματικότητας (ποσοτική ανάλυση ανά περίπτωση)
- *αντικειμενικές αιτιολογίες* (δημοσίου συμφέροντος) vs ωφέλειες (οικονομικής φύσεως) => limited EU style “rule of reason” υπό αρ.101(1)

20

Άρθρο 101(3)

• 4 σωρευτικές προϋποθέσεις

- η σύμπραξη συμβάλλει στη *βελτίωση της αποτελεσματικότητας* ή της διανομής των προϊόντων ή στην προώθηση της τεχνικής ή οικονομικής προόδου
- εξασφαλίζει *δίκαιο τμήμα στους καταναλωτές από το όφελος* που προκύπτει (pass on)
- οι περιορισμοί είναι *απαραίτητοι* για την επίτευξη των παραπάνω στόχων (ελάχιστοι δυνατοί)
- η συμφωνία *δεν παρέχει* στα μέρη τη δυνατότητα *κατάργησης του ανταγωνισμού* σε σημαντικό τμήμα της σχετικής αγοράς

• Αυτοδίκαιη άρση απαγόρευσης αρ.101(1)

- η σύμπραξη είναι αυτοδικαίως νόμιμη, εφόσον συντρέχουν οι παραπάνω προϋποθέσεις
- χωρίς να απαιτείται η έκδοση απόφασης για την αναγνώριση της εγκυρότητάς της

21

Απαλλαγή κατά κατηγορίες

• Κανονισμοί απαλλαγής “κατά κατηγορία”

- απαλλαγή με προσωρινή διάρκεια χωρίς απαίτηση γνωστοποίησης
- οι προβλεπόμενες κατηγορίες συμπράξεων *αυτομάτως* πληρούν κριτήρια αρ.101(3)
- “*τεκμήριο εγκυρότητας*” της σύμπραξης ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου
- αν μια σύμπραξη δεν πληροί τις προϋποθέσεις του οικείου Κανονισμού για απαλλαγή, δεν είναι απαραίτητα απαγορευμένη καθώς δεν αποκλείεται να μπορεί να εξαιρεθεί ατομικώς βάσει του άρθρου 101(3)

• Horizontal Block Exemption Regulations

- συμφωνίες έρευνας και ανάπτυξη (μερίδιο αγοράς <25%)
- συμφωνίες εξειδίκευσης (μερίδιο αγοράς <20%)

• Vertical Block Exemption Regulations

- κάθετες συμφωνίες και εναρμονισμένες πρακτικές (VBER)
- απαλλαγή: συμφωνίες που δεν περιέχουν σοβαρούς περιορισμούς + μερίδιο αγοράς <30%
 - κατάλογος περιπτώσεων με “*απαγορευμένους λόγω αντικειμένου περιορισμούς*” (“περιορισμούς σκληρού πυρήνα”/ “hardcore” restrictions) => μη απαλλαγή
 - κατάλογος περιπτώσεων με “*αποκλεισμένους περιορισμούς*” (“excluded” restrictions) => απαλλαγή, εφόσον ο περιορισμός “*αποχωριστεί*” από τη συμφωνία

22

Ευχαριστώ για την προσοχή σας!

anna.tzanaki@jur.lu.se

23

LUND
UNIVERSITY

24

Χρήση των εργαλείων αναζήτησης των διαδικτυακών βάσεων δεδομένων

Άννα Τζανάκη - Λέκτορας, Νομική Σχολή Lund University

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, 18 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2022

- Με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Σύμβαση υποχρέωσης DG COMP/2017/015 -S12.778715
- Το παρόν έγγραφο συστημένο για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Ωστόσο, αντικατοπτρίζει μόνο τις απόψεις της συντάκτριας και η Επιτροπή δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτό.

1

3 βασικά εργαλεία αναζήτησης

• EUR-Lex

- <https://eur-lex.europa.eu/>

EUR-Lex

Πρόσβαση στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

• DG COMP Case Search

- <https://ec.europa.eu/competition/elojade/isef/>

Ευρωπαϊκή
Επιτροπή

• CURIA

- <https://curia.europa.eu/>

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ
ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

70
1952 - 2022

2

EUR-Lex

- **Τι είναι το EUR-Lex;**

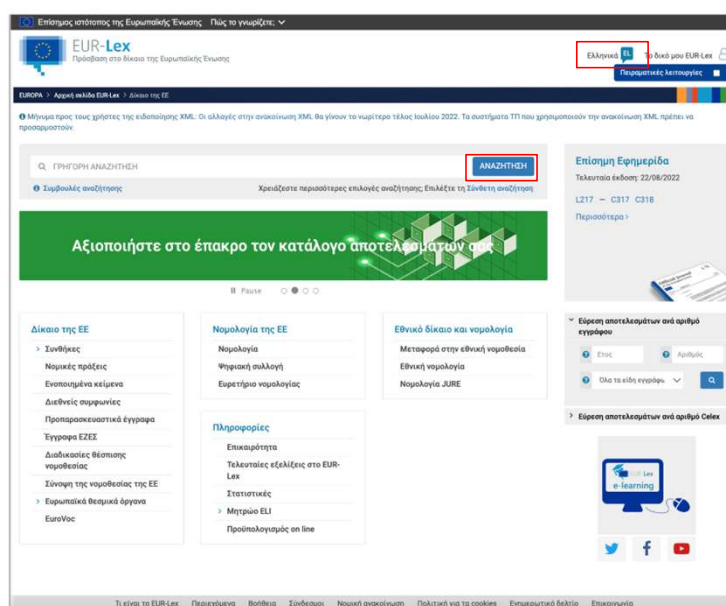
- Είναι η διαδικτυακή πύλη για πρόσβαση στο δίκαιο της ΕΕ
- Παρέχει επίσημη & ολοκληρωμένη πρόσβαση στα νομικά έγγραφα της ΕΕ
- Είναι διαθέσιμη σε όλες τις 24 επίσημες γλώσσες της ΕΕ

- **Νομικά έγγραφα διαθέσιμα στο EUR-Lex:**

- Συνθήκες της ΕΕ
- Νομικές πράξεις των θεσμικών οργάνων της ΕΕ
- Προπαρασκευαστικά έγγραφα σχετικά με τη νομοθεσία της ΕΕ
- Νομολογία της ΕΕ
- Διεθνείς συμφωνίες
- Έγγραφα ΕΖΕΣ (Ευρ. Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών) βάσει συμφωνίας για τον ΕΟΧ
- Εθνικά μέτρα μεταφοράς (στοιχεία αναφοράς & κείμενα)
- Εθνική νομολογία σχετική με το δίκαιο της ΕΕ (στοιχεία αναφοράς)

3

EUR-Lex

4

EUR-Lex

- **Λεπτομερείς πληροφορίες συνοδεύουν κάθε έγγραφο:**
 - οι σχέσεις του με άλλα νομικά έγγραφα
 - οι ερμηνείες της νομολογίας
 - οι ημερομηνίες έγκρισης/έναρξης ισχύος/εφαρμογής
 - η νομική βάση
 - οι τροποποιητικές πράξεις κ.λπ.
- **Διευκόλυνση κατανόησης του δικαίου της ΕΕ περιγράφοντας:**
 - τα κύρια στάδια των διαδικασιών έκδοσης νομικών πράξεων
 - ενοποιημένα κείμενα τα οποία παρουσιάζουν, σε ενιαία έγγραφα, τις αρχικές νομικές πράξεις με όλες τις τροποποιήσεις τους
 - πάνω από 2000 Περιλήψεις της νομοθεσίας της ΕΕ που εξηγούν τις νομοθετικές πράξεις με απλό, εύληπτο και συνοπτικό τρόπο
- **Πρόσβαση στην Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ**
 - όλες οι εκδόσεις, από Δεκέμβριο 1952 μέχρι σήμερα
 - η ηλεκτρονική έκδοση, από 1^η Ιουλίου 2013 είναι αυθεντική & παράγει έννομα αποτελέσματα

5

Αναζήτηση στο EUR-Lex

- **Ευρύ φάσμα επιλογών αναζήτησης**
 - αναζήτηση πληκτρολογώντας ελεύθερο κείμενο ή συνδυάζοντας διάφορα κριτήρια
 - μπορείτε να δημιουργήσετε λογαριασμό χρήστη για περαιτέρω εξειδικευμένη αναζήτηση
 - μπορείτε να απεικονίζετε τρεις γλωσσικές εκδοχές του ίδιου εγγράφου ταυτόχρονα
- **Γρήγορη αναζήτηση**
 - για γενικές αναζητήσεις, με χρήση λέξεων-κλειδών ή αριθμών σε πεδίο ελεύθερου κειμένου
 - είναι διαθέσιμη στο πάνω μέρος οποιασδήποτε σελίδας του EUR-Lex
 - πραγματοποιεί αναζητήσεις μόνο στη γλώσσα που έχει επιλεγεί για τη διεπαφή του ιστοτόπου (π.χ. αν ο ιστότοπος EUR-Lex εμφανίζεται στα ελληνικά, η γλώσσα αναζήτησης πρέπει να είναι η ελληνική)
- **Σύνθετη αναζήτηση**
 - για εξειδικευμένες αναζητήσεις, με συνδυασμό διαφόρων κριτηρίων
 - υπάρχουν προκαθορισμένα, δυναμικά δελτία σύνθετης αναζήτησης για κάθε συλλογή (π.χ. νομικές πράξεις, νομολογία)/ μόλις επιλέξετε ένα δελτίο, εμφανίζονται μόνο τα σχετικά κριτήρια αναζήτησης
 - μπορείτε επίσης να αναζητήσετε ταυτόχρονα περισσότερες από μία συλλογές

6

Γρήγορη αναζήτηση

• Περιορισμός αποτελεσμάτων αναζήτησης

- με χαρακτήρες «μπαλαντέρ» (στο πεδίο αναζήτησης)
- με χρήση περαιτέρω «φίλτρων» (μετά την αναζήτηση)

7

Σύνθετη αναζήτηση

• Πληθώρα κριτηρίων για περιορισμό έρευνας

- τα κριτήρια αναζήτησης αφορούν ειδικά τη συλλογή που επιλέξατε
- ορισμένα πεδία έχουν το εικονίδιο + στη δεξιά πλευρά του πεδίου αναζήτησης, πατήστε το για να ανοίξει ένα νέο παράθυρο με κατάλογο πρόσθετων κριτηρίων

8

DG COMP Case Search

- Τι είναι το DG COMP Case Search;

- Είναι ένα διαδικτυακό εργαλείο αναζήτησης για ανεύρεση συγκεκριμένων υποθέσεων ανταγωνισμού της ΕΕ
- Είναι διαθέσιμο στα αγγλικά στο σχετικό ιστότοπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

- Πρώτα επιλογή τομέα πολιτικής ανταγωνισμού:

- Αντιμονοπωλιακοί κανόνες/ Συμπράξεις (καρτέλ)
- Συμπράξεις (καρτέλ)
- Συγχώνευση
- Κρατική ενίσχυση

- Έπειτα δυνατότητα αναζήτησης με:

- Φόρμα απλής αναζήτησης
- Φόρμα σύνθετης αναζήτησης

9

DG COMP Case Search

European Commission | English [Search]

Competition Policy

Home Policy Antitrust Cartels Mergers State aid Sectors Competition & you

European Commission Competition Policy

Competition Policy

Search competition cases (all policy areas)

Policy Area: All ▾ Antitrust / Cartels ▾ Cartels ▾ Merger ▾ State Aid ▾

Case Number: [?] [?]

Case Title or Company Name: [?] [?] (words) that the title contains [?]

Decision Date: From [?] [?] To [?] [?] [?] [?]

Economic sector (NACE CODE): [Select] [Clear] [?]

Web Publication Date: From [?] [?] To [?] [?] [?] [?]

[Clear] [Search]

Quick links

- Latest updates on Antitrust - Merger - State Aid cases
- Ongoing Merger cases
- Merger cases in ECSC
- Help on how to use the case search tools

10

Φόρμα απλής αναζήτησης

• Διάφορα κριτήρια αναζήτησης:

- Τομέας πολιτικής ανταγωνισμού (όλοι ή συγκεκριμένα)
- Αριθμός υπόθεσης
- Τίτλος υπόθεσης ή επωνυμία εταιρείας
- Ημερομηνία λήψης απόφασης
- Οικονομικός τομέας
- Ημερομηνία δημοσίευσης στο διαδίκτυο

Policy Area:
Case Number:
Case Title or Company Name:
Decision Date:
Economic sector (NACE CODE):
Web Publication Date:

• Αποτελέσματα κατόπιν αναζήτησης:

- Ταξινόμηση ανά τομέα, αρ. υπόθεσης, κράτος μέλος, ημερομηνία τελευταίας απόφασης, τίτλο

Refine the search		Make a new search		Print	Export
Policy Area	Case Number	Member State	Last Decision Date	Title	
Antitrust	AT.28841		19.04.1977	ABG + AVIA / Gulf + Chevron + Texaco + Mobil + Total + Fina + BP + Shell	Show details
Antitrust	AT.29373		09.08.2001	Visa International	Show details
Cartel	AT.29629		14.12.1982	LAMINES ET ALLIAGES DE ZINC	Show details

11

Απλή αναζήτηση

• Πλήρη στοιχεία κατόπιν επιλογής "Show details":

- Εταιρείες
- Οικονομική δραστηριότητα
- Χρονοδιάγραμμα γεγονότων
- Κείμενα αποφάσεων κλπ.

• Ίδια στοιχεία κατόπιν επιλογής "Αρ. υπόθεσης":

- Εμφάνιση ακριβώς ίδιων στοιχείων της υπόθεσης
- Σε ξεχωριστή οθόνη

Refine the search

Make a new search

Print

Export

Policy Area	Case Number	Member State	Last Decision Date	Title																						
Antitrust	AT.28841		19.04.1977	ABG + AVIA / Gulf + Chevron + Texaco + Mobil + Total + Fina + BP + Shell	Show details																					
AT.28841 ABG + AVIA / Gulf + Chevron + Texaco + Mobil + Total + Fina + BP + Shell Companies: Avia International BP Chevron UK Mobil Petrofina Shell Texaco Texaco Inc. Economic Activity: B.05.1 - Extraction of crude petroleum Events: <table> <tr> <th>Date</th> <th>Document Type</th> <th>Document</th> </tr> <tr> <td>19.04.1977</td> <td>Procedural Fines Decision</td> <td>EN published on 19.04.1977</td> </tr> </table> These publications are for information purposes only and should not be considered as an official publication						Date	Document Type	Document	19.04.1977	Procedural Fines Decision	EN published on 19.04.1977															
Date	Document Type	Document																								
19.04.1977	Procedural Fines Decision	EN published on 19.04.1977																								
Antitrust	AT.29373		09.08.2001	Visa International	Show details																					
AT.29373 Visa International Companies: Banco Ltd Visa International Service Association Economic Activity: K.64.19 - Other monetary intermediation Events: <table> <tr> <th>Date</th> <th>Document Type</th> <th>Document</th> </tr> <tr> <td>24.07.2002</td> <td>Exemption without condition (Reg 17/62)</td> <td>Official Journal L 318, 2002, P. 0017 - 0036 : Multilingual</td> </tr> <tr> <td>24.07.2002</td> <td>Press Release</td> <td>Commission exempts multilateral interchange fees for cross-border Visa card payments : EN</td> </tr> <tr> <td>11.08.2001</td> <td>Notice (former Reg.)</td> <td>Official Journal C 226, 2001, P. 0021 - 0023 : Multilingual</td> </tr> <tr> <td>10.08.2001</td> <td>Press Release</td> <td>Commission clears certain provisions of the Visa international payment card system : EN</td> </tr> <tr> <td>09.08.2001</td> <td>Negative clearance decision (Reg 17/62)</td> <td>Official Journal L 293, 2001, P. 0024 - 0041 : Multilingual</td> </tr> <tr> <td>14.10.2000</td> <td>Notice (former Reg.)</td> <td>Official Journal C 293, 2000, P. 0018 - 0021 : Multilingual</td> </tr> </table> These publications are for information purposes only and should not be considered as an official publication						Date	Document Type	Document	24.07.2002	Exemption without condition (Reg 17/62)	Official Journal L 318, 2002, P. 0017 - 0036 : Multilingual	24.07.2002	Press Release	Commission exempts multilateral interchange fees for cross-border Visa card payments : EN	11.08.2001	Notice (former Reg.)	Official Journal C 226, 2001, P. 0021 - 0023 : Multilingual	10.08.2001	Press Release	Commission clears certain provisions of the Visa international payment card system : EN	09.08.2001	Negative clearance decision (Reg 17/62)	Official Journal L 293, 2001, P. 0024 - 0041 : Multilingual	14.10.2000	Notice (former Reg.)	Official Journal C 293, 2000, P. 0018 - 0021 : Multilingual
Date	Document Type	Document																								
24.07.2002	Exemption without condition (Reg 17/62)	Official Journal L 318, 2002, P. 0017 - 0036 : Multilingual																								
24.07.2002	Press Release	Commission exempts multilateral interchange fees for cross-border Visa card payments : EN																								
11.08.2001	Notice (former Reg.)	Official Journal C 226, 2001, P. 0021 - 0023 : Multilingual																								
10.08.2001	Press Release	Commission clears certain provisions of the Visa international payment card system : EN																								
09.08.2001	Negative clearance decision (Reg 17/62)	Official Journal L 293, 2001, P. 0024 - 0041 : Multilingual																								
14.10.2000	Notice (former Reg.)	Official Journal C 293, 2000, P. 0018 - 0021 : Multilingual																								

12

Απλή αναζήτηση

• Με βάσει τον αριθμό υπόθεσης:

- Εάν δεν είστε σίγουροι για τον πλήρη αριθμό υπόθεσης, αλλά γνωρίζετε ένα μέρος του, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε τον τελεστή "%".
- Παραδείγματα:
 - η αναζήτηση για "35%" θα ανακτήσει όλες τις περιπτώσεις όπου ο αριθμός υπόθεσης ξεκινά από "35"
 - η αναζήτηση για "%35" θα ανακτήσει όλες τις περιπτώσεις όπου ο αριθμός υπόθεσης τελειώνει με "35"
 - η αναζήτηση για "%35%" θα ανακτήσει όλες τις περιπτώσεις όπου ο αριθμός υπόθεσης περιέχει "35"

• Με βάσει τον τίτλο υπόθεσης ή επωνυμία εταιρείας:

- Αυτό το κριτήριο αναζήτησης αναζητά λέξεις ή μέρος λέξεων που περιέχονται στον τίτλο της υπόθεσης ή στην επωνυμία εταιρείας/οργανισμού.
- Όσο πιο ολοκληρωμένο πληκτρολογείτε το όνομα, τόσο πιο ακριβής θα είναι η αναζήτηση, ειδικά για τα σύνθετα ονόματα.
- Εάν πληκτρολογήσετε περισσότερες από μία λέξεις, η μηχανή αναζήτησης θα ανακτήσει περιπτώσεις που περιέχουν όλες τις λέξεις στον τίτλο.

Απλή αναζήτηση

• Με βάσει την ημερομηνία λήψης απόφασης:

- Η ημερομηνία όπου η Επιτροπή εξέδωσε την τελευταία δημοσιευμένη απόφασή της για την υπόθεση
- Η βάση δεδομένων περιέχει υποθέσεις που αποτελούν αντικείμενο απόφασης από:
 - Για Αντιμονοπωλιακές παραβάσεις/ Καρτέλ: 1 Ιανουαρίου 1999 (υπάρχει περιορισμένος αριθμός υποθέσεων του 1998, μια λίστα με παλαιότερες υποθέσεις από 1964-1998 μπορεί να βρεθεί στη φόρμα σύνθετης αναζήτησης Antitrust)
 - Για Συγχωνεύσεις: έναρξη ισχύος του κανονισμού συγκεντρώσεων στις 21 Σεπτεμβρίου 1990
 - Για Κρατικές Ενισχύσεις: 1 Ιανουαρίου 2000

• Με βάσει τον οικονομικό τομέα:

- Απαιτεί εισαγωγή/ επιλογή Κωδικού NACE
 - NACE Rev 2 είναι η στατιστική ταξινόμηση των οικονομικών δραστηριοτήτων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα

• Με βάσει την ημερομηνία δημοσίευσης στο διαδίκτυο:

- η ημερομηνία οπότε αναρτήθηκαν οι πληροφορίες σε αυτόν τον ιστότοπο

Φόρμα σύνθετης αναζήτησης

• Κριτήρια αναζήτησης:

- Διαφέρουν ανάλογα με επιλεγμένο τομέα πολιτικής ανταγωνισμού
- Παραδείγματα
 - Τίτλος εγγράφου
 - Νομική βάση
 - Εύρος υποθέσεων
 - Ημερομηνία εγγράφου

• Πολλαπλή επιλογή:

- Σε κριτήρια όπου είναι δυνατές πολλαπλές επιλογές, μπορείτε να επιλέξετε περισσότερα από ένα κριτήρια πατώντας το πλήκτρο CTRL και κάνοντας κλικ με το ποντίκι σε μερικές σειρές

15

E-Curia

• Τι είναι το e-Curia;

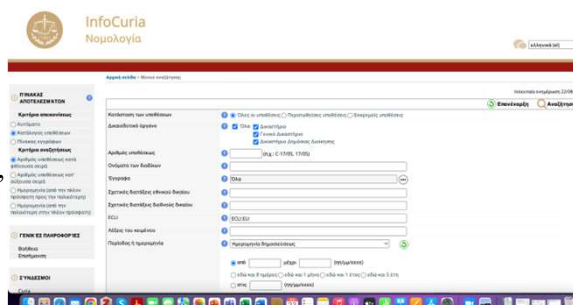
- Είναι είναι μια εφαρμογή του Δικαστηρίου της ΕΕ που επιτρέπει στους εκπροσώπους των διαδικών σε υποθέσεις που εκδικάζονται ενώπιον του Δικαστηρίου και του Γενικού Δικαστηρίου, καθώς και των εθνικών δικαστηρίων στο πλαίσιο προδικαστικής παραπομπής, να ανταλλάσσουν διαδικαστικά έγγραφα με τη Γραμματεία με αποκλειστικώς ηλεκτρονικά μέσα.
- Για να χρησιμοποιήσετε το e-Curia, ένα αίτημα για άνοιγμα λογαριασμού πρέπει να υποβληθεί χρησιμοποιώντας τη σχετική φόρμα.

16

InfoCuria

• Τι είναι το InfoCuria;

- Βάση δεδομένων που περιέχει όλες τις διαθέσιμες στο κοινό πληροφορίες σχετικά με τις υποθέσεις που φέρονται ενώπιον του Δικαστηρίου, του Γενικού Δικαστηρίου & του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης.
- Παρέχει πρόσβαση στα έγγραφα του θεσμικού οργάνου (κυρίως αποφάσεις, προτάσεις, διατάξεις και ανακοινώσεις στην Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ), με αναζήτηση κειμένου ή με αναζήτηση με βάση τα σχετικά δεδομένα.
- Τα δεδομένα αυτά αφορούν, ιδίως, την ημερομηνία ορισμένων σταδίων της διαδικασίας, τον τομέα τον οποίο αφορά η υπόθεση, το είδος της διαδικασίας, τις πράξεις του δικαίου της Ένωσης που παρατίθενται στη νομολογία, την εθνικότητα των διαδίκων, κ.λπ.

17

Αναζήτηση στο InfoCuria

• Κριτήρια αναζήτησης

- ECLI (ευρωπαϊκός αναγνωριστικός κωδικός νομολογίας)
- Αριθμός υπόθεσης
 - C-408/01 (η 408η υπόθεση του Δικαστηρίου το 2001)
 - T-201/04 (η 201η υπόθεση του Γενικού Δικαστηρίου το 2004)

18

Αναζήτηση στο InfoCuria

• Δυνατή η αναζήτηση με βάση τμήμα του αριθμού υπόθεσης

- 122/07 (βρίσκει τις υποθέσεις με αριθμό 122 του 2007 ενώπιον των τριών Δικαστηρίων)
- 122/ (βρίσκει τις υποθέσεις με αριθμό 122 όλων των ετών ενώπιον των τριών Δικαστηρίων)
- /07 (βρίσκει όλες τις εισαχθείσες το 2007 υποθέσεις ενώπιον των τριών Δικαστηρίων)

• Επιπλέον εργαλεία

- Πατώντας το ερωτηματικό (?) δίπλα σε κάθε πεδίο αναζήτησης, άνοιγμα ειδικού οδηγού “Βοήθεια Online” σε ξεχωριστό παράθυρο
- Πατώντας τα αποσιωπητικά (...) δίπλα σε ορισμένα πεδία αναζήτησης, άνοιγμα καρτέλας με περαιτέρω κριτήρια περιορισμού της έρευνας για το επιλεγμένο πεδίο

19

Εμφάνιση αποτελεσμάτων στο InfoCuria

Πίνακας αποτελεσμάτων από υπόθεση

Αποτελέσματα αναζήτησης: 311

3119 - C-20/22 - Les Entreprises du Médicament

Κύρια διαδικασία

Les Entreprises du Médicament

Υπόθεση C-20/22

Συλλογή της Νομολογίας

Παραπομπή με διαβάση

3119 - C-20/21 - LOT Polish Airlines

Κύρια διαδικασία

Απόφαση του Δικαστηρίου (έντακτο τμήμα) της 1ης Φεβρουαρίου 2022

(W κ.λπ. κατά LOT Polish Airlines)

Αίτηση του Les Entreprises du Médicament στο Μονοκρινικό για την έκδοση προκαταρκτικής απόφασης

Προκαταρκτική απόφαση - Διαδικασία αναφοράς σε αστικές υποθέσεις - Διαδικασία διαμεσολάβησης και επίλυσης διαφορών σε αστικές υποθέσεις - Κανονισμός (ΕΕ) 1215/2012 - Άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β' - Επίσημη έκδοση - Επίσημη έκδοση διαμεσολάβησης σε διαφορές εκ συμβάσεων - Έννοια του "τόπου εκτέλεσης της επίθεσης παραχθέντος" - Σύμβαση παραχθέντος υπηρεσιών - Αεροπορική μεταφορά - Αεροπορική ταξίδια για τα οποία υπάρχει επιβατική μεταφορά κατά τη διάρκεια της πτήσης και η οποία πραγματοποιείται με ταυτόχρονη πτήση από δύο διαφορετικές αεροπορικές εταιρείες - Κανονισμός (ΕΕ) 261/2004 - Κατάσταση αποζημίωσης των επιβατικών αεροπορικών μεταφορών και παραχθέντος σε αυτές σε περίπτωση άρνησης επίθεσης και μετακίνησης ή μεγάλης καθυστέρησης της πτήσης - Άρθρο 7 - Διαδικασία αποζημίωσης - Καθορισμός της πρώτης υπέρβασης πτήσης - Αρχή αποζημίωσης κατά του υπερβολικού με την εκτέλεση της πρώτης υπέρβασης πτήσης αεροπορικού αεροπλάνου ενόσω των διαστημάτων του τόπου πτήσης της Υπόθεσης C-20/21

Συλλογή της Νομολογίας

Δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη (Γνωστή Συλλογή)

Σύνδεσμος προς τα κείμενα

Απόφαση

ECLI:EU:C:2022:71

Πίνακας αποτελεσμάτων από υπόθεση

311 Εγγραφές

Πίνακας εγγράφων

311 Εγγραφές

Υπόθεση	Εγγραφή	Ημερομηνία	Όνομα του διαδίκου	Θεματική κατηγορία	Curia	EUR-Lex
C-20/22	Αίτηση εκδόσεως προκαταρκτικής απόφασης	10/01/2022	Les Entreprises du Médicament	Προσέγγιση των νομοθεσιών		
C-20/22	Αίτηση/Αίτημα (ΕΕ)	25/02/2022	Les Entreprises du Médicament	Προσέγγιση των νομοθεσιών		
C-20/21	Αίτηση εκδόσεως προκαταρκτικής απόφασης	13/01/2021	LOT Polish Airlines	Προσέγγιση των νομοθεσιών και δικαιοσύνης		
C-20/21	Αίτηση/Αίτημα (ΕΕ)	05/03/2021	LOT Polish Airlines	Κοινωνική απόφαση χωρίς εκτελεστικές, νομικές και δικαστικές - Διαδικασία συνεργασίας σε αστικές υποθέσεις		
C-20/21	Απόφαση ECLI:EU:C:2022:71	03/02/2022	LOT Polish Airlines	Χώρος ελευθέριας, ασφαλείας και δικαιοσύνης - Διαδικασία συνεργασίας σε αστικές υποθέσεις		

20

Εμφάνιση αποτελεσμάτων στο InfoCuria

- **Καρτέλα συγκεκριμένης υπόθεσης**

- Κάποιες πληροφορίες ενδέχεται να λείπουν, παρά τα διάφορα φίλτρα & εργαλεία αναζήτησης

Αρχική σελίδα > Μενού αναζήτησης > Πίνακας αποτελεσμάτων > Αποτελεστές σημειώματα

Εκτύπωση

Απόφαση του Δικαστηρίου (ένστο τμήμα) της 3ης Φεβρουαρίου 2022
JW κ.λπ. κατά LOT Polish Airlines
Αίτηση του Landgericht Frankfurt am Main για την έκδοση προδικαστικής απόφασης
Προδικαστική παραπομπή - Δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις - Διεθνής δικαιοδοσία και εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις - Κανονισμός (ΕΕ) 1215/2012 - Άρθρο 7, σημείο 1, στοιχείο β' - δεύτερη περίπτωση - Ειδική βάση διεθνούς δικαιοδοσίας σε διαφορές εκ συμβάσεως - Έννοια του "τόπου εκπλήρωσης της επίδικης παροχής" - Σύμβαση παροχής υπηρεσιών - Αεροπορική μεταφορά - Αεροπορικά ταξίδια για το οποίο υπάρχει επιβεβαιωμένη ενσίο κράτηση για τη συνολική διαδρομή και το οποίο πραγματοποιείται με επόμενους πτήσεις που εκτελούνται από δύο διαφορετικούς αερομεταφορείς - Κανονισμός (ΕΚ) 261/2004 - Κοινό κανόνα αποζημίωσης των επιβατών αεροπορικών μεταφορών και παροχής βοήθειας σε αυτούς σε περίπτωση άρνησης επιβίβασης και ματαίωσης ή μεγάλης καθυστέρησης της πτήσης - Άρθρο 7 - Δικαίωμα αποζημίωσης - Καθυστερήσεις στην πρώτη επόμενη πτήση - Αγωγή αποζημίωσης κατά του επφορτισμένου με την εκτέλεση της πρώτης επόμενης πτήσης αερομεταφορέα ενώπιον των δικαστηρίων του τόπου άφιξης της Υπόθεσης C-20/21

Έγγραφο της υποθέσεως	Ημερομηνία	Ονόματα των διαδίκων	Θεματική κατηγορία	Curia (EUR-Lex)
Απόφαση (ΕΕ)	04/03/2022	LOT Polish Airlines	χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης - Δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις	
Απόφαση ECJ:EU:C:2022:71	03/02/2022	LOT Polish Airlines	χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης - Δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις	
Αίτηση/Αίτημα (ΕΕ)	05/03/2021	LOT Polish Airlines	χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης - Δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις	
Αίτηση εκδόσεως προδικαστικής απόφασης	13/01/2021	LOT Polish Airlines	χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης - Δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις	

Νομική ανάλυση της απόφασης ή της υποθέσεως

Συλλογή της Νομολογίας
δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη (Γενική Συλλογή)

Αντικείμενο
Πληροφορίες μη διαθέσιμες

21

Ευχαριστώ για την προσοχή σας!

anna.tzanaki@jur.lu.se

22

LUND
UNIVERSITY

Κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης Βασικές έννοιες

Δημήτρης Λουκάς

Ουσιαστικό Ενωσιακό Δίκαιο περί Ανταγωνισμού
Λευκωσία, 18 Οκτωβρίου 2022

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση
Σύμβαση παροχής υπηρεσιών DG COMP/2017/015 - SI2.778715
Το παρόν έγγραφο έχει καταρτιστεί για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ωστόσο,
αντικατοπτρίζει μόνο τις απόψεις των συγγραφέων και η Επιτροπή δεν μπορεί να
θεωρηθεί υπεύθυνη για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτό

1

Το κείμενο του άρθρου

Είναι ασυμβίβαστη με την εσωτερική αγορά και απαγορεύεται, κατά το μέτρο που δύναται να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, η καταχρηστική εκμετάλλευση από μία ή περισσότερες επιχειρήσεις της δεσπόζουσας θέσης τους εντός της εσωτερικής αγοράς ή σημαντικού τμήματός της.

Η κατάχρηση αυτή δύναται να συνίσταται ιδίως:

α) στην άμεση ή έμμεση επιβολή μη δικαίων τιμών αγοράς ή πωλήσεως ή άλλων όρων συναλλαγής,

β) στον περιορισμό της παραγωγής, της διαθέσεως ή της τεχνολογικής ανάπτυξεως επί

ζημία των καταναλωτών,

γ) στην εφαρμογή ανίσεων όρων επί ισοδυνάμων παροχών έναντι των εμπορικώς συναλλασσομένων, με αποτέλεσμα να περιέρχονται αυτοί σε μειονεκτική θέση στον ανταγωνισμό,

δ) στην εξάρτηση της συνάψεως συμβάσεων από την αποδοχή, εκ μέρους των συναλλασσομένων, προσθέτων παροχών που εκ φύσεως ή σύμφωνα με τις εμπορικές συνήθειες δεν έχουν σχέση με το αντικείμενο των συμβάσεων αυτών.

2

Ανταγωνισμός ως προς τις τιμές

□ *“Price competition is the essence of the free and open competition which is the objective of the Community policy to establish on the internal market. It favours more efficient firms and it is for the benefit of consumers both in the short and the long run. Dominant firms not only have the right but should be encouraged to compete on price [...] Community competition law [...] should not offer less efficient undertakings a safe haven against vigorous competition even from dominant undertakings”*

■ Advocate General Fennelly, *Compagnie Maritime Belge*

3

Προϋποθέσεις απαγόρευσης 102 ΣΛΕΕ

- Επιχείρηση (μία ή περισσότερες)
- Δεσπόζουσα θέση
- Σε ορισμένη σχετική αγορά
 - Προϊόν/ υπηρεσία
 - Γεωγραφική έκταση αγοράς
- Κατάχρηση
- Επηρεασμός εμπορίου μεταξύ κρατών - μελών

4

Η έννοια της «επιχείρησης»

- Όμοια όπως υπό τα άρθρα 1 ν. 3959/2011 & 101 ΣΛΕΕ

Η έννοια της «δεσπόζουσας θέσης» (1)

□ Ορισμός ΔΕΕ

- «κατάσταση οικονομικής ισχύος μιας επιχείρησης που της δίνει την εξουσία να εμποδίζει τη διατήρηση αποτελεσματικού ανταγωνισμού στην εν λόγω αγορά, παρέχοντάς της τη δυνατότητα να συμπεριφέρεται σε σημαντική έκταση ανεξάρτητα έναντι των ανταγωνιστών, των πελατών της και τελικά των καταναλωτών»
- «Η ύπαρξη δεσπόζουσας θέσης μπορεί να προκύπτει από πολλούς παράγοντες, οι οποίοι λαμβανομένοι μεμονωμένα δεν θα ήταν κατ' ανάγκη καθοριστικοί»

□ Η κατοχή δεσπόζουσας θέσης από μόνη της δεν αντίκειται στις διατάξεις του άρθρου 102 ΣΛΕΕ

□ Δύο μορφές

- Ατομική
- Συλλογική

□ Απαραίτητη προϋπόθεση για τη διαπίστωση κατοχής δεσπόζουσας θέσης ο ορισμός της σχετικής (προϊοντικής και γεωγραφικής) αγοράς

Η έννοια της «δεσπόζουσας θέσης» (2)

- Κριτήρια αξιολόγησης:
 - 4 παράγοντες (η εταιρεία, οι άλλες εταιρείες, η απειλή των άλλων εταιρειών & αντισταθμιστική ισχύς)
 - Δομή επιχείρησης
 - Μέγεθος επιχείρησης και ομίλου και χρηματοδοτικές πηγές
 - Δίκτυο διανομής και πώλησης
 - Σήμα και πιστότητα πελατών
 - Έλεγχος βασικών περιουσιακών στοιχείων ή τεχνολογίας
 - Συμπεριφορά επιχείρησης στην αγορά
 - Δομή αγοράς
 - Μερίδια αγοράς και φύση αγοράς
 - Μερίδια αγοράς επιχείρησης
 - Τεκμήριο κατοχής δεσπόζουσας θέσης ≥ 70 (3ετία)
 - Μερίδιο αγοράς $\geq 50\%$ (3ετία) επίσης κατατείνει σε δεσπόζουσα
 - Μερίδιο αγοράς $\leq 40\%$ δεν κατατείνει σε δεσπόζουσα
 - Μερίδια αγοράς, προφίλ και αριθμός των ανταγωνιστών
 - Φύση της αγοράς (π.χ. επιπτώσεις δικτύου)

7

Η έννοια της «δεσπόζουσας θέσης» (3)

- Εμπόδια εισόδου ή επέκτασης
 - Νομικά (ενδεικτικά)
 - Κρατική αδειοδότηση
 - Αποκλειστικά δικαιώματα
 - Οικονομικά (ενδεικτικά)
 - Υψηλό κόστος επένδυσης ή διαφήμισης
 - Περιορισμοί παραγωγικής ικανότητας
- Αντισταθμιστική ισχύς
 - Ανταγωνιστών, υφιστάμενων ή μελλοντικών
 - Διαπραγματευτική ισχύς προμηθευτών και πελατών

8

Η έννοια της «δεσπόζουσας θέσης» (4)

- Η έννοια της «συλλογικής δεσπόζουσας θέσης»
 - ▣ *Περισσότερες επιχειρήσεις κατέχουν από κοινού, ιδίως λόγω των δεσμών που υφίστανται μεταξύ τους, την εξουσία να υιοθετούν, σε μόνιμη βάση, κοινή πολιτική στην αγορά σαν μια κυρίαρχη επιχείρηση και να ενεργούν σε σημαντικό βαθμό ανεξάρτητα από τους λοιπούς ανταγωνιστές, τους πελάτες και τους καταναλωτές τους*
 - ▣ *Όταν (α) υπάρχουν διαρθρωτικοί ή άλλοι δεσμοί η (β) απουσία αυτών, όταν μπορεί να γίνει λόγος για σιωπηρή συμπαιγνία μεταξύ των μερών σε ολιγοπωλιακές αγορές*
- Τα 3 κριτήρια Airtours (T-342/99) για τη διαπίστωση συλλογικής δεσπόζουσας θέσης:
 - ▣ *Κάθε μέλος του συλλογικού μονοπωλίου να έχει τη δυνατότητα να πληροφορείται τη συμπεριφορά των άλλων μελών και να ελέγχει κατά πόσο εφαρμόζεται η κοινή πολιτική*
 - ▣ *Η κατάσταση της σιωπηρής εναρμόνισης να είναι ανθεκτική στο χρόνο - να υπάρχει κίνητρο ώστε τα μέλη να μην αποκλίνουν από την κοινή πολιτική*
 - ▣ *Η προβλέψιμη αντίδραση των πραγματικών ή δυνητικών ανταγωνιστών να μην μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τα αναμενόμενα αποτελέσματα από την κοινή πολιτική*

9

Η έννοια της «κατάχρησης»

- Αντικειμενική έννοια
 - ▣ Δεν απαιτείται η απόδειξη αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ της δεσπόζουσας θέσης και της κατάχρησης
 - ▣ Δεν απαιτείται η επιχείρηση να χρησιμοποιεί τη δεσπόζουσα θέση για να τελέσει την κατάχρηση
- ❖ Ιδιαίτερη ευθύνη επιχειρήσεων με δεσπόζουσα θέση
 - ▣ Δεν απαιτείται απόδειξη πρόθεσης
- Αντικειμενική δικαιολόγηση

10

Κατηγορίες καταχρηστικών πρακτικών (1)

□ Καταχρηστικές συμπεριφορές

Αποκλεισμού (foreclosure)

□ Βλάβη στους ανταγωνιστές

→ Έμμεση απώλεια ευημερίας καταναλωτών

Τιμολογιακές καταχρήσεις

▣ Ληστρική υποτιμολόγηση

▣ Συμπίεση περιθωρίου κέρδους

▣ Καταχρηστικά εκπτώτικα προγράμματα

Μη τιμολογιακές καταχρήσεις

▣ Άρνηση πώλησης

▣ Δεσμευμένες πωλήσεις

Επιβολή αποκλειστικότητας

□ Καταχρηστικές συμπεριφορές εκμετάλλευσης (exploitation)

□ Βλάβη στους συναλλασσόμενους με τη δεσπόμενη επιχείρηση

→ Άμεση απώλεια ευημερίας καταναλωτών

▣ Υπερβολική τιμολόγηση

▣ Επιβολή μη εύλογων όρων συναλλαγής

11

Κατηγορίες καταχρηστικών πρακτικών (2)

	Horizontal Foreclosure		Vertical Foreclosure
	Own market	Related market	
Pricing abuses	Predation	Mixed Bundling	Margin Squeeze
	Fidelity rebates		Discriminatory Pricing
Non pricing abuses	Exclusive Dealing	(pure) Tying and Bundling	
		Aftermarket Tying	
		Refusal to deal[**]	Refusal to deal [**]
		[**](interoperability, SEP, essential facility, essential input)	

12

Καταχρηστικές πρακτικές αποκλεισμού

Εκπτωτικά προγράμματα - πρόσφατες νομολογιακές εξελίξεις

13

Τα είδη των εκπτώσεων – βασική διάκριση (1)

14

- Εκπτώσεις που δεν εγείρουν ανησυχίες εξ απόψεως 102 ΣΛΕΕ
 - Εκπτώσεις ποσοτήτων ή όγκου ή τζίρου (volume rebates)
 - Αντικατοπτρίζουν τη διαφορά/εξοικονόμηση κόστους λόγω της πώλησης επιπλέον ποσοτήτων
 - Καθορίζονται αποκλειστικά από τις πωλούμενες ποσότητες, αυξάνουν κλιμακωτά σε συνάρτηση με τις ποσότητες αυτές (δηλ. το κάθε επιπλέον ποσοστό έκπτωσης αφορά τις επιπλέον πωληθείσες ποσότητες), διαμορφώνονται αντικειμενικά και εφαρμόζονται κατά τρόπο γενικό στο σύνολο των πελατών
 - Εκπτώσεις που αντικατοπτρίζουν «υπηρεσίες»/ διευκολύνσεις που παρέχονται από τον πελάτη
 - π.χ. για την αποδοχή χαμηλότερης ποιότητας (ορισμένοι καταναλωτές λαμβάνουν φθηνότερο ηλεκτρικό ρεύμα εάν συμφωνήσουν ότι μπορεί να ανασταλεί η παροχή αυτού σε περίπτωση υπερκατανάλωσης)
 - π.χ. για την πληρωμή με μετρητά, για τη διαφήμιση, για την εκτέλεση της μεταφοράς από τους ίδιους

14

Τα είδη των εκπτώσεων – βασική διάκριση (2)

15

- Εκπτώσεις που μπορεί να εγείρουν ανησυχίες εξ απόψεως 102 ΣΛΕΕ
 - Εκπτώσεις (και λοιπές παροχές) πίστης (loyalty rebates)
 - Χορηγούνται υπό την προϋπόθεση ότι ο πελάτης θα καλύψει για ορισμένη χρονική περίοδο το σύνολο ή σημαντικό μέρος των αναγκών του από τη δεσπόζουσα επιχείρηση
 - Εκπτώσεις στόχου (target rebates) – de facto εκπτώσεις πίστης
 - Ακόμη και αν δεν συμφωνείται ρητά ότι κάποιες εκπτώσεις ή παροχές θα χορηγούνται σε ανταπόδοση της «πίστης» του πελάτη προς τον προμηθευτή, είναι εντούτοις ενδεχόμενο να λειτουργούν κατ' αυτόν τον τρόπο
 - Αυτό συμβαίνει συνήθως με τις λεγόμενες «εκπτώσεις στόχου» (target rebates), οι οποίες σε αντίθεση προς τις εκπτώσεις ποσοτήτων δεν χορηγούνται υπό τους ίδιους όρους στο σύνολο των πελατών της επιχείρησης με δεσπόζουσα θέση, αλλά η χορήγησή τους εξαρτάται από την πραγματοποίηση ατομικώς καθορισμένων στόχων πωλήσεων του κάθε πελάτη της
 - Ο εξατομικευμένος στόχος κατά κανόνα συνδέεται είτε με το ύψος των αγορών που είχε πραγματοποιήσει ο συγκεκριμένος πελάτης σε αντίστοιχη χρονική περίοδο αναφοράς είτε με τις αναμενόμενες και προϋπολογιζόμενες από τη δεσπόζουσα επιχείρηση συνολικές ή σχεδόν συνολικές ανάγκες του

15

Εισαγωγή – το μέτρο για τις καταχρηστικές συμπεριφορές αποκλεισμού

16

- Αντι-ανταγωνιστικός αποκλεισμός
 - Αποκλεισμός που οδηγεί σε ζημία του καταναλωτή
- Πότε συντρέχει
 - Όταν η αποτελεσματική πρόσβαση των πραγματικών ή δυνητικών ανταγωνιστών σε προμήθειες ή αγορές εμποδίζεται ή ματαιώνεται λόγω της συμπεριφοράς της δεσπόζουσας επιχείρησης
 - μέσω της εν λόγω συμπεριφοράς η επιχείρηση είναι πιθανό να είναι σε θέση να αυξήσει επικερδώς τις τιμές εις βάρος των καταναλωτών
- Αρνητικό αντίκτυπο στην ευημερία του καταναλωτή
 - Υψηλότερο επίπεδο τιμών σε σχέση με εκείνο που θα επικρατούσε σε διαφορετική περίπτωση
 - Κατώτερη ποιότητα
 - Περιορισμός των επιλογών του καταναλωτή

16

Δυνητικά αντι-ανταγωνιστικές εκπτώσεις (1)

17

- Πότε/πως χορηγείται έκπτωση;
 - Όταν οι αγορές του πελάτη κατά τη διάρκεια μιας καθορισμένης περιόδου αναφοράς υπερβαίνουν ένα ορισμένο όριο
- Πότε μπορεί να επιφέρουν αποκλεισμό στην αγορά (capability);

Χαρακτηριστικά των εκπτώσεων που πρέπει να εκτιμηθούν στην αξιολόγηση :

 - Εξατομικευμένες εκπτώσεις - Τυποποιημένες εκπτώσεις
 - Εκπτώσεις για όλες τις μονάδες/ Αναδρομικές εκπτώσεις (χορηγούνται για όλες τις αγορές) - Εκπτώσεις για αυξητικές αγορές/ Αυξητικές εκπτώσεις (μόνο για αγορές που υπερβαίνουν το όριο)
 - Στοχευμένες εκπτώσεις - Εκπτώσεις όγκου/ποσότητας
 - Σημασία της περιόδου αναφοράς (μεγάλη ή μικρή)
 - Διαφάνεια
 - Έκταση της δεσπόζουσας θέσης της εταιρείας στη σχετική αγορά
 - Μερίδιο της αγοράς που καλύπτεται από την επίμαχη πρακτική
 - Πιθανή ύπαρξη στρατηγικής που αποσκοπεί στον αποκλεισμό ανταγωνιστών που είναι τουλάχιστον εξίσου αποτελεσματικοί με την κυρίαρχη εταιρεία από την αγορά.

17

Δυνητικά αντι-ανταγωνιστικές εκπτώσεις (2)

18

- Είναι απαραίτητο το τεστ τιμής-κόστους; Το Υποθετικό τεστ αποτελεσματικού ανταγωνιστή (AEC Test):
 - Σύστημα εκπτώσεων ικανό να αποκλείσει τον ανταγωνισμό αν οι "εξίσου αποτελεσματικοί" ανταγωνιστές δεν μπορούν να το ανταγωνιστούν.
 - Οι ανταγωνιστές δεν μπορούν να ανταγωνιστούν εάν η πραγματική τιμή στο τμήμα της ζήτησης για το οποίο οι πελάτες εξετάζουν το ενδεχόμενο αλλαγής (το σχετικό εύρος) είναι χαμηλότερη από την AAC, ή ενδεχομένως μεταξύ AAC και LRAIC.
- Πραγματική τιμή (effective price):
 - Η τιμή που θα έπρεπε να προσφέρει ένας ανταγωνιστής προκειμένου να αποζημιώσει τον πελάτη για την απώλεια της έκπτωσης, εάν ο τελευταίος άλλαζε προμηθευτή για μέρος της ζήτησής του (το "σχετικό περιθώριο") και δεν έκανε χρήση της επιχείρησης που κατέχει δεσπόζουσα θέση.
 - Η πραγματική τιμή την οποία θα πρέπει να συναγωνιστεί η άλλη επιχείρηση δεν είναι η μέση τιμή της επιχείρησης που κατέχει δεσπόζουσα θέση, αλλά η κανονική τιμή τιμοκαταλόγου μείον την έκπτωση που χάνει εάν ο πελάτης αλλάξει προμηθευτή του

18

Δυνητικά αντι-ανταγωνιστικές εκπτώσεις (3)

19

- Ποιο το σχετικό περιθώριο/φάσμα (relevant range) ώστε να αξιολογηθεί η δυνατότητα αποκλεισμού;
 - Για αυξητικές εκπτώσεις: Οι πρόσθετες αγορές, δηλαδή οι αγορές πάνω από το κατώτατο όριο
 - Για αναδρομικές εκπτώσεις: Μέρος της ζήτησης των πελατών για το οποίο οι (δυνητικοί) ανταγωνιστές μπορούν να ανταγωνιστούν (λαμβάνοντας υπόψη το μέγεθος των ανταγωνιστών, τις πωλήσεις σε αγοραστές, το κατά πόσο είναι εφικτή η είσοδος στην αγορά, τα πρότυπα ανάπτυξης των νεοεισερχομένων, την προθυμία των πελατών να αλλάξουν).

19

Δυνητικά αντι-ανταγωνιστικές εκπτώσεις (4) Παράδειγμα

20

Assumptions:

1. Market share of dominant firm = **81%**
2. Market share of key competitor = **13%**
3. Market share of smaller / local competitors = **6%**
4. Annual growth rate of key competitor = **50%**
5. Annual growth rate of smaller / local competitors = **[50%]**?
6. Rebate of **5%** over sales of dominant firm in the previous year

- Retailer would lose $5 \times 0,81 = 4,05\%$ of margin over all sales
- Relevant / contestable share = $13\% + 50\%$ growth = **19,5%**
- Key competitor would need to give a rebate of $4,05\% / 0,195 = 20,8\%$ rebate on top of the margin it currently allows to retailers
- Smaller competitors would need to give a rebate of $4,05\% / 0,09 = 45\%$ rebate on top of the margin it currently allows to retailers
- Effective price below ATC or AVC?

20

Εξελίξεις νομολογίας & διοικητικής πρακτικής (1)

- Από τη «form-based» στην «effects-based» προσέγγιση
 - Μειονεκτήματα & πλεονεκτήματα κάθε προσέγγισης
 - Συνδυασμός στοιχείων και από τις δύο προσεγγίσεις & δίκαιη κατανομή βάρους απόδειξης
 - Η αρχική-παραδοσιακή νομολογία του Δικαστηρίου
 - Απόφαση Hoffman-La Roche (ΔΕΚ Υποθ. 85/76)
 - Απόφαση Michelin I (ΔΕΚ Υποθ. 322/81)
 - Απόφαση British Airways (ΠΕΚ Υποθ. T-219/99 & ΔΕΚ Υποθ. C-95/04)
 - Απόφαση Michelin II (ΠΕΚ Υποθ. T-203/01)
- Συνοπτικά (βάσει αρχικής-παραδοσιακής νομολογίας):
- Αξιολόγηση με βάση τη μορφή/ τον τύπο έκπτωσης
 - Παρέλκει η απόδειξη επιζήμιων αποτελεσμάτων για καταναλωτές
 - Παρέλκει η απόδειξη πραγματικού αντίκτυπου (αποκλεισμού) στην αγορά
 - Πιθανολόγηση επέλευσης αντι-ανταγωνιστικών συνεπειών
 - Ρήτρες αποκλειστικότητας από τη φύση τους κατατείνουν σε αποκλεισμό
 - Οιονεί τεκμήριο: εκπτώσεις που δεν στηρίζονται σε αποτελεσματικότητες είναι πιθανόν καταχρηστικές

21

Εξελίξεις νομολογίας & διοικητικής πρακτικής (2)

- Η νέα προσέγγιση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2005-2009)
 - Ουσιαστικά προκρίνεται μια εν πολλοίς ενιαία αντιμετώπιση των καταχρηστικών εκπτώσεων και της καταχρηστικής υποτιμολόγησης, δυνάμει μιας κοστολογικής προσέγγισης και με βάση το κριτήριο του εξίσου αποτελεσματικού (με τη δεσπόζουσα επιχείρηση) ανταγωνιστή
 - Κριτήριο για να αξιολογηθεί η δυνατότητα αποκλεισμού ανταγωνιστών (capability to foreclose) είναι η ικανότητα ή προθυμία πελατών να μετατοπίσουν το σύνολο της ζήτησης σε άλλους προμηθευτές
 - Αν θετική, αν δηλ. οι ανταγωνιστές μπορούν να διεκδικήσουν σε ισότιμη βάση τη συνολική ζήτηση κάθε μεμονωμένου πελάτη, δεν υφίσταται κατά κανόνα αποκλεισμός
 - Αν η δεσπόζουσα επιχείρηση συνιστά αναπόφευκτο εμπορικό εταίρο για μέρος της ζήτησης στην αγορά, πιθανολόγηση αποκλεισμού
- Αξιολόγηση εκπτώσεων βάσει της Ανακοίνωσης Προτεραιοτήτων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής:

22

Εξελίξεις νομολογίας & διοικητικής πρακτικής (4)

23

Cost benchmarks – Κοστολογικοί δείκτες

Average total cost (ATC) – Μέσο συνολικό κόστος (ΜΣΚ)

Long run average incremental cost (LRAIC) – Μέσο μακροπρόθεσμο επαυξητικό κόστος (ΜΜΕΚ)

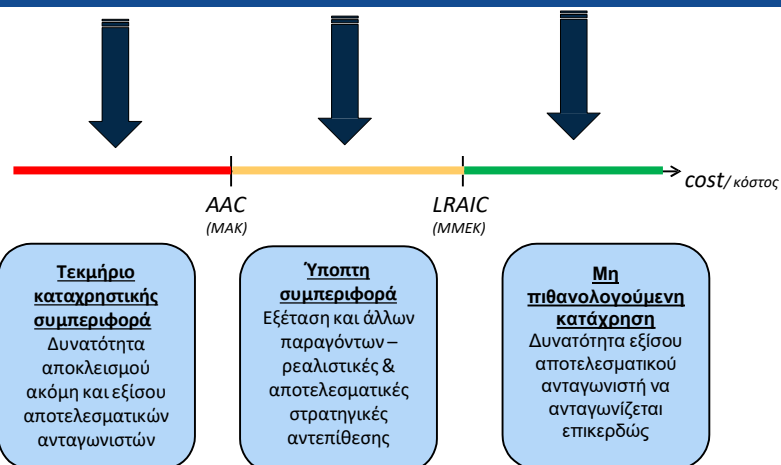
Average avoidable cost (AAC) – Μέσο αποφεύξιμο κόστος (ΜΑΚ)

Average variable cost (AVC) – Μέσο μεταβλητό κόστος (ΜΜΚ)

23

Εξελίξεις νομολογίας & διοικητικής πρακτικής (4)

24

24

Εξελίξεις νομολογίας & διοικητικής πρακτικής (5)

- Η σταδιακή στροφή προς μια λιγότερο φορμαλιστική προσέγγιση (περισσότερο οικονομική ανάλυση βάσει δυνητικών επιπτώσεων) δεν επηρέασε άμεσα το ΔΕΕ
- Απόφαση Tomra (ΔΕΕ, Υποθ. C-549/10)
 - Υιοθετεί την παραδοσιακή αξιολόγηση βάσει της μορφής/τυπολογίας της έκπτωσης (αρκεί η ικανότητα περιορισμού του ανταγωνισμού, εκτιμώντας το σύνολο των περιστάσεων)
 - Επιβεβαιώνει την ισχύ της προγενέστερης νομολογίας με συνεχείς αναφορές σε αυτή
 - Αποστασιοποιείται από Ανακοίνωση Προτεραιοτήτων Ε.Ε. & Προτάσεις Γεν. Εισαγγελέα Mazak
 - Μη απαραίτητη η ανάλυση της ΕΕ αναφορικά με τα πραγματικά αποτελέσματα των πρακτικών στην αγορά (συμπληρωματικός χαρακτήρας)
 - Ακόμα και αν η εν λόγω ανάλυση ήταν λανθασμένη στην εκτίμησή της ότι οι εν λόγω συμφωνίες πράγματι περιόρισαν τον ανταγωνισμό, η διαπίστωση αυτή δεν θα έθιγε το κύρος της ανάλυσης ότι οι εν λόγω συμβάσεις ήταν ικανές να αποκλείσουν τους ανταγωνιστές
 - Η χρέωση «αρνητικών τιμών» δεν συνιστά απαραίτητη προϋπόθεση για τη διαπίστωση του καταχρηστικού χαρακτήρα εκπαιδευτικού συστήματος αναδρομικών εκπτώσεων

25

Εξελίξεις νομολογίας & διοικητικής πρακτικής (6)

- Το πρώτο βήμα προς μια πιο οικονομικοκεντρική προσέγγιση γίνεται στην Απόφαση Post Danmark II (ΔΕΕ, Υποθ. C-23/14)
 - Στην απαγόρευση του άρθρου 102 ΣΛΕΕ εμπίπτουν μόνον οι εκπτώσεις που ενδέχεται να έχουν επιζήμιο αποτέλεσμα στην αγορά («is likely to have an anticompetitive effect on the market»)
 - Κατά την αξιολόγηση του ζητήματος αν συγκεκριμένο σύστημα εκπτώσεων είναι ικανό να περιορίσει τον ανταγωνισμό πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όλες οι περιστάσεις οι οποίες ασκούν επιρροή, ιδίως δε τα κριτήρια και ο τρόπος χορήγησης των εκπτώσεων, ο αριθμός των οικείων πελατών και τα χαρακτηριστικά της αγοράς όπου ασκεί δραστηριότητες η επιχείρηση με τη δεσπόζουσα θέση
 - Σκοπός της αξιολόγησης αυτής είναι να διαπιστωθεί κατά πόσον η συμπεριφορά της κατέχουσας δεσπόζουσα θέση επιχείρησης έχει ως πραγματικό ή πιθανό αποτέλεσμα τον εκτοπισμό των άλλων επιχειρήσεων από την αγορά
 - Το επιζήμιο για τον ανταγωνισμό αποτέλεσμα συγκεκριμένης πρακτικής δεν αρκεί να έχει αμιγώς υποθετικό χαρακτήρα. Πρέπει να υφίσταται, χωρίς όμως να είναι οπωσδήποτε συγκεκριμένο, δεδομένου ότι αρκεί η απόδειξη της δυνητικής ύπαρξης τέτοιου αποτελέσματος
 - Η ΕΕ δεν οφείλει μεν να διενεργήσει το τεστ του εξίσου αποτελεσματικού ανταγωνιστή για να διαπιστώσει την ικανότητα ενός συστήματος εκπτώσεων να περιορίσει τον ανταγωνισμό, ωστόσο το εν λόγω τεστ μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως ένα μεταξύ περισσότερων εργαλείων στο πλαίσιο αυτής της αξιολόγησης

26

Εξελίξεις νομολογίας & διοικητικής πρακτικής (7)

- Η πλέον καθοριστική και σημαίνουσα υπόθεση Intel – ενίσχυση της οικονομικοκεντρικής προσέγγισης βάσει ανάλυσης δυνητικών επιπτώσεων

Commission Decision – COMP/37.990

Απόφαση ΓενΔΕΕ – T-286/09

Απόφαση ΔΕΕ – C-413/14

Απόφαση ΓενΔΕΕ (αναπομπή) – T-286/09

27

Απόφαση ΓενΔΕΕ Intel (1)

28

- Εκπτώσεις αποκλειστικότητας είναι ουσιαστικά εξ αντικειμένου παραβατικές (per se)
- Κατηγοριοποίηση (3 κατηγορίες):
 - Συστήματα εκπτώσεων βάσει ποσότητας (για κάθε χωριστή παραγγελία), συναρτώμενα αποκλειστικώς με τον όγκο των πραγματοποιούμενων αγορών σε δεσπόζουσα επιχείρηση θεωρείται ότι δεν έχουν, εν γένει, εκποριστικά αποτελέσματα και, επομένως, είναι συμβατές με το άρθρο 102 ΣΛΕΕ
 - Εκπτώσεις που αντανακλούν εξοικονόμηση κόστους που μετακυλιέται σε πελάτες μέσω της ευνοϊκότερης τιμολόγησης (κέρδη σε απόδοση, οικονομίες κλίμακας)
 - Εκπτώσεις που αντανακλούν «υπηρεσίες» που παρέχονται από τον πελάτη
 - Συστήματα εκπτώσεων συναρτώμενα με όρους αποκλειστικότητας ή οιονεί αποκλειστικότητας (ο πελάτης ωθείται στο να προμηθεύεται το σύνολο ή το μεγαλύτερο μέρος των αναγκών του από τη δεσπόζουσα επιχείρηση) τεκμαίρεται ότι έχουν, εν γένει, εκποριστικά αποτελέσματα και, επομένως, απαγορεύονται βάσει του άρθρου 102 ΣΛΕΕ

28

Απόφαση ΓενΔΕΕ Intel (2)

29

- Συστήματα εκπτώσεων που δεν ανήκουν στις προαναφερόμενες δύο κατηγορίες (δηλ. δεν είναι αμιγώς ποσοτικά, αλλά ούτε και συνδέονται με δέσμευση αποκλειστικότητας ή οιονεί αποκλειστικότητας) ενδέχεται να έχουν εκτοπιστικά αποτελέσματα υπό το πρίσμα 102 ΣΛΕΕ
 - Εκπτώσεις που συνδέονται με την επίτευξη από τον πελάτη ορισμένου ύψους πωλήσεων ή ποσοστού ανάπτυξης πωλήσεων στα προϊόντα της δεσπόζουσας (το οποίο, συνήθως, προσδιορίζεται εξατομικευμένα για μια περίοδο αναφοράς, σε συνάρτηση με προηγούμενη περίοδο αναφοράς)
 - Εκπτώσεις (τυποποιημένες ή μη) που χορηγούνται για το σύνολο των παραγγελιών στη διάρκεια μιας περιόδου αναφοράς
- Εξετάζονται κατά περίπτωση, προκειμένου να διαπιστωθεί κατά πόσον οι σχετικές αυτές εκπτώσεις έχουν ως σκοπό, μέσω ενός πλεονεκτήματος που δεν στηρίζεται σε καμία οικονομική παροχή η οποία να το δικαιολογεί, να καταργήσουν ή να περιορίσουν τις δυνατότητες επιλογής του πελάτη ως προς τις πηγές εφοδιασμού του και να παρεμποδίσουν την είσοδο ή επέκταση ανταγωνιστών στην αγορά («όλες οι περιστάσεις»)

29

Απόφαση ΓενΔΕΕ Intel (4)

30

- Οι εκπτώσεις της Intel είναι εκπτώσεις κατηγορίας 2 = είναι ουσιαστικά παράνομες από τη φύση τους (per se)
- Η Επιτροπή δεν υποχρεούται να αποδείξει τη δυνατότητα αποκλεισμού των εκπτώσεων αποκλειστικότητα κατά περίπτωση.
- Δεν χρειάζεται να εξετάσει “όλες τις σχετικές περιστάσεις” της αποκλειστικής έκπτωσης, όπως:
 - Το ύψος της έκπτωσης
 - Η διάρκεια της έκπτωσης
 - Η κάλυψη της αγοράς που επηρεάζεται από την έκπτωση (όχι de minimis)
 - Το πεδίο εφαρμογής της έκπτωσης (το γεγονός ότι η έκπτωση καλύπτει μόνο ένα τμήμα των αναγκών του πελάτη είναι άσχετο)

30

Απόφαση ΔΕΕ Intel (1)

31

- Το ΔΕΕ αναίρεσε την απόφαση του ΓενΔΕΕ
- Το ΔΕΕ έκρινε ότι το ΓενΔΕΕ όφειλε να εξετάσει όλα τα επιχειρήματα της Intel
- Προτάσεις Γεν. Εισαγγελέα Wahl
- Σύνοψη απόφαση επί της ουσίας:
 - Σκ. 133-135: Γενικές αρχές που διέπουν την εφαρμογή του άρθρου 102 ΣΛΕΕ στις καταχρήσεις αποκλεισμού
 - Σκ. 137 – 140: Πλαίσιο αξιολόγησης των εκπτώσεων αποκλειστικότητας & οιονεί αποκλειστικότητας
 - Σκ. 141 – 147: Υπαγωγή στην υπό κρίση περίπτωση
- Το ΔΕΕ ανέπεμψε την υπόθεση στο ΓενΔΕΕ για νέα κρίση
- Το ΓενΔΕΕ (κατόπιν αναπομπής) ακύρωσε την απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

31

Απόφαση ΔΕΕ Intel (2)

32

- Γενικές αρχές (σκ. 133-135):
- **133** [...] το άρθρο 102 ΣΛΕΕ ουδόλως έχει ως σκοπό να εμποδίσει μια επιχείρηση να κατακτήσει, με τις δικές της ικανότητες, δεσπόζουσα θέση σε μια αγορά. Η διάταξη αυτή, επίσης, δεν έχει ως σκοπό να εξασφαλίσει ότι θα παραμείνουν στην αγορά οι λιγότερο αποτελεσματικοί ανταγωνιστές της επιχείρησης που κατέχει δεσπόζουσα θέση (...Post Danmark I)
- **134** Συνεπώς, ο εκτοπισμός ανταγωνιστή από την αγορά δεν σημαίνει οπωσδήποτε ότι πλήττεται η λειτουργία του ανταγωνισμού. Εξ ορισμού, ο υγιής ανταγωνισμός μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την εξαφάνιση από την αγορά ή την περιθωριοποίηση ανταγωνιστών λιγότερο αποτελεσματικών και ως εκ τούτου λιγότερο ελκυστικών για τους καταναλωτές από άποψη τιμών, επιλογών, ποιότητας ή καινοτομίας (...Post Danmark I)
- **135** Ωστόσο, η κατέχουσα δεσπόζουσα θέση επιχείρηση υπέχει ειδική υποχρέωση να μη θίγει, με τη συμπεριφορά της, τον αποτελεσματικό και ανόθευτο ανταγωνισμό στην εσωτερική αγορά

32

Απόφαση ΔΕΕ Intel (3)

33

- Πλαίσιο αξιολόγησης (σκ. 137-140):

33

Απόφαση ΔΕΕ Intel (4)

34

- Κριτήρια που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την εξέταση της πιθανότητας αντιανταγωνιστικών επιπτώσεων (δηλ. της εγγενούς ικανότητας του συστήματος εκπτώσεων να αποκλείει έναν εξίσου αποτελεσματικό ανταγωνιστή) – (σκ. 139-140):
 - Τη σπουδαιότητα της δεσπόζουσας θέσης στην αγορά
 - Το ποσοστό κάλυψης της αγοράς από την επίμαχη πρακτική
 - Τις συνθήκες και τους τρόπους χορήγησης των επίμαχων εκπτώσεων και
 - Την ύπαρξη στρατηγικής εκτοπισμού εξίσου αποτελεσματικών ανταγωνιστών από την αγορά
- Η ανάλυση αυτή έχει επίσης σημασία για να διαπιστωθεί εάν το καταρχήν καταχρηστικό σύστημα εκπτώσεων μπορεί να δικαιολογηθεί αντικειμενικά
- Η στάθμιση θετικών και αρνητικών επιπτώσεων της υπό κρίση πρακτικής στον ανταγωνισμό προϋποθέτει ανάλυση της ικανότητας της πρακτικής αυτής να εκτοπίσει εξίσου αποτελεσματικούς ανταγωνιστές από την αγορά

34

Απόφαση ΓενΔΕΕ Intel (κατόπιν αναπομπής)

35

- Το ΓενΔΕΕ (κατόπιν αναπομπής) ακυρώνει στο σύνολό του το άρθρο της προσβαλλόμενης απόφασης με το οποίο επιβάλλεται στην Intel πρόστιμο ύψους 1,06 δισεκατομμυρίων ευρώ
- Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέπεσε, με την προσβαλλόμενη απόφαση, σε πλάνη περί το δίκαιο καθόσον, παρόλο που εφάρμοσε το κριτήριο του εξίσου αποτελεσματικού ανταγωνιστή, εντούτοις εκτίμησε ότι το κριτήριο αυτό δεν ήταν αναγκαίο ώστε να μπορέσει να αποδείξει τον καταχρηστικό χαρακτήρα των επίμαχων εκπτώσεων της Intel
- Περαιτέρω, η ανάλυση στην οποία προέβη η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι ελλιπής και δεν καθιστά δυνατό να αποδειχθεί επαρκώς κατά νόμον ότι οι επίμαχες εκπτώσεις ήταν ικανές να προκαλέσουν αντίθετα προς τον ανταγωνισμό αποτελέσματα
- Ιδίως, η προσβαλλόμενη απόφαση δεν έλαβε δεόντως υπόψη όλα τα κριτήρια βάσει των οποίων μπορεί να αποδειχθεί η ικανότητα των τιμολογιακών πρακτικών να προκαλέσουν εκτοπισμό των ανταγωνιστών από την αγορά, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου. Πιο συγκεκριμένα, η Επιτροπή δεν εξέτασε δεόντως το κριτήριο σχετικά με το ποσοστό κάλυψης της αγοράς από την αμφισβητούμενη πρακτική, ούτε ανέλυσε ορθώς τη διάρκεια των εκπτώσεων

35

Πλέον πρόσφατες νομολογιακές εξελίξεις (μετά την υπόθεση Intel)

36

- Απόφαση ΓενΔΕΕ T-604/18 Google and Alphabet v Commission (*Google Android*)
- Προτάσεις Γεν. Εισαγγελέα Ράντου στην Υπόθ. C-377/20 Servizio Elettrico Nazionale
- Προτάσεις Γεν. Εισαγγελέα Ράντου στην Υπόθ. C-680/20 Unilever

36

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ ΕΝΩΣΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΠΕΡΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ
ΛΕΥΚΩΣΙΑ – 18 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2022

ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΟΛΟΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ – ΕΡΓΑΣΙΑ

ΠΡΑΚΤΙΚΟ Νο.1 – GROUP A
101 ΣΛΕΕ (ΑΝΤΙ-ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΕΣ ΣΥΜΠΡΑΞΕΙΣ)

Οι νόμιμοι εκπρόσωποι των βιομηχανιών παραγωγής και συσκευασίας παστεριωμένου γάλακτος Α, Β και Γ, οι οποίες δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα και κατέχουν σημαντικές θέσεις στην εγχώρια αγορά γαλακτοκομικών προϊόντων (με μερίδιο αγοράς c.20-25% στο παστεριωμένο γάλα εκάστη – και μερίδιο αγοράς c. 15-25% στον κλάδο γαλακτοκομικών προϊόντων εκάστη), συναντήθηκαν στο πλαίσιο μίας κλαδικής έκθεσης και συζήτησαν μεταξύ τους, χωρίς ωστόσο να συντάξουν κάποια γραπτή συμφωνία ή έγγραφο προς αυτόν τον σκοπό. Κατά τις συζητήσεις τους αυτές, εξέφρασαν από κοινού τη βούλησή τους να μειώσουν κατά 15% τις τιμές αγοράς νωπού γάλακτος από τους ημεδαπούς παραγωγούς/κτηνοτρόφους καθώς και να περιορίσουν τη «μετακίνηση/εναλλαγή» των τελευταίων μεταξύ των γαλακτοβιομηχανιών, ώστε η καθεμία από αυτές να προμηθεύεται γάλα από συγκεκριμένους (και μόνον) παραγωγούς/κτηνοτρόφους. Οι εν λόγω πρακτικές εφαρμόστηκαν από τις Α, Β και Γ άμεσα (δηλ. σε διάστημα 5-10 ημερών μετά τη συνάντηση στην κλαδική έκθεση).

Η εταιρία Δ, η οποία κατέχει ποσοστό 8-10% στην αγορά παστεριωμένου γάλακτος και ποσοστό 4% στα γαλακτοκομικά προϊόντα, δεν έλαβε μέρος στην κλαδική έκθεση, ούτε και στην προαναφερόμενη συνάντηση. Επίσης, δεν ήλθε σε συνεννόηση ή/και επικοινωνία με κάποια από τις συμμετέχουσες επιχειρήσεις με οποιονδήποτε τρόπο. Ωστόσο, ευθύς μόλις πληροφορήθηκε από την αγορά την υλοποίηση της συμφωνίας, δεδομένης και της δημοσιότητας από τις σχετικές αντιδράσεις/παράπονα των παραγωγών/ κτηνοτρόφων, άρχισε να εφαρμόζει άμεσα και αυτή την ίδια πολιτική έναντι των προμηθευτών της (δηλ. τη μείωση των τιμών αγοράς κατά 15 %, αλλά και τη σύναψη αποκλειστικών συμφωνιών με τους παραγωγούς/ κτηνοτρόφους που την προμήθευαν).

1. Εμπλέκονται οι εταιρείες Α, Β και Γ σε ενδεχόμενη παραβατική των κανόνων του ανταγωνισμού συμπεριφορά; Αν ναι, σε ποια (είδος, φύση και πιθανό αντικείμενο ή αποτέλεσμα της υποτιθέμενης παραβατικής συμπεριφοράς, πιθανοί συμμετέχοντες κ.α.)
2. Ποια η αξιολόγησή σας εάν υποθεθεί ότι (α) οι εν λόγω πρακτικές δεν εφαρμόστηκαν μετά τη συνάντηση; και (β) οι εταιρείες Α και Β εφάρμοσαν τις πρακτικές, ενώ η Γ αποπειράθηκε να μειώσει τις τιμές νωπού γάλακτος από τους παραγωγούς-προμηθευτές της μόνο κατά 5%;
3. Εμπλέκεται η εταιρεία Δ σε ενδεχόμενη παραβατική των κανόνων του ανταγωνισμού συμπεριφορά; Αν ναι, σε ποια (είδος, φύση και πιθανό αντικείμενο ή αποτέλεσμα της υποτιθέμενης παραβατικής συμπεριφοράς, πιθανοί συμμετέχοντες κ.α.)

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ ΕΝΩΣΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΠΕΡΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ
ΛΕΥΚΩΣΙΑ – 18 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2022

ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΟΛΟΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ – ΕΡΓΑΣΙΑ

ΠΡΑΚΤΙΚΟ Νο.2 – GROUP B
102 ΣΛΕΕ (ΚΑΤΑΧΡΗΣΗ ΔΕΣΠΟΖΟΥΣΑΣ ΘΕΣΗΣ)

Η εταιρεία Α δραστηριοποιείται στην αγορά παραγωγής και εμπορίας αλμυρών σνακ (πατατάκια, σνακ καλαμποκιού και γαριδοειδή), σνακ από αλεύρι (μπισκότα, κριτσίνια), συσκευασμένων ξηρών καρπών και σνακ με ζάχαρη/παράγωγα ζάχαρης, με μερίδια αγοράς 85%, 26%, 12% και 8% αντίστοιχα σε εθνικό επίπεδο για την περίοδο 2012-2018. Πελάτες της είναι το οργανωμένο λιανεμπόριο (αλυσίδες σούπερ μάρκετ), μικρά σημεία πώλησης (περίπτερα, φούρνοι, παντοπωλεία και μίνι μάρκετ) και καταστήματα επιτόπιας κατανάλωσης (μπαρ, εστιατόρια, καταστήματα/αλυσίδες fast food και λοιπά σημεία εστίασης). Σε όλα τα προαναφερόμενα κανάλια διανομής έχει περίπου τα ίδια μερίδια αγοράς με την εθνική αγορά. Οι κύριοι ανταγωνιστές της είναι οι εταιρείες Β και Γ με μερίδια αγοράς 8% και 4% αντίστοιχα στα αλμυρά σνακ, καθώς και 2% και 35% αντίστοιχα στα σνακ με ζάχαρη/παράγωγα ζάχαρης σε εθνικό επίπεδο. Οι εταιρείες Β και Γ δεν παράγουν, ούτε και εμπορεύονται συσκευασμένους ξηρούς καρπούς.

Το καλοκαίρι του 2019, η εταιρεία Β εξαγοράζεται από μια πολυεθνική του εξωτερικού, η οποία αποφασίζει να επενδύσει τόσο σε νέες εγκαταστάσεις παραγωγής αλμυρών σνακ με αυξημένη δυναμικότητα, όσο και στο δίκτυο πωλήσεων και διανομής της θυγατρικής της, ενώ παράλληλα εγκαινιάζει μια νέα δυναμική διαφημιστική καμπάνια προκειμένου να λανσάρει στην αγορά νέες σειρές αλμυρών σνακ με επιγεύσεις εμπνευσμένες από την εθνική παραδοσιακή κουζίνα. Σύμφωνα με το επιχειρηματικό της σχέδιο, η Β προσδοκά ότι στο επόμενο 6μηνο θα καταφέρει να αυξήσει το μερίδιο αγοράς της στην περιοχή της πρωτεύουσας έως και 50% (δηλ. από 8% σε 12%).

Η εταιρεία Α παρατηρεί τις κινήσεις αυτές στην αγορά και αναλαμβάνει πρωτοβουλίες, αναδιαμορφώνοντας εν μέρει την εμπορική της πολιτική, προκειμένου να μην χάσει μερίδια αγοράς στα αλμυρά σνακ. Πιο συγκεκριμένα:

- a) Συνάπτει συμφωνίες αποκλειστικότητας με τους σημαντικότερους 50 (εξ απόψεως τεχνογνωσίας, δικτύου και τζίρου) χονδρεμπόρους στη χώρα.
- b) Αποφασίζει να χορηγήσει εκπτώσεις έναντι αποκλειστικότητας σε άλλους 10 χονδρεμπόρους που δραστηριοποιούνται σε νησιά της χώρας.
- c) Αποφασίζει να χορηγήσει εκπτώσεις στόχου (α) στους 5 μεγαλύτερους χονδρεμπόρους κάθε περιφέρειας και (β) στα 30 μεγαλύτερα καταστήματα λιανικής ανά νομό στο κανάλι των μικρών σημείων πώλησης μόνο (και στις δύο περιπτώσεις με κλίμακα 5%, 10% και 15% για κάθε αντίστοιχη αύξηση αγορών τους σε σχέση με τις περσινές αγορές τους από την ίδια, και αναδρομική εφαρμογή σε όλες τις αγορές για το έτος).
- d) Συνάπτει συμφωνίες αποκλειστικότητας στη χρήση παγίων (εργαλειοθηκών – ραφιών/σκαλιερών) σε επίπεδο λιανικής στα περίπτερα και στους φούρνους και πριμοδοτεί

την τοποθέτηση και δεύτερης σκαλιέρας όπου υπάρχει χώρος στα περίπτερα και στους φούρνους

- e) Αποφασίζει να χορηγήσει εκπτώσεις σε όλα τα μίνι μάρκετ έναντι δέσμευσης χώρου στο ράφι σε ποσοστό που αντιστοιχεί στο περσινό της μερίδιο αγοράς σε εθνικό επίπεδο.

Οι ως άνω πρακτικές εισήχθησαν από την Α ως τροποποίηση της εμπορικής της πολιτικής με διάρκεια ενός (1) έτους και δυνατότητα ανανέωσης για 2 ακόμη έτη.

1. Η εταιρεία Α κατέχει δεσπόζουσα θέση; Αν ναι, σε ποια αγορά;
2. Ποια από τις προαναφερόμενες πρακτικές (α) έως (ε) που εφάρμοσε η εταιρεία Α ενδέχεται να συνιστά κατάχρηση (εφόσον ήθελε υποτεθεί ότι η Α κατέχει δεσπόζουσα θέση);

Υπόθεση Tasty Foods (EL)

NB Να διανεμηθεί μετά το πέρας της εργασίας σεμιναρίου

Δημήτρης Λουκάς

Ουσιαστικό Ενωσιακό Δίκαιο περί Ανταγωνισμού
Λευκωσία, 18 Οκτωβρίου 2022

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση
Σύμβαση παροχής υπηρεσιών DG COMP/2017/015 - SI2.778715
Το παρόν έγγραφο έχει καταρτιστεί για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ωστόσο,
αντικατοπτρίζει μόνο τις απόψεις των συγγραφέων και η Επιτροπή δεν μπορεί να
θεωρηθεί υπεύθυνη για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτό

Δομή παρουσίασης

- Ιστορικό
- Απόρριψη δεσμεύσεων
- Το πλαίσιο της εμπορικής πολιτικής της Tasty
- Δεσπόζουσα θέση
- Οι επιμέρους πρακτικές

Ιστορικό

- Ιούλιος 2006 – καταγγελία
- Απρίλιος 2007 – συμπληρωματική καταγγελία
- Απρίλιος 2008 – αιφνίδιος επιτόπιος έλεγχος
- Ιούνιος 2010 – προτεραιοποίηση υπόθεσης
- Νοέμβριος 2010 – εισήγηση
- Φεβρουάριος 2011 – ακρόαση
- Μάιος 2011 – λήψη απόφασης
- Φεβρουάριος 2012 – δημοσίευση απόφασης Ε.Α.
- Μάρτιος 2013 – ΔΕΦΑΘ απορρίπτει προσφυγή Tasty και επικυρώνει απόφαση Ε.Α.
- Μάρτιος 2014 – Tasty παραιτείται από αίτηση αναίρεσης ενώπιον Συμβουλίου της Επικρατείας

3

Πρακτικές Tasty

- Επάλληλες αποκλειστικότητες σε επίπεδο χονδρικής και λιανικής (άρθρα 1 και 2 ν 703/1977)
 - Ρήτρες αποκλειστικότητας και εκπτώσεις έναντι αποκλειστικότητας στις σχέσεις με χονδρεμπόρους
 - Αποκλειστικότητες στη χρήση παγίων (εργαλειοθηκών – ραφιών) σε επίπεδο λιανικής
 - Εκπτώσεις έναντι δέσμευσης χώρου σε επίπεδο λιανικής - Τοποθέτηση μεγαλύτερων και περισσότερων παγίων
 - Εκπτώσεις έναντι υπέρμετρης δέσμευσης χώρου στο ράφι σε επίπεδο λιανικής
 - Ρήτρες αποκλειστικότητας και εκπτώσεις έναντι αποκλειστικότητας σε κατηγορίες πελατών στα ειδικά κανάλια
- Εκπτώσεις στόχου (εκπτώσεις ανάπτυξης πωλήσεων) (άρθρο 2 ν 703/1977)
 - Προς χονδρεμπόρους
 - Προς λιανοπωλητές
- Αντικατάσταση – εξαφάνιση ανταγωνιστικών προϊόντων και παγίων

4

Η πολιτική της Tasty στην αγορά (1)

- Στρατηγική αποκλεισμού των ανταγωνιστών σε επίπεδο χονδρικής και λιανικής και παρεμπόδισης ανάπτυξης αυτών
 - Από πού συνάγεται:
 - εσωτερικά έγγραφα εμπορικής πολιτικής
 - εγχειρίδια εκπαίδευσης
 - εκθέσεις αξιολόγησης υπαλλήλων
 - ηλεκτρονική αλληλογραφία μεταξύ των στελεχών
 - Στόχος:
 - δέσμευση, κατάληψη και κυριαρχία επί των μικρών κυρίως σημείων πώλησης
 - Ενιαία στρατηγική με διαφορετικές μορφές και διαφορετική ένταση

5

Η πολιτική της Tasty στην αγορά (2)

Όπως αποτυπώνεται σε εσωτερικά έγγραφα:

- «*objective of dominating the POS [points of sale] and the market*»
- «*we designed a well thought out plan to capture, control and dominate every POS in Greece*»
- «*...MORE SPACE, MORE SALES*»
- «*size blocking*» και «*brand blocking*» πλανογράμματα
- «μόνιμος αντικειμενικός σκοπός για την Ομάδα Πωλήσεων είναι η κατάκτηση του χώρου στο σημείο πώλησης»
- «*eliminating competition*»
- «*ΕΛΑΤΕ ΝΑ ΤΟΝ ΤΕΛΕΙΩΣΟΥΜΕ ΠΡΙΝ ΤΟΝ ΣΕΠΤΕΜΒΡΗ*»
- «*Εύχομαι κάποια μέρα οι φίλοι μας από τον Τσακίρη και την Chipita να μας καταλάβουν και να μας συγχωρέσουν...!!!!!! Πρέπει να καταλάβουν ποιοι είναι οι leader στην αγορά και δυστυχώς γι' αυτούς δεν θα σταθούμε μόνο σ' αυτά*»

6

Η πολιτική της Tasty στην αγορά (3)

- Το «Anti-Tsakiris Plan»
 - «...How do we block Coca-Cola Tsakiris potential expansion outside Athens?»
 - «...primary objective is to block space and safeguard Top Customers with a solid selling story»
 - Με ποιον τρόπο:
 - μπλοκάρισμα χώρου στα μικρά σημεία πώλησης
 - σύναψη συμβάσεων στα ειδικά κανάλια
 - αύξηση χώρου πώλησης των προϊόντων και αύξηση αριθμού παγίων
 - παροχές στους καταστηματάρχες (Loyalty program, Year end bonus κ.α.)
 - ομάδες κρούσης («Commandos») για την ανάπτυξη των πωλήσεων και το μπλοκάρισμα χώρου στα μικρά σημεία πώλησης
 - τόνωση της Αντι-Ανταγωνιστικής συμπεριφοράς («Anti Competition Attitude») των πωλητών της Tasty, συμπεριλαμβανομένης της παροχής χρηματικών κινήτρων
 - καταστροφή και εξαφάνιση ανταγωνιστικών προϊόντων και παγίων

7

Δεσπόζουσα θέση

8

Οριοθέτηση σχετικής αγοράς (1)

- Σε ποια αγορά;
 - ▣ Προϊόν → Σνακς (macro snacks):
 - Αλμυρά σνακς (core salty)
 - από πατάτα και παράγωγα πατάτας
 - γαριδοειδή
 - από καλαμπόκι
 - Ξηροί καρποί
 - Σνακς από αλεύρι (αλμυρά μπισκότα, κριτσίνια κ.α.)
 - Γλυκά από ζάχαρη και τσίχλες
 - Προϊόντα από σοκολάτα
 - ▣ Άποψη Tasty: τουλάχιστον τα savory snacks
 - ▣ Άποψη ΕΑ: τα core salty

} savory
snacks

9

Οριοθέτηση σχετικής αγοράς (2)

- Με ποια κριτήρια;
 - ▣ Ποιοτικά χαρακτηριστικά:
 - συνθήκες κατανάλωσης
 - χαρακτηριστικά προϊόντων (συστατικά, γεύση, υφή θρεπτική αξία, διατροφική αντίληψη, αίσθημα κορεσμού πείνας)
 - διείσδυση προϊόντων ανά ηλικιακή ομάδα
 - τιμή
 - διαφοροποίηση σε επίπεδο προμηθευτών
 - σκοπούμενη χρήση
 - διαφοροποίηση τρόπου διανομής
 - τρόπος παρακολούθησης της αγοράς από την Tasty
 - ▣ Οικονομικά τεστ που διενεργήθηκαν:
 - SSNIP test (αύξηση τιμής – cellophane fallacy)
 - Critical loss analysis (απώλεια πωλήσεων)
 - Price correlation analysis (σύγκριση και συσχέτιση χρονοσειρών τιμών)
 - Cointegration analysis (συνολοκλήρωση χρονοσειρών)

10

Οριοθέτηση σχετικής αγοράς (3)

- Σε ποια αγορά;
 - ▣ Επίπεδο:
 - Χονδρική
 - Λιανική
 - ▣ Κανάλια λιανικής:
 - Οργανωμένο λιανεμπόριο
 - Μικρά σημεία πώλησης
 - Ειδικά σημεία πώλησης (επιτόπια κατανάλωση)
 - ▣ Χρήση αντίστοιχων εργαλείων με την οριοθέτηση βάσει του προϊόντος

11

Κατοχή δεσπόζουσας θέσης

- Μεριδίο αγοράς (υπερδεσπόζουσα):
 - ▣ 70% στη σχετική αγορά - 80-85% στο κανάλι των μικρών σημείων πώλησης
 - ▣ για σημαντικό αριθμό ετών - αυξανόμενο ανά τα έτη
- Θέση ανταγωνιστών:
 - ▣ Μονοψήφια μερίδια αγοράς
- Φραγμοί εισόδου:
 - ▣ μεγαλύτερη και γνωστότερη σειρά προϊόντων εντός της αγοράς αναφοράς
 - ▣ κατεστημένο και πλέον εκτεταμένο δίκτυο πωλήσεων και διανομής
 - ▣ επένδυση πολύ σημαντικών ποσών σε marketing και διαφήμιση
 - 10 πρώτες σε πωλήσεις συσκευασίες στο κανάλι μικρών σημείων
 - 29 από τις 30 πρώτες σε πωλήσεις συσκευασίες σε οποιοδήποτε κανάλι
 - ▣ ισχυρά σήματα φήμης - «must-stock brands»
 - 90% των λιανεμπόρων σε μικρά σημεία με σκαλιέρα έχουν σκαλιέρα Tasty
 - 71% αυτών δεν θα άλλαζε σκαλιέρα - μόνο το 12,7% θα άλλαζε σκαλιέρα
 - ▣ καταχρηστικές πρακτικές της δεσπόζουσας
 - ▣ εκτιμήσεις της Tasty για τη θέση της στην αγορά
- Αντισταθμιστική ισχύς πελατών: ελάχιστη
- «Αναπόφευκτος εμπορικός εταίρος» (unavoidable trading partner)

12

Οι επιμέρους πρακτικές

13

Αποκλειστικότητες σε συμβάσεις με χονδρεμπόρους

- Όψεις αποκλειστικότητας:
 - Ρήτρα μη ανταγωνισμού για το 100% των προϊόντων
 - Ρήτρα αποκλειστικής προμήθειας των συμβατικών προϊόντων από την Tasty
 - Έκπτωση αποκλειστικού διανομέα
- 27 χονδρέμποροι ενεργοί στην ελληνική επικράτεια με τέτοιες συμβάσεις
 - Μικρός αριθμός χονδρεμπόρων ↔ σημασία αυτών για την πρόσβαση ανταγωνιστών στα μικρά σημεία λιανικής πώλησης
 - εξειδικευμένοι στη διανομή μιας ευρύτερης «γκάμας» προϊόντων σνακς και ζαχαρωδών
 - με ήδη ανεπτυγμένο δίκτυο πωλήσεων
 - κλίμακα πελατολογίου
 - ήδη εδραιωμένη εμπορική σχέση με τους λιανοπωλητές
- Υπό το πρίσμα του άρθρου 2:
 - από τη φύση τους κατατείνουν στη διατήρηση ή/και ενίσχυση του δεσμού εξάρτησης που υφίσταται μεταξύ της δεσπόουσας επιχείρησης και των πελατών της
- Υπό το πρίσμα του άρθρου 1 - Ανάλυση αγοράς:
 - μερίδιο προμηθευτή
 - μερίδιο ανταγωνιστών
 - δεσμευμένο μερίδιο αγοράς από τον προμηθευτή
 - μη διεκδικήσιμοι οι χονδρέμποροι από τους ανταγωνιστές (λόγω των επτάσεων αποκλειστικότητας και των ισχυρών σημάτων της Tasty)
 - ασύμφορη και αναποτελεσματική η δημιουργία παράλληλου δικτύου από τους ανταγωνιστές (λόγω μικρής γκάμας προϊόντων)

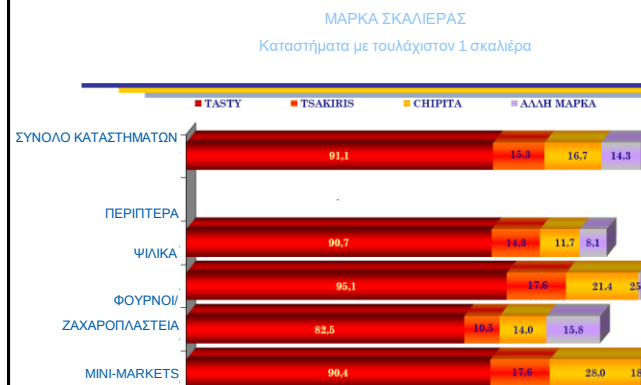
14

Αποκλειστικότητα στα σημεία λιανικής (1)

- Στόχος η επίτευξη αποκλειστικότητας στα λιανικά σημεία πώλησης
- Όψεις:
 - Δωρεάν παροχή παγίων υπό τον όρο της αποκλειστικότητας
 - Εκπτώσεις έναντι τοποθέτησης περισσότερων/μεγαλύτερων παγίων (δέσμευση χώρου)
 - Εκπτώσεις έναντι δέσμευσης χώρου στο ράφι
- Έρευνα αγοράς – συμπεράσματα:
 - Σκαλιέρα: βασικό εργαλείο προώθησης των αλμυρών σνακς στα μικρά σημεία πώλησης
 - Στο 90% των σκαλιερών τοποθετούνται προϊόντα της εταιρίας που τοποθετεί τη συγκεκριμένη σκαλιέρα → η τοποθέτηση σκαλιέρας δημιουργεί καλύτερες συνθήκες για τα προϊόντα της εταιρίας που την τοποθετεί
 - Κυριαρχία της Tasty, τόσο από πλευράς βαθμού διείσδυσης και μεριδίου των παγίων της, όσο και από πλευράς θέσης στο κατάστημα και μεγέθους των παγίων → 90% των καταστημάτων της συγκεκριμένης αγοράς, ανεξαρτήτως τύπου και γεωγραφικής περιοχής εγκατάστασης έχει σκαλιέρα Tasty
 - Τα ποσοστά τοποθέτησης προϊόντων κάθε σήματος που υπάρχουν στα ράφια των σημείων διαφοροποιούνται σημαντικά λόγω της ύπαρξης της σκαλιέρας
 - Η έλλειψη χώρου, ιδιαίτερα στα περίπτερα, αποτελεί το σημαντικότερο παράγοντα για τον οποίο το σημείο πώλησης κατέχει μία (1) μόνο σκαλιέρα, και δεν προχωρά στην τοποθέτηση δεύτερης (2ης) ή τρίτης (3ης) σκαλιέρας.

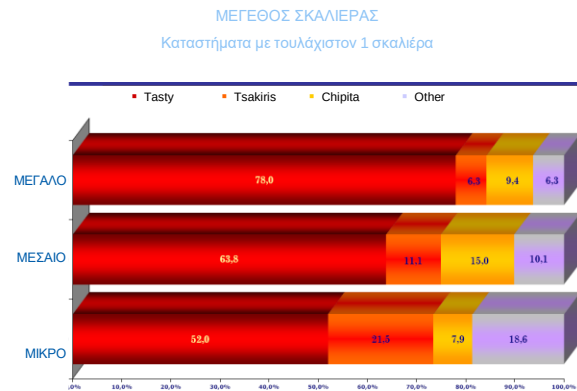
15

Έρευνα αγοράς - Βαθμός διείσδυσης

16

Έρευνα αγοράς - Μέγεθος σκαλιέρας

17

Έρευνα αγοράς - Επιλογή αριθμού παγίων

18

Αποκλειστικότητες στα σημεία λιανικής (2)

- Δωρεάν παροχή παγίων υπό τον όρο της αποκλειστικότητας → outlet exclusivity + δημιουργία φραγμού εισόδου/ επέκτασης ανταγωνιστών
 - περιορισμένος διαθέσιμος χώρος ιδίως στα περίπτερα
 - περιορισμένη βούληση (έλλειψη κινήτρων) των λιανοπωλητών να αλλάξουν προμηθευτή ή να τοποθετήσουν περισσότερα πάγια διαφορετικών προμηθευτών
 - προϊόντα αυθόρμητης κατανάλωσης
 - σκοπός ακολουθούμενης πολιτικής παραχώρησης παγίων με ρήτρα αποκλειστικότητας (εσωτερικά έγγραφα)
- Εκπτώσεις υπό την προϋπόθεση τοποθέτησης και διατήρησης πρώτου (μεγαλύτερου μεγέθους) και δεύτερου παγίου
 - Κατάληψη χώρου και στα σημεία πώλησης που θα δύνανται από άποψη χώρου να τοποθετήσουν και ανταγωνιστικά πάγια → outlet exclusivity
- Εκπτώσεις έναντι υπέρμετρης δέσμευσης στο ράφι
 - Κυρίως σε mini-markets

19

Εκπτώσεις στόχου / ανάπτυξης πωλήσεων

- Εκπτώσεις για την επίτευξη από το μεταπωλητή ορισμένου ύψους πωλήσεων ή ανάπτυξης πωλήσεων
 - Καθορίζονται:
 - εξατομικευμένα
 - στην αρχή κάθε έτους ή άλλης σχετικά μεγάλης χρονικής περιόδου αναφοράς
 - σε συνάρτηση με προηγούμενη αντίστοιχη περίοδο αναφοράς
 - Αναδρομικός χαρακτήρας εκπτώσεων
 - Σημαντική διακύμανση μεταξύ του εκάστοτε ποσοστού έκπτωσης και του επόμενου και/ ή προηγούμενου από αυτό στην κλίμακα
 - Χορηγούνται επί συνολικής γκάμας προϊόντων Tasty
 - As efficient competitor test
 - υπολογίζει την πραγματική τιμή (effective price) που θα έπρεπε να προσφέρει ένας ανταγωνιστής για να αποζημιώσει έναν πελάτη για την απώλεια της έκπτωσης, εάν ο πελάτης αυτός άλλαζε προμηθευτή για μέρος της ζήτησής του («το σχετικό φάσμα») αντί να κάνει χρήση της δεσπόζουσας
- Υπό το πρίσμα του άρθρου 2
 - δέσμευση των πελατών της δεσπόζουσας επιχείρησης
 - περιορισμός της δυνατότητας επιλογής αγοραστή ως προς πηγές εφοδιασμού
 - παρεμπόδιση εισόδου ή/και επέκτασης των ανταγωνιστών

20

Εξαφάνιση ανταγωνιστικών προϊόντων και παγίων

- «ΠΟΛΛΑ ΣΥΓΧΑΡΗΤΗΡΙΑ ΣΤΟΝ [...]!!! ΒΛΕΠΟΥΜΕ ΟΛΟΙ ΤΟΝ ΤΣΑΚΙΡΗ ΝΑ ΑΥΞΑΝΕΤΑΙ ΜΕΡΑ ΜΕ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ. ΜΗΠΩΣ ΗΡΘΕ Η ΩΡΑ ΝΑ ΔΡΑΣΟΥΜΕ??? ΜΗΠΩΣ ΗΡΘΕ Η ΩΡΑ ΝΑ ΜΑΣ ΓΡΑΨΟΥΝ ΟΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ??? ΜΗΠΩΣ ΗΡΘΕ Η ΩΡΑ ΝΑ ΤΟΝ ΚΑΤΑΠΙΟΥΜΕ??? ΜΗΠΩΣ ΗΡΘΕ Η ΩΡΑ ΝΑ ΔΟΥΜΕ ΠΟΙΟΣ ΕΧΕΙ ΔΥΝΑΜΗ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ??? ΠΟΙΟΣ ΠΩΛΗΤΗΣ ΕΧΕΙ ΤΟ ΠΑΝΩ ΧΕΡΙ ΣΤΑ ΜΑΓΑΖΙΑ ΤΟΥ??? ΠΟΙΟΣ ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ ΚΑΘΟΔΗΓΕΙ ΤΗΝ ΟΜΑΔΑ ΤΟΥ??? ΔΕΝ ΘΑ ΜΕΙΝΕΙ ΚΑΝΕΝΑ HANGING ΤΟΥ ΤΣΑΚΙΡΗ ΧΩΡΙΣ ΠΡΟΪΟΝ TASTY.»
- «...ΚΑΝΙΒΑΛΙΖΟΝΤΑΣ ΤΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΤΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ»
- «[...]σου στέλνω μερικές φωτογραφίες για το πως δουλέψαμε στην αγορά με τα παιδιά πίσω από της οδηγίες που μας έδωσες. [...]»
- «ΜΠΡΑΒΟ [...]!!! Χαίρομαι για την εγρήγορση της ομάδας... Ολόκληρη σκαλιέρα πήραμε... ΣΥΓΧΑΡΗΤΗΡΙΑ ΚΑΙ ΠΑΛΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΙΝΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΜΕΣΗ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΗ!!! ΠΕΡΙΜΕΝΩ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΑΠΟ ΟΛΟΥΣ [...]».

21

Επιβολή προστίμων & Δικαστική έκβαση υπόθεσης

- Ενιαία και διαρκής παράβαση
- Φεβρουάριος 2012: επιβολή προστίμου € 11.2 εκατ. για παράβαση άρθρων 102 ΣΛΕΕ και 2 ν. 703/77 (ν. 3959/2011)
- Μάρτιος 2013: το Διοικητικό Εφετείο Αθηνών απορρίπτει την προσφυγή της Tasty, αλλά μειώνει το συνολικό πρόστιμο
 - ΔΕΦΑΘ επικυρώνει απόφαση Ε.Α. ως προς όλες τις επιμέρους παραβατικές πρακτικές (6 συνολικά)
 - ΔΕΦΑΘ αναπροσαρμόζει το πρόστιμο από € 11.2 εκατ. σε € 8.5 εκατ.
- Μάρτιος 2014: η Tasty παραιτείται από την αίτηση αναίρεσης που είχε υποβάλει στο ΣτΕ

22

Ιδιωτική επιβολή του δικαίου ανταγωνισμού της ΕΕ

ΜΑΡΙΑ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ

SENIOR LECTURER, QUEEN MARY UNIVERSITY OF LONDON, ΠΡΩΗΝ ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ - ΜΕΛΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση
Σύμβαση παροχής υπηρεσιών DG COMP/2017/015 - SI2.778715

Το παρόν έγγραφο έχει καταρτιστεί για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ωστόσο, αντικατοπτρίζει μόνο τις απόψεις των συγγραφέων και η Επιτροπή δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτό

1

2

Διάγραμμα

- ▶ Δημόσια και Ιδιωτική Επιβολή Δικαίου του Ανταγωνισμού της ΕΕ («Δίκαιο ανταγωνισμού»)
- ▶ Ιδιωτική επιβολή και ιστορικό πλαίσιο
- ▶ Οδηγία 2014/104/ΕΕ για τις αποζημιώσεις («Οδηγία») και ενσωμάτωση
- ▶ Νομολογία του ΔΕΕ
- ▶ AGS Agrotrading Ltd και Επιτροπή Σιτηρών Κύπρου [ECLI:CY:EDLAR:2022:A27]

2

Δημόσια και ιδιωτική επιβολή

Δημόσια και Ιδιωτική Επιβολή Δικαίου του Ανταγωνισμού: Σκοποί

Δημόσια Επιβολή	Ιδιωτική Επιβολή
Αποτρεπτικός χαρακτήρας	Αποζημιωτικός χαρακτήρας
Αποζημιωτικός χαρακτήρας;	Αποτρεπτικός χαρακτήρας;

Αποτελεσματική επιβολή του δικαίου του ανταγωνισμού

Ιδιωτική επιβολή και ιστορικό πλαίσιο

Ο ΔΡΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΔΗΓΙΑ

Ο δρόμος για την Οδηγία

► ΔΕΕ

► Αρχή της άμεσης εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου

“τα άρθρα [101], παράγραφος 1, της Συνθήκης και [102] της Συνθήκης ΕΚ παράγουν άμεσο αποτέλεσμα στις μεταξύ ιδιωτών σχέσεις και γεννούν απ’ ευθείας δικαιώματα υπέρ των υποκειμένων δικαίου τα οποία τα εθνικά δικαιοδοτικά όργανα οφείλουν να προστατεύουν”

C-453/99 Courage v Crehan, σκ. 23

► Αξίωση αποζημίωσης για παραβάσεις του δικαίου του ανταγωνισμού

«Η πλήρης αποτελεσματικότητα του άρθρου [101] της Συνθήκης και, ειδικότερα, η πρακτική αποτελεσματικότητα της απαγορεύσεως που προβλέπει η παράγραφος 1 του άρθρου αυτού θα διακυβευόταν εάν δεν μπορούσε κάθε υποκείμενο δικαίου να ζητήσει αποκατάσταση της ζημίας που του προξένησε σύμβαση ή συμπεριφορά δυνάμενη να περιορίσει ή να νοθεύσει τον ανταγωνισμό».

C-453/99 Courage v Crehan, σκ. 26

Ο δρόμος για την Οδηγία

► ΔΕΕ

► Αρχή της εθνικής δικονομικής αυτονομίας ("national procedural autonomy")

«Πάντως, ελλείψει σχετικής κοινοτικής ρυθμίσεως, εναπόκειται στην εσωτερική έννομη τάξη κάθε κράτους μέλους να ορίσει τα αρμόδια δικαιοδοτικά όργανα και να ρυθμίσει τις δικονομικές προϋποθέσεις ασκήσεως των ενδίκων βοηθημάτων που αποσκοπούν στην κατοχύρωση της προστασίας των δικαιωμάτων τα οποία τα υποκείμενα δικαιού αντλούν από το κοινοτικό δίκαιο, υπό την προϋπόθεση, αφενός, ότι οι προϋποθέσεις αυτές δεν είναι λιγότερο ευνοϊκές από εκείνες που αφορούν παρόμοια ένδικα βοηθήματα της εσωτερικής έννομης τάξεως (**αρχή της ισοδυναμίας**) και, αφετέρου, ότι δεν καθιστούν αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που απονέμει η κοινοτική έννομη τάξη (**αρχή της αποτελεσματικότητας**)».

C-453/99 *Courage v Crehan*, σκ. 29

Ο δρόμος για την Οδηγία

► Ευρωπαϊκή Επιτροπή

► Ashurst Study (2004)

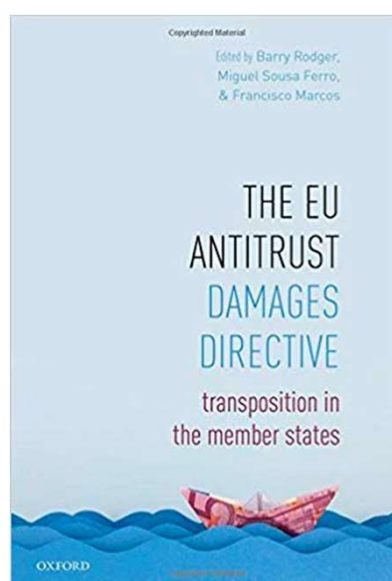
https://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/comparative_report_clean_en.pdf

- Πράσινη Βίβλος της 19.12.2005 σχετικά με τις αγωγές αποζημίωσης για παράβαση της αντιμονοπωλιακής νομοθεσίας της ΕΚ, έγγραφο COM (2005) 672 τελικό
- Λευκή Βίβλος της 2.4.2008 σχετικά με τις αγωγές αποζημίωσης για παράβαση της αντιμονοπωλιακής νομοθεσίας της ΕΚ, έγγραφο COM (2008) 165 τελικό
- Πρόταση Οδηγίας 2009
- Πρακτικός Οδηγός – Ποσοτικοποίηση της Βλάβης σε Αγωγές Αποζημίωσης που Στηρίζονται σε Παράβαση των άρθρων 101 ή 102 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2013)

Συμπληρώνοντας την Οδηγία

- ▶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή
 - ▶ Οδηγία 2014/104/ΕΕ σχετικά με ορισμένους κανόνες που διέπουν τις αγωγές αποζημίωσης βάσει του εθνικού δικαίου για παραβάσεις των διατάξεων του δικαίου ανταγωνισμού των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2014) L 349/1
 - ▶ Κατευθυντήριες γραμμές για την εκτίμηση από τα εθνικά δικαστήρια του μεριδίου της επιπλέον επιβάρυνσης που μετακυλιέται στους έμμεσους αγοραστές (2019/C 267/4)
 - ▶ Αλλαγές στον Κανονισμό 773/2004 και τέσσερις ανακοινώσεις (πρόσβαση στο φάκελο, επιείκεια, διευθέτηση και συνεργασία με εθνικά δικαστήρια) σχετικά με την πρόσβαση και χρήση πληροφοριών από τον φάκελο της Επιτροπής
 - ▶ Ανακοίνωση σχετικά με την προστασία των εμπιστευτικών πληροφοριών από εθνικά δικαστήρια στο πλαίσιο διαδικασιών ιδιωτικής επιβολής του δικαίου ανταγωνισμού της ΕΕ (2020/C 242/01)
 - ▶ Έκθεση της Επιτροπής για την εφαρμογή της Οδηγίας (2020)

Μετά την Οδηγία

Μετά την Οδηγία

- ▶ Ενίσχυση αγωγών αποζημίωσης
- ▶ Διαφορετική εικόνα σε διαφορετικά κράτη μέλη
- ▶ Σε κάποια κράτη μέλη μεγαλύτερος αριθμός αγωγών αποζημίωσης από το αναμενόμενο. Για παράδειγμα στην Ισπανία, μεγάλος αριθμός παρεπόμενων αγωγών αποζημίωσης μετά την απόφαση της Επιτροπής στα φορτηγά (Υπόθεση AT.39824)
- ▶ Ιδιωτική επιβολή δεν είναι μόνο οι αγωγές αποζημίωσης
- ▶ Διαφορές μεταξύ επιχειρήσεων (B2B contractual disputes)

Αγωγές αποζημίωσης

- ▶ Στην πράξη...
 - ▶ Αυξημένος αριθμός αγωγών αποζημίωσης
- ▶ Ζητήματα απόδειξης
 - ▶ Αυτοτελείς αγωγές ("stand alone") – Παρεπόμενες αγωγές ("follow-on")
 - ▶ Παράβαση
 - ▶ Ζημία
 - ▶ Αιτώδης συνάφεια

Οδηγία 2014/104/ΕΕ και Ο περί Αγωγών Αποζημίωσης για Παραβάσεις του Δικαίου του Ανταγωνισμού Νόμος του 2017 (Ν. 113(Ι)/2017)

Οδηγία 2014/104

- ▶ Οδηγία ελάχιστης εναρμόνισης
 - ▶ Βλ. παραγραφή
- ▶ Αντικείμενο και επιμέρους διατάξεις
- ▶ Ενσωμάτωση στην εθνική έννομη τάξη
- ▶ Τι δεν καλύπτεται
 - ▶ Ίδρυση εξειδικευμένων δικαστηρίων
 - ▶ Ρύθμιση δικαστικών εξόδων
 - ▶ Συλλογικές αγωγές

Αντικείμενο

Άρθρο 1 - Αντικείμενο και πεδίο

1.Η παρούσα οδηγία θεσπίζει ορισμένους αναγκαίους κανόνες για να διασφαλίζεται ότι **οιοσδήποτε υπέστη ζημία λόγω παράβασης του δικαιίου ανταγωνισμού** από επιχείρηση ή από ένωση επιχειρήσεων μπορεί να ασκήσει αποτελεσματικά **το δικαίωμα για αξίωση πλήρους αποζημίωσης** για την εν λόγω ζημία από την επιχείρηση ή την ένωση επιχειρήσεων. [...]

2.Η παρούσα οδηγία θεσπίζει κανόνες για τον συντονισμό μεταξύ της επιβολής των κανόνων ανταγωνισμού από τις αρχές ανταγωνισμού και της επιβολής των κανόνων αυτών σε αγωγές αποζημίωσης ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.

Σκοπός του παρόντος Νόμου

3(1) Ο παρών Νόμος αποσκοπεί να διασφαλίσει ότι οιοσδήποτε υπέστη ζημία λόγω παράβασης του δικαιίου ανταγωνισμού από επιχείρηση ή από ένωση επιχειρήσεων, μπορεί να ασκήσει αποτελεσματικά το δικαίωμα για αξίωση πλήρους αποζημίωσης για την εν λόγω ζημία από την επιχείρηση ή την ένωση επιχειρήσεων.

(2) Ο παρών Νόμος θεσπίζει κανόνες για το συντονισμό μεταξύ της εφαρμογής του δικαιίου ανταγωνισμού από εθνική αρχή ανταγωνισμού και την εφαρμογή του δικαιίου ανταγωνισμού σε αγωγές αποζημίωσης ενώπιον Δικαστηρίου.

Δικαίωμα πλήρους αποζημίωσης

Άρθρο 3 Δικαίωμα πλήρους αποζημίωσης

1.Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι οιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που έχει υποστεί ζημία λόγω παράβασης του δικαιίου ανταγωνισμού μπορεί να αξιώσει και να επιτύχει πλήρη αποζημίωση για την εν λόγω ζημία.

2.Με την καταβολή πλήρους αποζημίωσης το πρόσωπο που ζημιώθηκε αποκαθίσταται στην κατάσταση στην οποία θα βρισκόταν αν δεν είχε τελεσθεί η παράβαση του δικαιίου ανταγωνισμού. Αυτό περιλαμβάνει, επομένως, δικαίωμα αποζημίωσης για τη **θετική ζημία** και το **διαφυγόν κέρδος**, καθώς και **καταβολή τόκων**.

3.Η πλήρης αποζημίωση κατ' εφαρμογή της παρούσας οδηγίας δεν οδηγεί σε υπερβολική αποζημίωση, είτε με χαρακτήρα ποινής, καταβολή πολλαπλών αποζημιώσεων ή άλλου τύπου αποζημιώσεων.

Δικαίωμα πλήρους αποζημίωσης

4.-(1) Οιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή δημόσια αρχή που έχει υποστεί ζημία λόγω παράβασης του δικαιίου ανταγωνισμού μπορεί να αξιώσει και να επιτύχει πλήρη αποζημίωση για την εν λόγω ζημία.

(2) Ως πλήρης αποζημίωση θεωρείται η αποκατάσταση του προσώπου που ζημιώθηκε στην κατάσταση, στην οποία θα βρισκόταν εάν δεν είχε τελεσθεί η παράβαση του δικαιίου ανταγωνισμού, με την επιδίκαση, ιδίως γενικών και/ή ειδικών αποζημιώσεων και/ή διαφυγόντος κέρδους, όπως και καταβολή τόκων, οι οποίοι οφείλονται από τη στιγμή κατά την οποία προκλήθηκε η ζημία και μέχρι την καταβολή της αποζημίωσης:

Νοείται ότι, η πλήρης αποζημίωση δεν περιλαμβάνει επιδίκαση τιμωρικών αποζημιώσεων.

Αποδεικτικά μέσα

Άρθρο 5 Κοινοποίηση Αποδεικτικών Στοιχείων

3. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι τα εθνικά δικαστήρια περιορίζουν την κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων στην έκταση που επιτρέπει **η αρχή της αναλογικότητας**. Για να κρίνουν αν η κοινοποίηση που ζητά ένας διάδικος είναι σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας, τα εθνικά δικαστήρια λαμβάνουν υπόψη τα έννομα συμφέροντα όλων των εμπλεκόμενων διαδίκων και τρίτων. Ειδικότερα, λαμβάνουν υπόψη: **α) τον βαθμό στον οποίο η αξίωση ή ένσταση υποστηρίζεται από τα διαθέσιμα στοιχεία για πραγματικά περιστατικά και αποδεικτικά στοιχεία που δικαιολογούν το αίτημα κοινοποίησης, β) την έκταση και το κόστος της κοινοποίησης, ιδίως για τυχόν εμπλεκόμενα τρίτα μέρη, προκειμένου επίσης να αποφευχθεί η μη προσδιορισμένη αναζήτηση πληροφοριών η οποία είναι απίθανο να είναι σημαντική για τα διάδικα μέρη, γ) κατά πόσον τα αποδεικτικά στοιχεία των οποίων ζητείται η κοινοποίηση περιέχουν εμπιστευτικές πληροφορίες, που αφορούν ιδίως τυχόν τρίτους, καθώς και τις λεπτομέρειες για την προστασία των εν λόγω εμπιστευτικών πληροφοριών.**

Κοινοποίηση Αποδεικτικών Στοιχείων

5(2) Το Δικαστήριο δύναται να διατάξει την κοινοποίηση συγκεκριμένων αποδεικτικών στοιχείων ή **σχετικών κατηγοριών αποδεικτικών στοιχείων**, εφόσον αυτά προσδιορίζονται με σαφή και συγκεκριμένο τρόπο από τον υποβάλλοντα τεκμηριωμένο αίτημα, βάσει ευλόγως διαθέσιμων στοιχείων για πραγματικά περιστατικά.

(3) Κατά τη λήψη απόφασης για κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων, το Δικαστήριο εφαρμόζει την αρχή της αναλογικότητας και για να κρίνει κατά πόσο η κοινοποίηση που ζητά ένας διάδικος είναι σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας, το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη τα έννομα συμφέροντα όλων των εμπλεκόμενων διαδίκων και τρίτων και ειδικότερα-

[...]

Αποδεικτικά μέσα

Άρθρο 5 Κοινοποίηση Αποδεικτικών Στοιχείων

4. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι τα εθνικά δικαστήρια έχουν την εξουσία να διατάσσουν την κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων που περιέχουν εμπιστευτικές πληροφορίες, εφόσον το κρίνουν σκόπιμο στο πλαίσιο της εκδίκασης αγωγής αποζημίωσης. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, όταν διατάσσεται κοινοποίηση των πληροφοριών αυτών, τα εθνικά δικαστήρια να έχουν στη διάθεσή τους αποτελεσματικά μέτρα για την προστασία των πληροφοριών αυτών.

Κοινοποίηση Αποδεικτικών Στοιχείων

5(4) Το Δικαστήριο, στο πλαίσιο της εκδίκασης αγωγής αποζημίωσης, δύναται να διατάξει την κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων που περιέχουν εμπιστευτικές πληροφορίες, εφόσον το κρίνει σκόπιμο, νοουμένου ότι όταν διατάξει κοινοποίηση των πληροφοριών αυτών, χρησιμοποιεί και επιβάλλει αποτελεσματικά, κατά την κρίση του, μέτρα για την προστασία τους, περιλαμβανομένων των ακόλουθων μέτρων:

(α) Φύλαξη των εμπιστευτικών πληροφοριών σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο υπό την ευθύνη του οικείου πρωτοκολλητή

(β) καταχώριση των εμπιστευτικών πληροφοριών σε ασφαλισμένους και σφραγισμένους φακέλους, στους οποίους έχουν πρόσβαση μόνο το Δικαστήριο και οι διάδικοι που καθορίζονται από το Δικαστήριο

(γ) ανάθεση σε εμπειρογνώμονες του καταρτισμού περίληψης των πληροφοριών σε μη εμπιστευτική έκδοχή

(δ) κάθε άλλο μέτρο που το Δικαστήριο κρίνει πρόσφορο.

Αποδεικτικά μέσα

Άρθρο 6 Κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων που περιλαμβάνονται στον φάκελο αρχής ανταγωνισμού

6. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι, για τον σκοπό των αγωγών αποζημίωσης, τα εθνικά δικαστήρια δεν μπορούν οποτεδήποτε να απαιτήσουν από διάδικο ή τρίτο να κοινοποιήσει οιαδήποτε από τις ακόλουθες κατηγορίες αποδεικτικών στοιχείων: α) δηλώσεις επεικούς μεταχείρισης και β) υπομνήματα για διακανονισμό.

Κοινοποίηση Αποδεικτικών Στοιχείων που περιλαμβάνονται στον φάκελο εθνικής αρχής ανταγωνισμού

6(4) Κατά την εκδίκαση αγωγής αποζημίωσης, το Δικαστήριο δεν δύναται να απαιτήσει από διάδικο ή τρίτο να κοινοποιήσει οιαδήποτε από τις ακόλουθες κατηγορίες αποδεικτικών στοιχείων:

(α) Δηλώσεις επεικούς μεταχείρισης και

(β) υπομνήματα για διακανονισμό.

Ισχύς αποφάσεων

Άρθρο 9 Ισχύς των εθνικών αποφάσεων

1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι η παράβαση διάταξης δικαίου ανταγωνισμού η οποία έχει διαπιστωθεί με τελεσίδικη απόφαση εθνικής αρχής ανταγωνισμού ή αναθεωρητικού δικαστηρίου θεωρείται πλέον αδιάφευκτη για τους σκοπούς της αγωγής αποζημίωσης που εισάγεται ενώπιον των εθνικών τους δικαστηρίων, δυνάμει των άρθρων 101 ή 102 ΣΛΕΕ ή δυνάμει του εθνικού δικαίου ανταγωνισμού

2. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, όταν τελεσίδικη απόφαση της παραγράφου 1 έχει εκδοθεί σε άλλο κράτος μέλος, αυτή η τελεσίδικη απόφαση να μπορεί να υποβληθεί ενώπιον των εθνικών τους δικαστηρίων σύμφωνα με το εθνικό τους δίκαιο ως τουλάχιστον εκ πρώτης όψεως μέσο απόδειξης του γεγονότος της παράβασης του δικαίου ανταγωνισμού και, κατά περίπτωση, να μπορεί να εκτιμηθεί παράλληλα με τυχόν άλλο αποδεικτικό υλικό που προσκομίζουν οι διάδικοι.

Ισχύς των αποφάσεων

9.-(1) Τελεσίδικη απόφαση παράβασης της Επιτροπής, με την οποία διαπιστώνεται παράβαση του δικαίου ανταγωνισμού, αποτελεί **αμάχητο τεκμήριο** σε διαδικασία αγωγής αποζημίωσης ενώπιον Δικαστηρίου.

(2) Τελεσίδικη απόφαση, η οποία έχει εκδοθεί σε άλλο κράτος μέλος, δύναται να υποβληθεί ενώπιον του Δικαστηρίου, ως εκ πρώτης όψεως μέσο απόδειξης του γεγονότος της παράβασης του δικαίου ανταγωνισμού και, κατά περίπτωση, μπορεί να εκτιμηθεί παράλληλα με τυχόν άλλο αποδεικτικό υλικό που προσκομίζουν οι διάδικοι.

Ο Περὶ τῆς Προστασίας τοῦ Ανταγωνισμοῦ Νόμος τοῦ 2022, ἀρθρο 63

Παραγραφή

Άρθρο 10 Προθεσμία Παραγραφής

3. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι η προθεσμία παραγραφής για την άσκηση αγωγής αποζημίωσης είναι τουλάχιστον πενταετής.

Παραγραφή

10.-(1) Ανεξάρτητα από τις διατάξεις οποιουδήποτε άλλου νόμου, η περίοδος παραγραφής για την άσκηση αγωγής αποζημίωσης, δυνάμει των διατάξεων του παρόντος Νόμου, είναι εξαετής.

Cogeco, Volvo/DAF

Ευθύνη από κοινού και εις ολόκληρον

Άρθρο 11

1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι επιχειρήσεις οι οποίες παραβίασαν το δίκαιο ανταγωνισμού με από κοινού συμπεριφορά ευθύνονται εις ολόκληρον για τη ζημία που προκλήθηκε από την παράβαση του δικαίου ανταγωνισμού ούτως ώστε καθεμία από αυτές τις επιχειρήσεις να οφείλει πλήρη αποζημίωση για τη ζημία και ο ζημιωθείς διάδικος να έχει δικαίωμα να απαιτήσει πλήρη αποζημίωση από οποιαδήποτε από αυτές έως ότου αποζημιωθεί πλήρως.

- ▶ MME
- ▶ Ασυλία και διατήρηση κινήτρων

11.-(1) Οι επιχειρήσεις ή οι ενώσεις επιχειρήσεων οι οποίες παραβίασαν το δίκαιο ανταγωνισμού, με από κοινού συμπεριφορά, ευθύνονται από κοινού και κεχωρισμένως εις ολόκληρον για τη ζημία που προκλήθηκε από την παράβαση του δικαίου ανταγωνισμού.

Skanska

Μετακύλιση της επιπλέον επιβάρυνσης

Άρθρο 12 Μετακύλιση της επιπλέον επιβάρυνσης και το δικαίωμα πλήρους αποζημίωσης

1. Για να εξασφαλιστεί πλήρης αποτελεσματικότητα του δικαιώματος πλήρους αποζημίωσης όπως προβλέπεται στο άρθρο 3, τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι [...] η αποζημίωση μπορεί να απαιτηθεί από οιοσδήποτε υπέστησαν ζημία, ανεξαρτήτως από το αν είναι άμεσοι ή έμμεσοι αγοραστές από τον παραβάτη, και ότι αποφεύγεται η αποζημίωση που υπερβαίνει τη ζημία η οποία προκλήθηκε στον ενάγοντα λόγω της παράβασης του δικαιού αντανάγωνισμού, καθώς και η απουσία ευθύνης του παραβάτη.

2. Προς αποφυγή της υπερβολικής αποζημίωσης, τα κράτη μέλη θεσπίζουν τους κατάλληλους οικονομικούς κανόνες ώστε να εξασφαλιστεί ότι η αποζημίωση για θετική ζημία σε οιοδήποτε επίπεδο της αλυσίδας εφοδιασμού δεν υπερβαίνει τη ζημία λόγω επιπλέον επιβάρυνσης που προκλήθηκε σε αυτό το επίπεδο.

Μετακύλιση της επιπλέον επιβάρυνσης και κανόνες που διέπουν το δικαίωμα πλήρους αποζημίωσης

12.-(1) Οποιοδήποτε πρόσωπο υπέστη ζημία, ανεξαρτήτως από το αν είναι άμεσος ή έμμεσος αγοραστής του παραβάτη δύναται να απαιτήσει αποζημίωση δυνάμει των διατάξεων του παρόντος Νόμου.

Μετακύλιση της επιπλέον επιβάρυνσης

Άρθρο 13 Ένσταση μετακύλισης

Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι ο εναγόμενος στο πλαίσιο αγωγής αποζημίωσης δύναται να επικαλεσθεί ως ένσταση για να αντικρούσει την αξίωση αποζημίωσης το γεγονός ότι ο ενάγων μετακύλισε εξ ολοκλήρου ή εν μέρει την επιπλέον επιβάρυνση που του επιβλήθηκε από την παράβαση. Το βάρος αποδείξεως ότι η επιπλέον επιβάρυνση μετακυλίστηκε παραμένει στον εναγόμενο, ο οποίος μπορεί να ζητήσει ευλόγως κοινοποιήσεις από τον ενάγοντα ή από τρίτους.

Ένσταση μετακύλιση

13. Ο εναγόμενος στο πλαίσιο αγωγής αποζημίωσης δύναται να επικαλεσθεί ως υπεράσπιση για να αντικρούσει την αξίωση αποζημίωσης, το γεγονός ότι ο ενάγων μετακύλισε, εξ ολοκλήρου ή εν μέρει, την επιπλέον επιβάρυνση που του επιβλήθηκε από την παράβαση:

Νοείται ότι, το βάρος απόδειξης ότι η επιπλέον επιβάρυνση μετακυλίστηκε βαρύνει τον εναγόμενο, ο οποίος δύναται να ζητήσει ευλόγως κοινοποιήσεις από τον ενάγοντα ή από τρίτους.

Έμμεσοι αγοραστές

Άρθρο 14

1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι, όταν σε αγωγή αποζημίωσης η ύπαρξη αξίωσης αποζημίωσης ή το ποσό της αποζημίωσης που πρέπει να επιδικαστεί εξαρτάται από το αν ή σε ποιο βαθμό η επιπλέον επιβάρυνση μετακυλίστηκε στον ενάγοντα, λαμβανομένης υπόψη της εμπορικής τακτικής ότι οι αυξήσεις των τιμών μετακυλίστηκαν στις επόμενες βαθμίδες της αλυσίδας εφοδιασμού, το βάρος αποδείξεως της ύπαρξης και έκτασης της εν λόγω μετακύλισης το φέρει ο ενάγων, ο οποίος δύναται ευλόγως να απαιτήσει κοινοποιήσεις από τον εναγόμενο ή από τρίτους.

14.-(1) Όταν σε αγωγή αποζημίωσης ο ενάγοντας είναι έμμεσος αγοραστής και, ως εκ τούτου η ύπαρξη αξίωσης αποζημίωσης ή το ποσό της αποζημίωσης που πρέπει να επιδικαστεί εξαρτάται από το αν ή σε ποιο βαθμό η επιπλέον επιβάρυνση μετακυλίστηκε στον ενάγοντα, λαμβανομένης υπόψη της εμπορικής τακτικής ότι οι αυξήσεις των τιμών μετακυλίστηκαν στις επόμενες βαθμίδες της αλυσίδας εφοδιασμού, το βάρος απόδειξης της ύπαρξης και έκτασης της εν λόγω μετακύλισης το φέρει ο ενάγων, ο οποίος δύναται ευλόγως να απαιτήσει κοινοποιήσεις από τον εναγόμενο ή από τρίτους.

Έμμεσοι αγοραστές

Άρθρο 14

2. Στην περίπτωση της παραγράφου 1, ο έμμεσος αγοραστής θεωρείται ότι απέδειξε ότι επήλθε μετακύλιση σε αυτόν, εφόσον ο εν λόγω έμμεσος αγοραστής έχει αποδείξει ότι: α) ο εναγόμενος έχει τελέσει παράβαση του δικαίου ανταγωνισμού, β) η παράβαση του δικαίου ανταγωνισμού είχε ως αποτέλεσμα την επιβολή επιπλέον επιβάρυνσης στον άμεσο αγοραστή του εναγόμενου και γ) ο έμμεσος αγοραστής αγόρασε τα αγαθά ή τις υπηρεσίες που αποτέλεσαν αντικείμενο της παράβασης του δικαίου ανταγωνισμού ή αγόρασε αγαθά ή υπηρεσίες τα οποία είτε προήλθαν από τα αγαθά ή τις υπηρεσίες που αποτέλεσαν αντικείμενο της παράβασης είτε περιείχαν τα εν λόγω αγαθά ή υπηρεσίες.

Η παρούσα παράγραφος δεν εφαρμόζεται σε περίπτωση που ο εναγόμενος μπορεί να αποδείξει κατά τρόπο αξιόπιστο και ικανοποιητικό για το δικαστήριο ότι η επιπλέον επιβάρυνση δεν μετακυλίστηκε ή δεν μετακυλίστηκε εξ ολοκλήρου στον έμμεσο αγοραστή.

Ένσταση μετακύλιση

(2) Στην περίπτωση εφαρμογής των διατάξεων του εδαφίου (1), ενάγοντας θεωρείται ότι απέδειξε ότι επήλθε μετακύλιση σε αυτόν, εφόσον έχει αποδείξει ότι-

(α) Ο εναγόμενος έχει διαπράξει παράβαση του δικαίου ανταγωνισμού

(β) η εν λόγω παράβαση του δικαίου ανταγωνισμού είχε ως αποτέλεσμα την επιβολή επιπλέον επιβάρυνσης στον άμεσο αγοραστή του εναγόμενου και

(γ) ο ενάγοντας, ως έμμεσος αγοραστής αγόρασε τα αγαθά ή τις υπηρεσίες που αποτέλεσαν αντικείμενο της παράβασης του δικαίου ανταγωνισμού ή αγόρασε αγαθά ή υπηρεσίες, τα οποία είτε προήλθαν από τα αγαθά ή τις υπηρεσίες που αποτέλεσαν αντικείμενο της παράβασης είτε περιείχαν τα εν λόγω αγαθά ή τις εν λόγω υπηρεσίες.

(3) Οι διατάξεις του εδαφίου (2) δεν εφαρμόζονται σε περίπτωση που ο εναγόμενος μπορεί να αποδείξει κατά τρόπο αξιόπιστο και ικανοποιητικό για το δικαστήριο ότι η επιπλέον επιβάρυνση δεν μετακυλίστηκε ή δεν μετακυλίστηκε εξ ολοκλήρου στον έμμεσο αγοραστή.

Ποσοτικοποίηση της ζημίας

Άρθρο 17 Ποσοτικοποίηση της ζημίας

1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι το βάρος απόδειξης και το αποδεικτικό πρότυπο που απαιτούνται για την ποσοτικοποίηση της ζημίας δεν καθιστούν την άσκηση του δικαιώματος αποζημίωσης πρακτικώς αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι τα εθνικά δικαστήρια έχουν την εξουσία σύμφωνα με τις εθνικές τους διαδικασίες να εκτιμούν το ύψος της ζημίας εφόσον διαπιστωθεί ότι ο ενάγων υπέστη ζημία αλλά είναι πρακτικά αδύνατο ή υπερβολικά δυσχερές να ποσοτικοποιηθεί επακριβώς η προκληθείσα ζημία βάσει των διαθέσιμων αποδεικτικών στοιχείων.

2. Τεκμαίρεται ότι οι παραβάσεις από συμπτράξεις προκαλούν ζημία. Ο παραβάτης έχει το δικαίωμα να αντικρούσει το εν λόγω τεκμήριο.

Volvo/DAF

Καθορισμός της ζημίας

16.-(1) Για τον καθορισμό του ύψους των ζημιών, το Δικαστήριο δύναται, εφόσον διαπιστωθεί ότι ο ενάγων υπέστη ζημία, πλην όμως είναι πρακτικά αδύνατο ή υπερβολικά δυσχερές να καθορισθεί επακριβώς η προκληθείσα ζημία βάσει των διαθέσιμων αποδεικτικών στοιχείων που τέθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου αυτεπάγγελα ή κατόπιν αιτήματος διαδίκου, εφόσον κρίνει τούτο σκόπιμο, να ζητήσει τη συνδρομή της Επιτροπής.

(2) Αποτελεί μαχητό τεκμήριο ότι οι παραβάσεις από συμπτράξεις προκαλούν ζημία και ο παραβάτης έχει το δικαίωμα να αντικρούσει το εν λόγω τεκμήριο.

Συναινετική επίλυση διαφορών

Άρθρο 18 Ανασταλτικό και λοιπά αποτελέσματα της συναινετικής επίλυσης διαφορών

3. Μια αρχή ανταγωνισμού μπορεί να εκτιμήσει την αποζημίωση που καταβλήθηκε ως αποτέλεσμα συναινετικού διακανονισμού και πριν εκδώσει την απόφασή της περί επιβολής προστίμου ως ελαφρυντική περίπτωση.

17(3) Η Επιτροπή δύναται να συνεκτιμήσει αποζημίωση που καταβλήθηκε ως αποτέλεσμα συναινετικού διακανονισμού ως ελαφρυντική περίπτωση για σκοπούς έκδοσης απόφασής της περί επιβολής προστίμου.

Σύνοψη

- ▶ Δικαίωμα πλήρους αποζημίωσης
- ▶ Διατάξεις για αποδεικτικά μέσα → διευκόλυνση πρόσβασης και περιορισμοί
 - ▶ βλ. Pfleiderer/DonauChemie
- ▶ Δεσμευτική ισχύς αποφάσεων εθνικής αρχής ανταγωνισμού
- ▶ Παραγραφή
- ▶ Ευθύνη από κοινού και εις ολόκληρον
- ▶ Ρύθμιση μετακύλισης
- ▶ Τεκμήρια για πρόκληση ζημίας

Νομολογία του ΔΕΕ

Ζητήματα εφαρμογής της Οδηγίας και η αρχή της αποτελεσματικότητας

- ▶ Συντονισμός δημόσιας και ιδιωτικής επιβολής
- ▶ Σημαντικός ρόλος των εθνικών δικαστηρίων στην εκδίκαση αγωγών αποζημίωσης – ρόλος του ΔΕΕ
- ▶ Εφαρμογή του νόμου: θέσπιση ρυθμίσεων, κατά τη διακριτική ευχέρεια που καταλείπουν οι διατάξεις της Οδηγίας.
- ▶ Οδηγία 2014/104: ελάχιστη εναρμόνιση
- ▶ Ενσωμάτωση στην εθνική έννομη τάξη υπό το πρίσμα των αρχών της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας → ισχύουν για κάθε εθνικό ουσιαστικό και δικονομικό κανόνα επί αγωγών αποζημίωσης (πχ. αιτιώδης σύνδεσμος)

C-724/17 Skanska και η έννοια της «επιχείρησης»

- ▶ Ερμηνεία του άρθρου 101 ΣΛΕΕ και της αρχής της αποτελεσματικότητας υπό το πρίσμα των κανόνων που εφαρμόζονται, στο πλαίσιο της φινλανδικής έννομης τάξεως, επί αγωγών αποζημίωσης λόγω παραβιάσεως του δικαιού της Ένωσης περί ανταγωνισμού (σκ. 1).
- ▶ Το φινλανδικό δίκαιο δεν προβλέπει κανόνες καταλογισμού της ευθύνης για ζημίες που προκλήθηκαν από παράβαση του δικαιού της Ένωσης περί ανταγωνισμού σε μια κατάσταση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη. Οι κανόνες περί αστικής ευθύνης του φινλανδικού δικαίου ερείδονται επί της αρχής ότι ευθύνη φέρει μόνον η νομική οντότητα που προκάλεσε τη ζημία. Όσον αφορά τα νομικά πρόσωπα, είναι δυνατή η παρέκκλιση από την αρχή αυτή δια της άρσεως της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου. Εντούτοις, η δυνατότητα αυτή εξετάζεται μόνον αν οι εμπλεκόμενοι επιχειρηματίες χρησιμοποίησαν τη δομή του ομίλου, τους μεταξύ των επιχειρήσεων δεσμούς ή τον έλεγχο ενός μέτοχου κατά τρόπο επιλήψιμο ή τεχνητό, με αποτέλεσμα την καταστρατήγηση της νομικής ευθύνης (σκ.15).

C-724/17 Skanska: η έννοια της «επιχείρησης»

- Συναφώς, το δικαστήριο αυτό ζητεί να διευκρινιστεί αν η εν λόγω αρχή συνεπάγεται ότι η ευθύνη για την παράβαση του δικαίου της Ένωσης περί ανταγωνισμού πρέπει να καταλογίζεται στην εταιρία που ανέλαβε το κεφάλαιο και εξακολούθησε τις εμπορικές δραστηριότητες της λυθείσας εταιρίας, η οποία είχε μετάσχει στη σύμπραξη. Στην περίπτωση αυτή, τίθεται το ερώτημα αν η αρχή της αποτελεσματικότητας αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση όπως αυτή που περιγράφεται στη σκέψη 15 της παρούσας αποφάσεως και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, αν είναι δυνατό να θεωρηθεί ότι ευθύνη της εταιρίας που συνέχισε τις εμπορικές δραστηριότητες της εταιρίας που μετείχε στη σύμπραξη στοιχειοθετείται μόνον αν η πρώτη από τις εταιρίες αυτές γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει, κατά τον χρόνο της αποκτήσεως του κεφαλαίου της δεύτερης, ότι η τελευταία είχε διαπράξει μια τέτοια παράβαση (σκ. 21).

C-724/17 Skanska: η έννοια της «επιχείρησης»

- [...] ελλείψει σχετικής ρυθμίσεως του δικαίου της Ένωσης, απόκειται στην εσωτερική έννομη τάξη κάθε κράτους μέλους να καθορίσει τις λεπτομέρειες της ασκήσεως του δικαιώματος προς αποκατάσταση ζημίας η οποία απορρέει από σύμπραξη ή πρακτική που απαγορεύεται βάσει του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, υπό την επιφύλαξη ότι τηρούνται οι αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας (σκ. 27).
- Εντούτοις, [...] το ζήτημα του προσδιορισμού της οντότητας που οφείλει να αποκαταστήσει τη ζημία που προκλήθηκε από παράβαση του άρθρου 101 ΣΛΕΕ διέπεται άμεσα από το δίκαιο της Ένωσης (σκ. 28).
- [Ο]ι οντότητες που υποχρεούνται να αποκαταστήσουν τη ζημία που προκλήθηκε από σύμπραξη ή πρακτική απαγορευόμενη από το άρθρο 101 ΣΛΕΕ είναι οι επιχειρήσεις, κατά την έννοια της διατάξεως αυτής, οι οποίες συμμετείχαν στην εν λόγω σύμπραξη ή πρακτική (σκ. 32).
- Άρθρο 11 (1) Οδηγίας: δεν αφορά τον προσδιορισμό των οντοτήτων που έχουν την υποχρέωση αποκαταστάσεως μιας τέτοιας ζημίας, αλλά την κατανομή της ευθύνης μεταξύ των εν λόγω οντοτήτων. Η εν λόγω διάταξη επιβεβαιώνει, όπως και το άρθρο 1 της οδηγίας 2014/104 ότι οι ευθυνόμενοι για τη ζημία που προκλήθηκε από παράβαση του δικαίου της Ένωσης περί ανταγωνισμού είναι ακριβώς οι «επιχειρήσεις» που διέπραξαν την εν λόγω παράβαση (σκ. 34-35).

C-724/17 Skanska: η έννοια της «επιχείρησης»

- Συνεπώς, η έννοια της «επιχείρησης», κατά το άρθρο 101 ΣΛΕΕ, που αποτελεί αυτοτελή έννοια του δικαίου της Ένωσης, δεν μπορεί να έχει άλλο περιεχόμενο στο πλαίσιο της επιβολής, εκ μέρους της Επιτροπής, προστίμων βάσει του άρθρου 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003 και άλλο στο πλαίσιο των αγωγών αποζημιώσεως για παράβαση των κανόνων της Ένωσης περί ανταγωνισμού (σκ. 47).

C-637/17 Cogeco: Χρονική εφαρμογή Οδηγίας - Προθεσμία παραγραφής

- Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 9, παράγραφος 1, του άρθρου 10, παράγραφοι 2 έως 4, του άρθρου 21, παράγραφος 1, και του άρθρου 22 της οδηγίας 2014/104/ΕΕ, καθώς και του άρθρου 102 ΣΛΕΕ και των αρχών της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας (σκ. 1).
- Χρονικά όρια εφαρμογής της Οδηγίας (άρθρο 22)
 - Διάκριση μεταξύ ουσιαστικών (παρ.1) και δικονομικών κανόνων (παρ.2)
- Ωστόσο, από το άρθρο 22, παράγραφος 2, της οδηγίας 2014/104 προκύπτει εξ αντιδιαστολής ότι τα κράτη μέλη είχαν την εξουσία να αποφασίσουν, κατά τη μεταφορά της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο, εάν οι εθνικοί κανόνες που αποσκοπούν στη μεταφορά των δικονομικών διατάξεων της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο θα εφαρμόζονται επί των αγωγών αποζημιώσεως που ασκούνται μετά τις 26 Δεκεμβρίου 2014, αλλά πριν από την ημερομηνία μεταφοράς της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο ή, το αργότερο, πριν από τη λήξη της προθεσμίας για τη μεταφορά της (σκ. 23).

C-637/17 Cogeco: Χρονική εφαρμογή Οδηγίας - Προθεσμία παραγραφής

- ▶ Παραγραφή και αρχή της αποτελεσματικότητας
 - ▶ Το πρωτοδικείο Λισσαβώνας ζητεί, πιο συγκεκριμένα, να διευκρινισθεί εάν το άρθρο 102 ΣΛΕΕ, καθώς και οι αρχές της αποτελεσματικότητας και της ισοδυναμίας έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε εθνική κανονιστική ρύθμιση η οποία, αφενός, προβλέπει ότι η προθεσμία παραγραφής για τις αγωγές αποζημιώσεως είναι τριετής και αρχίζει από την ημερομηνία κατά την οποία ο ζημιωθής λαμβάνει γνώση του δικαιώματος αποζημιώσεως, ακόμη και αν δεν γνωρίζει τον υπαίτιο της παράβασης και το εύρος της ζημίας, και, αφετέρου, δεν προβλέπει καμία δυνατότητα αναστολής ή διακοπής της παραγραφής κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον της εθνικής αρχής ανταγωνισμού (σκ.37).

C-637/17 Cogeco: Χρονική εφαρμογή Οδηγίας - Προθεσμία παραγραφής

- ▶ Παραγραφή και αρχή της αποτελεσματικότητας
 - ▶ Άμεσα αποτελέσματα άρθρου 102 ΣΛΕΕ (σκ. 38)
 - ▶ Αρχή της πλήρους αποτελεσματικότητας άρθρου 102 ΣΛΕΕ (σκ. 39)
 - ▶ Δικαίωμα αποζημίωσης (σκ. 40-41)
 - ▶ Αρχή της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας (σκ. 42-43)
 - ▶ Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η τριετής προθεσμία παραγραφής, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία, αφενός, αρχίζει από την ημερομηνία κατά την οποία ο ζημιωθής έλαβε γνώση του δικαιώματός του σε αποζημίωση, έστω και αν ο υπαίτιος της παράβασης δεν είναι γνωστός, και, αφετέρου, δεν μπορεί να ανασταλεί ή να διακοπεί κατά τη διάρκεια διαδικασίας ενώπιον της εθνικής αρχής ανταγωνισμού, καθιστά πρακτικώς αδύνατη ή υπέρμετρα δυσχερή την άσκηση του δικαιώματος πλήρους αποζημιώσεως (σκ. 53).

C-451/18 Tibor Trans: άρθρο 7(2) Κανονισμού 1215/2012

- Όσον αφορά τη φύση της προβαλλομένης ζημίας, πρέπει να επισημανθεί ότι η ζημία αυτή δεν συνιστά απλώς οικονομική συνέπεια της ζημίας την οποία θα μπορούσαν να υποστούν οι άμεσοι αγοραστές, όπως οι Ούγγροι αντιπρόσωποι αυτοκινήτων οχημάτων, και η οποία θα συνίστατο σε απώλεια πωλήσεων συνεπεία της αύξησης των τιμών. Αντιθέτως, η προβαλλόμενη στην υπόθεση της κύριας δίκης ζημία οφείλεται κατ' ουσίαν στις επιπλέον δαπάνες που καταβλήθηκαν εξαιτίας του τεχνηέντως υψηλού τιμήματος και, ως εκ τούτου, συνιστά άμεση συνέπεια της παραβίασης του άρθρου 101 ΣΛΕΕ και, επομένως, άμεση ζημία δυνάμενη να θεμελιώσει, καταρχήν, τη διεθνή δικαιοδοσία των δικαστηρίων του κράτους μέλους εντός του οποίου επήλθε (σκ. 31).

Βλ. σχετικά και C-30/20 Volvo

C-451/18 Tibor Trans: άρθρο 7(2) Κανονισμού 1215/2012

- Το άρθρο 7, σημείο 2, του κανονισμού 1215/2012 έχει την έννοια ότι, στο πλαίσιο αγωγής με αίτημα την αποκατάσταση ζημίας που οφείλεται σε παράβαση του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, η οποία συνίσταται ιδίως σε αθέμιτες συμφωνίες για τον καθορισμό των τιμών και την αύξηση των μεικτών τιμών των φορτηγών, ως τόπος «όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός» μπορεί να χαρακτηριστεί, σε περίπτωση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, ο τόπος της αγοράς που θίγεται από την παράβαση αυτή, συγκεκριμένα δε ο τόπος όπου νοθεύθηκαν οι τιμές της αγοράς στην οποία ο ζημιωθείς υποστηρίζει ότι υπέστη τη ζημία αυτή, μολονότι η αγωγή ασκείται κατά μετέχοντος στην επίμαχη σύμπραξη με τον οποίο ο εν λόγω ζημιωθείς δεν είχε συνάψει συμβατικές σχέσεις (σκ. 37).

C- 435/2018 Οτί: ζημία επιδοτούντος φορέα

- ▶ Με το προδικαστικό ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 101 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι τα πρόσωπα που δεν δραστηριοποιούνται ως προμηθευτές ή αγοραστές στην αγορά την οποία αφορά μια σύμπραξη, αλλά έχουν χορηγήσει επιδοτήσεις, υπό τη μορφή προνομιακών δανείων, σε αγοραστές προϊόντων που διατίθενται στην αγορά αυτή, μπορούν να ζητήσουν να υποχρεωθούν οι επιχειρήσεις που μετείχαν στην εν λόγω σύμπραξη να αποκαταστήσουν τη ζημία που αυτά υπέστησαν εξαιτίας του γεγονότος ότι, επειδή το ποσό των επιδοτήσεων ήταν υψηλότερο απ' ό,τι θα ήταν αν δεν υφίστατο η εν λόγω σύμπραξη, τα πρόσωπα αυτά δεν μπόρεσαν να χρησιμοποιήσουν το ποσό της διαφοράς για άλλους, πιο επικερδείς σκοπούς (σκ. 20).
- ▶ Άμεσα αποτελέσματα άρθρου 101 ΣΛΕΕ (σκ. 21)
- ▶ Αρχή της πλήρους αποτελεσματικότητας άρθρου 102 ΣΛΕΕ (σκ. 22)
- ▶ Δικαίωμα αποζημίωσης (σκ. 23)

C- 435/2018 Οτί: ζημία επιδοτούντος φορέα

- ▶ Πρέπει ακόμη να επισημανθεί ότι [...] τόσο η διασφάλιση της πλήρους και της πρακτικής αποτελεσματικότητας του άρθρου 101 ΣΛΕΕ όσο και η αποτελεσματική προστασία έναντι των ζημιολογώνων συνεπειών μιας παράβασης του δικαιίου του ανταγωνισμού θα θίγονταν σοβαρά αν η δυνατότητα να ζητηθεί αποκατάσταση της ζημίας που προκλήθηκε από σύμπραξη περιοριζόταν στους προμηθευτές και στους αγοραστές της αγοράς την οποία αφορά η σύμπραξη. Πράγματι, αυτό θα στερούσε εξ αρχής και συστηματικώς από τους δυνητικούς θιγόμενους τη δυνατότητα να ζητήσουν αποκατάσταση της ζημίας (σκ. 27).
- ▶ Στην υπόθεση της κύριας δίκης, το ομόσπονδο κράτος της Άνω Αυστρίας ισχυρίζεται ότι υπέστη ζημία όχι ως αγοραστής των σχετικών με την επίμαχη σύμπραξη προϊόντων αλλά ως νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου που χορηγεί επιδοτήσεις. Πράγματι, το ως άνω ομόσπονδο κράτος χορηγεί σε τρίτους προνομιακά δάνεια με επιτόκιο χαμηλότερο από το επιτόκιο της αγοράς. Δεδομένου ότι το ποσό των δανείων συνδέεται με το κόστος κατασκευής, το ομόσπονδο κράτος της Άνω Αυστρίας εκτιμά ότι υπέστη ζημία, καθόσον το ποσό των δανείων –και, συνεπώς, το ποσό της οικονομικής ενίσχυσης που χορήγησε με προνομιακό επιτόκιο– ήταν υψηλότερο από εκείνο που θα είχε χορηγηθεί αν δεν υφίστατο σύμπραξη (σκ. 28).

C- 435/2018 Otis: ζημία επιδοτούντος φορέα

- ▶ Συναφώς, δεν είναι αναγκαίο [...] η ζημία που υπέστη το συγκεκριμένο πρόσωπο να συνδέεται, επίσης, ειδικώς με τον «σκοπό προστασίας» που επιδιώκει το άρθρο 101 ΣΛΕΕ, ειδάλλως οι μετέχοντες σε σύμπραξη δεν θα υποχρεούντο να αποκαταστήσουν το σύνολο των ζημιών που θα μπορούσαν να έχουν προκαλέσει (σκ. 31).
- ▶ Ωστόσο, στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να κρίνει αν, εν προκειμένω, το ομόσπονδο κράτος της Άνω Αυστρίας υπέστη συγκεκριμένα τέτοια ζημία, ελέγχοντας μεταξύ άλλων αν η εν λόγω αρχή είχε ή όχι τη δυνατότητα να επενδύσει κατά τρόπο επικερδέστερο το ποσό της διαφοράς και, σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, αν η αρχή αυτή προσκομίζει τα αναγκαία αποδεικτικά στοιχεία της ύπαρξης αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της ζημίας αυτής και της επίμαχης σύμπραξης (σκ. 33).

C- 882/19 Sumal: ευθύνη θυγατρικής

- ▶ [Α]ν το άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι ο ζημιωθείς από αντίθετη προς τους κανόνες του ανταγωνισμού πρακτική επιχειρήσεως δύναται να ασκήσει αγωγή αποζημιώσεως αδιακρίτως κατά της μητρικής εταιρίας στην οποία η Επιτροπή έχει επιβάλει, με απόφαση, κυρώσεις λόγω της πρακτικής αυτής ή κατά θυγατρικής της εταιρίας αυτής, την οποία δεν αφορά η εν λόγω απόφαση, εφόσον οι εταιρίες αυτές αποτελούν, από κοινού, μία οικονομική ενότητα (σκ. 31).
- ▶ Άμεσα αποτελέσματα άρθρου 101 ΣΛΕΕ (σκ. 32)
- ▶ Αρχή της πλήρους αποτελεσματικότητας (σκ. 33)
- ▶ Δικαίωμα αποζημίωσης (σκ. 34) («εξυπακουσμένου ότι ο προσδιορισμός της οντότητας που υποχρεούται να αποκαταστήσει τη ζημία που προκλήθηκε από παράβαση του άρθρου 101 ΣΛΕΕ διέπεται άμεσα από το δίκαιο της Ένωσης» - *Skanska*)

C- 882/19 Sumal: ευθύνη θυγατρικής

- Συνεπώς, η δυνατότητα που αναγνωρίζεται στον ζημιωθέντα από αντίθετη προς τους κανόνες του ανταγωνισμού πρακτική να ζητήσει, στο πλαίσιο αγωγής αποζημιώσεως, να αναγνωρισθεί η ευθύνη της θυγατρικής και όχι εκείνη της μητρικής εταιρίας δεν μπορεί να παρέχεται αυτομάτως κατά οποιασδήποτε θυγατρικής εταιρίας της μητρικής εταιρίας την οποία αφορά απόφαση της Επιτροπής με την οποία επιβάλλονται κυρώσεις για παράνομη συμπεριφορά. Πράγματι, [...] η έννοια της «επιχειρήσεως» που χρησιμοποιείται στο άρθρο 101 ΣΛΕΕ συνιστά λειτουργική έννοια, οπότε η οικονομική ενότητα που αποτελεί την «επιχείρηση» πρέπει να προσδιορίζεται υπό το πρίσμα του αντικειμένου της επίμαχης συμφωνίας (σκ. 46)

C- 882/19 Sumal: ευθύνη θυγατρικής

- Επομένως, η ίδια μητρική εταιρία μπορεί να συμμετέχει σε περισσότερες οικονομικές ενότητες, οι οποίες αποτελούνται, αναλόγως της επίμαχης οικονομικής δραστηριότητας, από την ίδια και διάφορους συνδυασμούς των θυγατρικών εταιριών της που ανήκουν όλες στον ίδιο όμιλο εταιριών. Στην αντίθετη περίπτωση, θα υφίστατο κίνδυνος να καταλογιστεί ευθύνη σε θυγατρική εταιρία ανήκουσα σε έναν τέτοιο όμιλο για παραβάσεις διαπραχθείσες στο πλαίσιο οικονομικών δραστηριοτήτων οι οποίες ουδεμία σχέση έχουν με τη δική της δραστηριότητα και στις οποίες ουδόλως ενεπλάκη, έστω εμμέσως (σκ. 47)

C- 882/19 Sumal: ευθύνη θυγατρικής

- ▶ Από το σύνολο των ανωτέρω προκύπτει ότι, στο πλαίσιο αγωγής αποζημιώσεως η οποία στηρίζεται στην ύπαρξη παραβάσεως του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, διαπιστωθείσας με απόφαση της Επιτροπής, είναι δυνατό να καταλογιστεί ευθύνη για την ως άνω παράβαση σε νομική οντότητα, η οποία, στην εν λόγω απόφαση, δεν χαρακτηρίζεται ως αυτοργός της παραβάσεως του δικαιού του ανταγωνισμού, λόγω της συνιστώσας παράβαση συμπεριφοράς άλλης νομικής οντότητας, εφόσον αμφότερα τα πρόσωπα αυτά αποτελούν μέρος της ίδιας οικονομικής ενότητας και συναπαρτίζουν, επομένως, την επιχείρηση η οποία είναι ο αυτοργός της παραβάσεως κατά την έννοια του εν λόγω άρθρου 101 ΣΛΕΕ (σκ. 48)

C- 882/19 Sumal: ευθύνη θυγατρικής

- ▶ Κατά συνέπεια, σε περίπτωση που έχει διαπιστωθεί παράβαση του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ σε βάρος μητρικής εταιρίας, ο ζημιωθείς από την παράβαση αυτή έχει τη δυνατότητα, [...] να επιδιώξει την αναγνώριση της αστικής ευθύνης μιας από τις θυγατρικές της μητρικής αυτής εταιρίας αντί εκείνης της μητρικής. Ωστόσο, η ευθύνη της εν λόγω θυγατρικής εταιρίας μπορεί να στοιχειοθετηθεί μόνον εάν ο ζημιωθείς αποδείξει, είτε στηριζόμενος σε απόφαση εκδοθείσα προηγουμένως από την Επιτροπή κατ' εφαρμογήν του άρθρου 101 ΣΛΕΕ είτε με οποιονδήποτε άλλο τρόπο, ιδίως οσάκις η Επιτροπή έχει σιωπήσει ως προς το σημείο αυτό στην εν λόγω απόφαση ή δεν έχει ακόμη κληθεί να εκδώσει απόφαση, ότι, λαμβανομένων υπόψη, αφενός, των οικονομικών, οργανωτικών και νομικών δεσμών [...] και, αφετέρου, της υπάρξεως συγκεκριμένης σχέσεως μεταξύ της οικονομικής δραστηριότητας της εν λόγω θυγατρικής και του αντικειμένου της παραβάσεως για την οποία καταλογίστηκε ευθύνη στη μητρική εταιρία, η εν λόγω θυγατρική αποτελούσε οικονομική ενότητα με τη μητρική της εταιρία (σκ. 51).

C- 882/19 Sumal: ευθύνη θυγατρικής

- ▶ [...] [Μ]ια τέτοια αγωγή αποζημιώσεως που ασκείται κατά θυγατρικής εταιρίας προϋποθέτει ότι ο ενάγων, προκειμένου να θεμελιώσει την ύπαρξη οικονομικής ενότητας μεταξύ μητρικής και θυγατρικής εταιρίας [...] αποδεικνύει τους μνημονευθέντες στην προηγούμενη σκέψη δεσμούς μεταξύ των εταιριών αυτών, καθώς και τη συγκεκριμένη σχέση, περί της οποίας γίνεται λόγος στην ίδια σκέψη, μεταξύ της οικονομικής δραστηριότητας της εν λόγω θυγατρικής εταιρίας και του αντικειμένου της παραβάσεως για την οποία καταλογίστηκε ευθύνη στη μητρική εταιρία. Επομένως, υπό περιστάσεις όπως αυτές της υποθέσεως της κύριας δίκης, ο ζημιωθής θα πρέπει, κατ' αρχήν, να αποδείξει ότι η αντίθετη προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμφωνία που συνήψε η μητρική εταιρία και για την οποία αυτή καταδικάστηκε αφορά τα ίδια προϊόντα με εκείνα τα οποία εμπορεύεται η θυγατρική εταιρία. Κατ' αυτόν τον τρόπο, ο ζημιωθής αποδεικνύει ότι η οικονομική ενότητα στην οποία ανήκει η θυγατρική εταιρία, από κοινού με τη μητρική της εταιρία, είναι εκείνη ακριβώς η οποία συνιστά την επιχείρηση που διέπραξε την παράβαση την οποία είχε, προηγουμένως, διαπιστώσει η Επιτροπή δυνάμει του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, σύμφωνα με τη λειτουργική αντίληψη της έννοιας της «επιχειρήσεως» [...] (σκ. 52)

C-267/20 Volvo/DAF: Προθεσμία παραγραφής – Μαχητό τεκμήριο περί ζημίας – Ποσοτικοποίηση– Ενσωμάτωση οδηγίας– Χρονικά όρια εφαρμογής

- ▶ Cogeco (σκ. 36-37)
- ▶ [Π]ροκειμένου να καθοριστεί η διαχρονική εφαρμογή των διατάξεων της οδηγίας 2014/104, πρέπει να διαπιστωθεί, πρώτον, αν η οικεία διάταξη συνιστά ουσιαστική διάταξη. Συναφώς, πρέπει να διευκρινιστεί ότι, ελλείψει παραπομπής του άρθρου 22 της οδηγίας 2014/104 στο εθνικό δίκαιο, το ζήτημα ποιες είναι οι ουσιαστικές και ποιες είναι οι μη ουσιαστικές διατάξεις της οδηγίας αυτής πρέπει να εκτιμηθεί με γνώμονα το δίκαιο της Ένωσης και όχι με γνώμονα το εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο (σκ. 38-39).

Παραγραφή

- ▶ Άρθρο 10 (παραγραφή) συνιστά ουσιαστική διάταξη (σκ. 46-47)
- ▶ Εθνική ρύθμιση για έναρξη παραγραφής
 - ▶ Cogeco (σκ. 53-54)
 - ▶ Ασυμμετρία πληροφόρησης (σκ. 55)

C-267/20 Volvo/DAF: Προθεσμία παραγραφής – Μαχητό τεκμήριο περί ζημίας – Ποσοτικοποίηση– Ενσωμάτωση οδηγίας– Χρονικά όρια εφαρμογής

- ▶ Στο πλαίσιο αυτό, γίνεται δεκτό ότι, αντιθέτως προς τον κανόνα του άρθρου 25, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003 που ισχύει για την Επιτροπή, κατά τον οποίο η προθεσμία παραγραφής για την επιβολή κυρώσεων αρχίζει από την ημέρα διάπραξης της παράβασης ή, για τις διαρκείς ή κατ' εξακολούθηση παραβάσεις, από την ημέρα παύσης της παράβασης, οι προθεσμίες παραγραφής που ισχύουν για τις αγωγές αποζημίωσης λόγω παράβασης των διατάξεων του δικαίου ανταγωνισμού των κρατών μελών και της Ένωσης δεν μπορούν να αρχίσουν να τρέχουν πριν από την παύση της παράβασης και πριν **ο ζημιωθείς λάβει γνώση ή μπορεί ευλόγως να θεωρηθεί ότι έχει λάβει γνώση των αναγκαίων στοιχείων για την άσκηση αγωγής αποζημίωσης**. Στην αντίθετη περίπτωση, η άσκηση του δικαιώματος αποζημίωσης θα καθίστατο πρακτικώς αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερής (σκ. 56-57) → ήτοι την ημερομηνία δημοσίευσης της περίληψης της απόφασης της Ευρ Επιτροπής και όχι του δελτίου τύπου (σκ. 71)

C-267/20 Volvo/DAF: Προθεσμία παραγραφής – Μαχητό τεκμήριο περί ζημίας – Ποσοτικοποίηση– Ενσωμάτωση οδηγίας– Χρονικά όρια εφαρμογής

Ποσοτικοποίηση ζημίας

- ▶ Άρθρο 17 (1) συνιστά δικονομική διάταξη (σκ. 83-85)
- ▶ Άρθρο 17 (2) έχει ουσιαστικό χαρακτήρα (σκ. 90-98)
- ▶ Εθνική ρύθμιση για έναρξη παραγραφής
 - ▶ Cogeco (σκ. 53-54)
 - ▶ Ασυμμετρία πληροφόρησης (σκ. 55)

Αναμενόμενες αποφάσεις

- ▶ Case C- 57/21 RegioJet
 - ▶ Πρόταση Γενικού Εισαγγελέα Szpunar
- ▶ Case C-312/21 Traficos Manuel Ferrer
 - ▶ Πρόταση Γενικής Εισαγγελέως Kokott
- ▶ Case C-25/21 Repsol
 - ▶ Πρόταση Γενικού Εισαγγελέα Pitruzzella
- ▶ Case C-163/21 PACCAR
 - ▶ Πρόταση Γενικού Εισαγγελέα Szpunar
- ▶ C-425/22 MOL

AGS Agrotrading Ltd
και
Επιτροπή Σιτηρών Κύπρου

- ▶ Παρεπόμενη αγωγή
- ▶ Ζημία εναγόντων;
- ▶ Ύψος ζημίας

Ποσοτικοποίηση ζημίας

- ▶ «Το πρόσωπο που διεκδικεί την καταβολή αποζημίωσης θα πρέπει να αποδείξει ότι υπάρχει αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της παράβασης και της ζημιάς»
- ▶ *Manfredi*
- ▶ «Στην ιδίαν απόφαση τονίζεται ότι το πρόσωπο που έχει υποστεί ζημιά δύναται να αξιώσει όχι μόνο τη θετική ζημιά που έχει υποστεί αλλά και το διαφυγόν κέρδος όπως επίσης και τόκο επί των πιο πάνω ποσών»
- ▶ «Με βάση την πιο πάνω νομολογία προκύπτει ότι το Δικαστήριο έχει εξουσία να επιδικάσει αποζημιώσεις για διαφυγόντα κέρδη ακόμη και σε αγωγές που ηγέρθησαν πριν τη δημοσίευση του Νόμου 113(Ι)/2017. Πληροφορικά αναφέρω ότι στο άρθρο 4 του πιο πάνω Νόμου, γίνεται ρητή πρόνοια για την εξουσία του Δικαστηρίου να επιδικάσει γενικές και ή ειδικές αποζημιώσεις και ή διαφυγόντα κέρδη».

Ποσοτικοποίηση ζημίας

- ▶ «Στο σημείο αυτό θα ήθελα να επισημάνω ότι η ποσοστικοποίηση της βλάβης σε υποθέσεις ανταγωνισμού όπως είναι και η υπό κρίση, υπόκειται σε σημαντικούς περιορισμούς σε σχέση με το βαθμό βεβαιότητας. Η αγορά επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες που δεν είναι εύκολο να εκτιμηθούν με απόλυτη ακρίβεια και ως εκ τούτου η ζημιά υπολογίζεται κατά προσέγγιση. Το Δικαστήριο, σε τέτοιας φύσης υποθέσεις καλείται να αξιολογήσει οικονομικές δραστηριότητες που έχουν σε μεγάλο βαθμό, υποθετικό χαρακτήρα».
- ▶ «Ξε τέτοιες περιπτώσεις, όπου ο υπολογισμός της ζημιάς δεν μπορεί να γίνει με απόλυτη ακρίβεια, το Δικαστήριο θα πρέπει να ικανοποιηθεί ότι η ζημιά έχει αποδειχθεί με 'εύλογη', υπό τις περιστάσεις, ακρίβεια»

Συνοψίζοντας...

Ρόλος ιδιωτικής εφαρμογής του δικαίου του ανταγωνισμού

Οδηγία ελάχιστης εναρμόνισης

Διευκρινίσεις/ Ρόλος ΔΕΕ

Αύξηση αγωγών αποζημίωσης

Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας!

m.ioannidou@qmul.ac.uk

ΠΑΓΚΥΠΡΙΟΣ ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ[CyLaw](#) | [Αναφορικά μ'εμάς](#) | [Επικοινωνία](#) | [Όροι χρήσης](#)**CYLaw**

[Έρευνα](#) - [Κατάλογος Αποφάσεων Πρωτόδικων Δικαστηρίων](#) - [Εμφάνιση Αναφορών \(Noteup on\)](#) - [Αφαίρεση Υπογραμμίσεων](#)

ECLI:CY:EDLAR:2022:A27

ΣΤΟ ΕΠΑΡΧΙΑΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΛΑΡΝΑΚΑΣ**ΕΝΩΠΙΟΝ:** Τ. Παρασκευαΐδου-Καρακάννα, Π.Ε.Δ.**Αγωγή Αρ. 2431/2013**

Μεταξύ:

AGS Agrotrading Ltd

Εναγόντων

ΚΑΙ

Επιτροπή Σιτηρών Κύπρου

Εναγομένων

Ημερ.: 9.02.2022

Για τους Ενάγοντες: κα Κ. Χ"Αναστάση με κα Μ. Αυξεντίου για Χ. Κυριακίδης ΔΕΠΕ

Για τους Εναγόμενους: κ. Χ. Βελάρης με κα Γ. Μάρκου για Βελάρης και Βελάρης ΔΕΠΕ

Α Π Ο Φ Α Σ Η

Οι Ενάγοντες, με την παρούσα αγωγή αξιώνουν γενικές και ειδικές αποζημιώσεις για τη ζημιά που έχουν υποστεί συνεπεία των πράξεων των Εναγομένων οι οποίοι, καταχρώμενοι τη δεσπόζουσα θέση που είχαν στην αγορά σιτηρών, πωλούσαν κατά τα έτη 2007 και 2008,

κριθάρι για κτηνοτροφικούς σκοπούς, κάτω του μέσου μεταβλητού κόστους. Αξίωναν επίσης την έκδοση απαγορευτικού διατάγματος το οποίο θα εμπόδιζε τους Εναγόμενους να επιδεικνύουν παρόμοια συμπεριφορά, η οποία αντίκειται στις πρόνοιες της νομοθεσίας του δικαίου του ανταγωνισμού, αξίωση την οποίαν εγκατέλειψαν στο στάδιο της ακρόασης.

Αρχικά, με την Έκθεση Απαίτησης τους οι Ενάγοντες αξίωναν ως ειδικές ζημιές το ποσό των €807.415 η αξίωση τους όμως περιορίστηκε στο στάδιο της ακρόασης στο ποσό των σε €431.245,62, πλέον νόμιμο τόκο επί του πιο πάνω ποσού. Κατά την ακρόαση δεν προωθήθηκε το θέμα των γενικών αποζημιώσεων.

Οι Εναγόμενοι με την Τροποποιημένη Υπεράσπισης τους αρνούνται ότι οι Ενάγοντες έχουν υποστεί οποιαδήποτε ζημιά κατά τα έτη 2007 - 2008, που αποτελεί και την επίδικη περίοδο και εν πάση περιπτώσει, το ύψος της ζημιάς δεν είναι αυτό που αξιώνουν στην Έκθεση Απαίτησης τους. Σε περίπτωση που φανεί ότι οι Ενάγοντες έχουν υποστεί οικονομική ζημιά, αυτή είναι λόγω δικής τους υπαιτιότητας και όχι λόγω των ενεργειών των Εναγόμενων.

Με βάση τα παραδεκτά γεγονότα που έχουν δηλωθεί ενώπιον του Δικαστηρίου, τα γεγονότα που δεν αμφισβητούνται στα δικογραφα και τη μαρτυρία η οποία παρέμεινε αναντίλεκτη, προκύπτουν τα πιο κάτω γεγονότα:

Οι Ενάγοντες ασχολούνται από το 2002 με την εισαγωγή, διάθεση και εμπορία σε λιανική και χονδρική βάση, πρώτων υλών όπως είναι μεταξύ άλλων το σιτάρι και το κριθάρι. Οι πιο πάνω ύλες χρησιμοποιούνται από τους κτηνοτρόφους για την παρασκευή ζωοτροφών.

Την 24.9.2007 οι Ενάγοντες υπέβαλαν καταγγελία στην Επιτροπή Προστασίας του Ανταγωνισμού (ΕΠΑ) εναντίον των Εναγομένων για παράβαση του Δικαίου του Ανταγωνισμού. Ήταν η θέση τους ότι οι Εναγόμενοι κατά τα έτη 2007 - 2008 πωλούσαν το κριθάρι για κτηνοτροφική χρήση, σε πολύ χαμηλότερες τιμές από το κόστος εισαγωγής του στην Κύπρο.

Οι Εναγόμενοι είναι Οργανισμός Δημοσίου Δικαίου και έχει μεταξύ άλλων αρμοδιότητες για την εισαγωγή, αγορά, φύλαξη και διάθεση σιτηρών. Διατηρούσε μονοπώλιο στην αγορά εισαγωγής και εμπορίας όλων των ειδών σιτηρών μέχρι και το 2004. Όταν η Κυπριακή Δημοκρατία εντάχθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το μονοπώλιο καταργήθηκε και η αγορά των σιτηρών φιλελευθεροποιήθηκε.

Η Επιτροπή Προστασίας Ανταγωνισμού εξέτασε την καταγγελία και κατέληξε ότι οι πράξεις των Εναγομένων αναφορικά με τις πωλήσεις κριθαριού κάτω του μέσου καταβλητέου κόστους, κατά τις περιόδους Οκτωβρίου - Δεκεμβρίου 2007, Ιανουαρίου - Ιουνίου 2008 και Οκτωβρίου - Δεκεμβρίου 2008, συνιστούσαν κατάχρηση της δεσπόζουσας θέσης που κατείχαν

στην αγορά, κατά παράβαση του άρθρου 6(1)(α) του Νόμου 14(I)/2008. Οι Εναγόμενοι καταχράστηκαν τη δεσπόζουσα θέση τους εφαρμόζοντας πρακτική επιθετικής τιμολόγησης στην αγορά της εμπορίας κριθαριού για κτηνοτροφική χρήση. Η στοιχειοθέτηση της παράβασης βασίστηκε στην επιβολή τιμών χαμηλότερων από το αντίστοιχο μέσο μεταβλητό κόστος. Η πιο πάνω απόφαση ως και η απόφαση με την οποία επιβλήθηκε πρόστιμο στους Εναγόμενους κατατέθηκαν στο Δικαστήριο ως τεκμήρια, πρόκειται για τα τεκμήρια 1 και 2. Ενώπιον του Δικαστηρίου δηλώθηκε ως παραδεκτό γεγονός ότι το περιεχόμενο του Τεκμηρίου 1 είναι δεσμευτικό ως προς τα γεγονότα που πραγματεύεται με την επιφύλαξη όμως ότι οποιαδήποτε αναφορά στην απόφαση περί ύπαρξης ζημιάς δεν γίνεται δεκτή από τους Εναγόμενους. Η απόφαση, Τεκμήριο 2, είναι δεσμευτική ως προς το αποτέλεσμα.

Τα μόνα ζητήματα που καλείται να εξετάσει το Δικαστήριο είναι κατά πόσο οι Ενάγοντες έχουν υποστεί οποιαδήποτε ζημιά λόγω των ενεργειών των Εναγομένων και σε περίπτωση που ικανοποιηθεί ότι όντως έχουν υποστεί ζημιά, το ύψος αυτής.

Ενώπιον του Δικαστηρίου κατέθεσαν εκ μέρους των Εναγόντων ο διευθυντής τους, XXXX Κατωδρύτης και ο οικονομολόγος, Δρ. XXXX Αγησιλάου. Εκ μέρους της υπεράσπισης κατέθεσε ο οικονομολόγος, XXXX Δημητρίου, Μ.Υ.1. Συνοψίζω τη μαρτυρία που έχει τεθεί ενώπιον του Δικαστηρίου:

Ο **XXXX Κατωδρύτης, Μ.Ε.1**, κατέθεσε για τον τρόπο που λειτουργούν οι Ενάγοντες όσον αφορά την εισαγωγή πρώτων υλών. Ανέφερε, μεταξύ άλλων, ότι οι παραγγελίες πρώτων υλών γίνονται ανάλογα με τις συνήθειες μηνιαίες πωλήσεις των Εναγόντων και τις ανάγκες της αγοράς, εντός της οποίας ανήκει το προϊόν που πρόκειται να εισαγάγει. Δήλωσε χαρακτηριστικά ότι προβαίνουν σε μια «προαγορά» με τη λογική ότι το φορτίο που θα παραλάβουν θα επαρκεί για να καλύψουν τις ανάγκες τους για μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο και με αυτό τον τρόπο εξασφάλιζαν τη συνεχή και απρόσκοπτη ροή εμπορευμάτων στους πελάτες τους. Αυτή τη πρακτική εφάρμοσαν και σε σχέση με το κριθάρι που διέθεταν για κτηνοτροφικούς σκοπούς.

Μετά την παραλαβή των φορτίων, οι Ενάγοντες αποθήκευαν το κριθάρι στις αποθήκες τους. Οι ποσότητες που εισήγαγαν κάλυπταν μια περίοδο ενός με δύο μηνών περίπου. Οι Ενάγοντες διατηρούσαν αποθήκες χωρητικότητας 4.000 με 6.000 τόνων και εκ των πραγμάτων δεν ήταν εφικτό για την εταιρεία να αγοράζει και να αποθηκεύει μεγάλες ποσότητες πρώτων υλών λόγω της περιορισμένης χωρητικότητας της αποθήκης και του κινδύνου το κριθάρι να προσβληθεί από παράσιτα και να καταστεί μη εμπορεύσιμο. Διευκρίνισε ότι η μακρόχρονη αποθήκευση κριθαριού είναι δυνατή σε σιλό, τα οποία αποτελούν συστήματα αποθήκευσης που κατασκευάζονται με ψηλές προδιαγραφές υγιεινής. Κατά τον ουσιώδη χρόνο οι Ενάγοντες δεν διέθεταν σιλό. Σιλό διέθεταν μόνο οι Εναγόμενοι.

Κατά τα έτη 2007 - 2008 οι τιμές αγοράς κριθαριού για κτηνοτροφική χρήση που εισήγαγαν στην Κύπρο τόσο οι διάδικοι αλλά και οι άλλες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνταν στο συγκεκριμένο τομέα, κυμαίνονταν στα ίδια επίπεδα, με πολύ μικρή διαφορά της τάξης του ενός με τρία ευρώ περίπου κατά μετρικό τόνο (MT). Μέχρι την άφιξη και παραλαβή των πρώτων υλών στην Κύπρο από το εξωτερικό, οι τιμές μπορούσαν να κυμανθούν είτε προς τα πάνω είτε προς τα κάτω. Υπό κανονικές συνθήκες η διακύμανση των τιμών διαμορφωνόταν ανάλογα με τις συνθήκες της αγοράς και την προσφορά και ζήτηση των προϊόντων στην εγχώρια αγορά. Όταν υπήρχε αυξημένη ζήτηση ενός προϊόντος αλλά περιορισμένη προσφορά, τα προϊόντα διατίθοντο σε αυξημένη τιμή, ενώ όταν υπήρχε πληθώρα προϊόντων αυτά διατίθοντο σε χαμηλότερες τιμές στους καταναλωτές.

Κατά τον επίδικο χρόνο και μέχρι τον Μάρτιο του 2008 οι Εναγόμενοι πωλούσαν το κριθάρι €237,50 ανά μετρικό τόνο που ήταν κατά €41,40 ανά μετρικό τόνο χαμηλότερα από το κόστος αγοράς και των διεθνών τιμών. Την 17.3.2008 πωλούσαν το κριθάρι €255 ανά μετρικό τόνο.

Η αύξηση των διεθνών τιμών σε συνδυασμό με το γεγονός ότι οι Εναγόμενοι μέχρι και τον Μάρτιο του 2008 πωλούσαν το κριθάρι €237,50 ανά μετρικό τόνο, δεν επέτρεπαν στους Ενάγοντες να προχωρήσουν με παραγγελία και εισαγωγή κριθαριού από το εξωτερικό. Η τιμή που θα αγόραζαν το κριθάρι οι Ενάγοντες από το εξωτερικό θα ήταν κατά πολύ υψηλότερη από την τιμή που το πρόσφεραν οι Εναγόμενοι στην εγχώρια αγορά. Οι Ενάγοντες θα αγόραζαν το φορτίο στην τιμή των €278,90 ανά μετρικό τόνο και θα αναγκαζόντουσαν να το διαθέσουν στην εγχώρια αγορά στην ίδια τιμή που το διέθεταν οι Εναγόμενοι, δηλαδή σε ποσό €41,40 κάτω του κόστους, ανά μετρικό τόνο.

Μέσα Μαΐου του 2008 οι Ενάγοντες παρέλαβαν ποσότητα κριθαριού την οποία αγόρασαν €246,37 ανά μετρικό τόνο. Η πιο πάνω ποσότητα πωλήθηκε €250,73 ανά μετρικό τόνο.

Τον Ιούλιο του 2008 έγινε νέα παραγγελία κριθαριού για κτηνοτροφικούς σκοπούς, η οποία παραλήφθηκε τον Οκτώβριο του 2008. Λόγω της τιμολογιακής πολιτικής που εφάρμοζαν οι Εναγόμενοι, οι Ενάγοντες αναγκάστηκαν να πωλήσουν το προϊόν σε τιμή χαμηλότερη του κόστους. Συγκεκριμένα αναγκάστηκαν να πωλήσουν, τον Οκτώβριο του 2008, 7.436,60 μετρικούς τόνους στη τιμή των €195,41 ανά μετρικό τόνο, παρά το γεγονός ότι το εν λόγω φορτίο είχε αγοραστεί στη τιμή των €198,35 ανά μετρικό τόνο. Το Νοέμβριο του 2008 πώλησαν 1.298,52 μετρικούς τόνους, στη τιμή των €168,05 ανά μετρικό τόνο, παρά το γεγονός ότι είχαν αγοράσει τις εν λόγω ποσότητες στη τιμή των €209,78 ανά μετρικό τόνο. Κατά τον μήνα

Δεκέμβριο 2008 πώλησαν 2.997,12 μετρικούς τόνους, στη τιμή των €144,51 ανά μετρικό τόνο, ενώ το εν λόγω φορτίο είχε αγοραστεί στη τιμή των €198,41 ανά μετρικό τόνο.

Εάν οι Ενάγοντες διατηρούσαν τις τιμές πώλησης του κριθαριού στα ίδια επίπεδα με τις διεθνείς τιμές, κανένας πελάτης τους δεν θα αγόραζε τα προϊόντα τους και η απώλεια που θα είχαν θα ήταν κατά πολύ μεγαλύτερη, αφού τα αποθέματα τους θα καταστρέφονταν.

Η πιο πάνω μαρτυρία δεν έχει αμφισβητηθεί κατά την αντεξέταση. Η αντεξέταση επικεντρώθηκε στο κατά πόσο ήταν θεμιτό ή όχι για τους Εναγόμενους να πωλούν το κριθάρι σε τιμή χαμηλότερη του κόστους. Υποβλήθηκε δε στο μάρτυρα ότι το παράπονο των Εναγόντων έγκειται στο γεγονός ότι δεν τους δόθηκε η ευκαιρία *'να αισχροκερδήσουν σε βάρος του καταναλωτή'*, θέση που ο μάρτυρας απόρριψε.

Ο **Δρ. XXXX Αγησιλάου, Μ.Ε.2**, κλήθηκε να καταθέσει ως εμπειρογνώμονας σε σχέση με τη ζημιά που κατ' ισχυρισμό έχουν υποστεί οι Ενάγοντες. Ο μάρτυρας είναι οικονομικός σύμβουλος για θέματα ανταγωνισμού και διευθυντής της Trojan Economics Consultants Ltd, που ειδικεύεται στα οικονομικά του Δικαίου του Ανταγωνισμού και στις κρατικές ενισχύσεις. Είναι κάτοχος πτυχίου από το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, μεταπτυχιακού στις Οικονομικές Επιστήμες με ειδίκευση στη μικροοικονομική από το University College London, μεταπτυχιακό στα οικονομικά στο Δίκαιο του Ανταγωνισμού από το King's College και διδακτορικό στα οικονομικά στο Δίκαιο του Ανταγωνισμού από το University East Anglia. Διδάσκει στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου το Δίκαιο των Κρατικών Ενισχύσεων.

Ο μάρτυρας παρουσίασε στο Δικαστήριο την έκθεση που ετοίμασε με εντολή των Εναγόντων, Τεκμήριο 10. Αντικείμενο της έκθεσης ήταν ο υπολογισμός της ζημιάς των Εναγόντων, ως αποτέλεσμα της εφαρμογής επιθετικής τιμολόγησης από την Επιτροπή Σιτηρών Κύπρου κατά τις περιόδους Δεκεμβρίου του 2007 - Μαΐου 2008 και Οκτωβρίου 2008 - Δεκεμβρίου 2008.

Καταθέτοντας σε σχέση με τη μεθοδολογία που εφάρμοσε για την ποσοτικοποίηση του διαφυγόντος κέρδους ανέφερε ότι η γενική αρχή στην οποία εδράζεται η ποσοτικοποίηση του διαφυγόντος κέρδους είναι η εκτίμηση της επίδρασης που είχε η επιθετική τιμολόγηση στο ύψος των τιμών στην επηρεαζόμενη σχετική αγορά και στο ύψος των πωλήσεων των ανταγωνιστικών επιχειρήσεων. Η εκτίμηση των εν λόγω επιδράσεων είναι απαραίτητη για να γίνει σύγκριση του κέρδους των ανταγωνιστικών επιχειρήσεων στην επηρεαζόμενη σχετική αγορά σε περίπτωση που δεν εφαρμοζόταν επιθετική τιμολόγηση από την δεσπόζουσα επιχείρηση (κέρδος αντιπαραδείγματος) και του κέρδους που πραγματοποίησαν οι εν λόγω επιχειρήσεις στην περίπτωση εφαρμογής επιθετικής τιμολόγησης από τη δεσπόζουσα επιχείρηση (πραγματικό

κέρδος).

Η διαφορά μεταξύ του κέρδους αντιπαραδείγματος και του πραγματικού κέρδους συνιστά το διαφυγόν κέρδος λόγω της επιθετικής τιμολόγησης.

Εξήγησε ότι η εφαρμογή επιθετικής τιμολόγησης από τη δεσπόζουσα επιχείρηση προκαλεί μείωση των πωλήσεων των ανταγωνιστικών επιχειρήσεων και κατ' επέκταση του μεριδίου αγοράς τους στην επηρεαζόμενη σχετική αγορά. Περαιτέρω, η εφαρμογή επιθετικής τιμολόγησης από τη δεσπόζουσα επιχείρηση προκαλεί μείωση του περιθωρίου κέρδους των ανταγωνιστικών επιχειρήσεων μέσω της επίδρασης που έχει η εν λόγω πρακτική στο ύψος των τιμών.

Η μέθοδος που εφάρμοσε προβλέπεται και στον Πρακτικό Οδηγό που ετοίμασε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή που αφορά την 'Ποσοτικοποίηση της βλάβης σε αγωγές αποζημίωσης που στηρίζονται σε παράβαση των άρθρων 101 ή 102 της Συνθήκης για Την Ευρωπαϊκή Ένωση'. Ο πιο πάνω Οδηγός κατατέθηκε στο Δικαστήριο πρόκειται για το Τεκμήριο 14.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση έγινε εκτίμηση των πωλήσεων που θα πραγματοποιούσαν οι Ενάγοντες χωρίς την επιθετική τιμολόγηση από τους Εναγόμενους (πωλήσεις αντιπαραδείγματος) και των πραγματικών πωλήσεων των Εναγομένων. Η εκτίμηση των πωλήσεων αντιπαραδείγματος έγινε με βάση το μέσο όρο μηνιαίων πωλήσεων που πραγματοποίησαν οι Ενάγοντες κατά την περίοδο Ιανουάριο 2005 - Σεπτέμβριο 2007. Οι μήνες Οκτώβριος και Νοέμβριος 2007 δεν συμπεριλήφθηκαν στην πιο πάνω εκτίμηση καθώς με βάση την απόφαση της Επιτροπής Ανταγωνισμού, οι Εναγόμενοι πωλούσαν το κριθάρι σε τιμές πολύ κοντά στο μέσο μεταβλητό κόστος. Ο μάρτυρας θα μπορούσε να υπολογίσει το μέσο όρο και με βάση τα στοιχεία των ετών 2009 και 2010, ετών που έπονται της επίδικης χρονικής περιόδου, έκρινε σκόπιμο όμως να μη το πράξει καθώς ο αριθμός των πωλήσεων των Εναγόντων κατά τους συγκεκριμένους χρόνους ήταν πολύ μεγάλος και αυτό θα οδηγούσε σε *'μια ψηλή εκτίμηση της βλάβης'*, ως ανέφερε χαρακτηριστικά. Με βάση τους υπολογισμούς του, εάν υιοθετούσε τα πιο πάνω στοιχεία, το ποσό σχεδόν θα διπλασιαζόταν. Ενόψει τούτου έκρινε σκόπιμο να υιοθετήσει μια πιο συντηρητική μέθοδο.

Ο μάρτυρας κατέθεσε ότι από τα πραγματικά στοιχεία πωλήσεων των Εναγόντων, κατά τη χρονική περίοδο Ιανουαρίου 2005 - Σεπτεμβρίου 2007, προκύπτει ότι οι πωλήσεις τους, σε σχέση πάντα με το κριθάρι για κτηνοτροφικούς σκοπούς, ανήλθαν, κατά μέσο όρο, σε 3.564,66 μετρικούς τόνους, ανά μήνα. Αυτές είναι οι πωλήσεις που εκτιμήθηκε ότι θα πραγματοποιούσαν οι Ενάγοντες, χωρίς την επιθετική τιμολόγηση των Εναγομένων.

Το μέσο ποσοστό κέρδους που πραγματοποίησαν οι Ενάγοντες κατά την περίοδο, Ιανουάριος 2005 - Σεπτέμβριος 2007, εκτιμήθηκε σε 2,70%.

Το πιο πάνω ποσοστό κέρδους σε συνδυασμό με την εκτιμώμενη τιμή αγοράς κατά τους μήνες Φεβρουάριο, Μάρτιο και Απρίλιο του 2008, κατά τους οποίους οι Ενάγοντες δεν εισήγαγαν το σχετικό προϊόν λόγω της επιθετικής τιμολόγησης των Εναγομένων, οδηγεί στην εκτίμηση της τιμής πώλησης χωρίς την παράβαση (τιμή αντιπαραδείγματος). Για σκοπούς υπολογισμού της ζημιάς ο μάρτυρας έλαβε υπόψη ότι οι τιμές αγοράς κριθαριού από τους Εναγόμενους, κατά την πιο πάνω χρονική περίοδο, ήταν αυτή που καταγράφεται στην απόφαση της Επιτροπής Ανταγωνισμού. Παρενθετικά υπενθυμίζω ότι τα στοιχεία που καταγράφονται στην εν λόγω απόφαση αποτελούν παραδεκτά γεγονότα. Έλαβε επίσης υπόψη ότι η μέση ταχύτητα κυκλοφορίας των αποθεμάτων των Εναγόντων, κατά την περίοδο 2005 - 2007 ήταν 20,62 μέρες, ενώ για το 2008, 18,48 ημέρες. Τα πιο πάνω στοιχεία δεικνύουν, σύμφωνα πάντα με το μάρτυρα, ότι οι Ενάγοντες πωλούσαν τα αποθέματα τους εντός του μήνα εισαγωγής τους.

Ο μάρτυρας κατήρτισε πίνακα στον οποίο παρουσιάζονται τα στοιχεία της πραγματικής τιμής πώλησης, της εκτιμώμενης τιμής αγοράς και της εκτιμώμενης τιμής πώλησης αντιπαραδείγματος, για την περίοδο Δεκεμβρίου 2007 - Μαΐου 2008, ανά μήνα και δεύτερο πίνακα στον οποίο καταγράφονται οι πραγματικές πωλήσεις, οι διαφυγούσες πωλήσεις, το διαφυγόν περιθώριο κέρδους σε πραγματικές πωλήσεις, διαφυγόν περιθώριο κέρδους σε διαφυγούσες πωλήσεις, η πραγματική τιμή αγοράς, η εκτιμώμενη τιμή αγοράς, το διαφυγόν κέρδος σε πραγματικές πωλήσεις και το διαφυγόν κέρδος από διαφυγούσες πωλήσεις. Με βάση τα πιο πάνω στοιχεία ο μάρτυρας κατέληξε ότι οι Ενάγοντες είχαν οικονομική ζημιά λόγω της επιθετικής τιμολόγησης που εφάρμοσαν οι Εναγόμενοι για την περίοδο Δεκεμβρίου 2007 - Μαΐου 2008 που ανερχόταν σε €114.553,10. Ειδικότερα, το ποσό των €16.158,01 ήταν διαφυγόν κέρδος λόγω μειωμένης πώλησης και κατ' επέκταση απώλειας περιθωρίου κέρδους στις πωλήσεις που πραγματοποιήθηκαν, ενώ το ποσό των € 98.395,09 ήταν το διαφυγόν κέρδος λόγω διαφυγουσών πωλήσεων.

Η εκτίμηση των διαφυγουσών πωλήσεων για την χρονική περίοδο Οκτώβριος - Δεκέμβριος 2008 βασίστηκε στη διαφορά που θα πραγματοποιούσαν οι Ενάγοντες χωρίς την επιθετική τιμολόγηση από τους Εναγόμενους (πωλήσεις αντιπαραδείγματος) και των πραγματικών πωλήσεων των Εναγόντων. Και σε αυτή την περίπτωση ο μάρτυρας έλαβε υπόψη το γεγονός ότι οι Ενάγοντες θα πωλούσαν κατά μέσο όρο 3.564,66 μετρικούς τόνους, κριθάρι για κτηνοτροφικούς σκοπούς, ανά μήνα και ότι το μέσο ποσοστό κέρδους που θα πραγματοποιούσαν, ήταν 2,70%.

Για την πιο πάνω χρονική περίοδο οι Ενάγοντες είχαν πραγματικές πωλήσεις, 11.732,24

μετρικούς τόνους και διαφυγούσες πωλήσεις, 2.833,68 μετρικούς τόνους. Η τιμή στην οποία διατέθηκε το κριθάρι που πωλήθηκε ήταν πολύ χαμηλότερη του κόστους, το διαφυγόν περιθώριο κέρδους κυμαινόταν από 4.18% μέχρι 29.87%, με αποτέλεσμα οι Ενάγοντες να υποστούν ζημιά, σύμφωνα με τη εκτίμηση του, ύψους €300.816,52. Οι Ενάγοντες έχουν υποστεί ζημιά και λόγω των διαφυγουσών πωλήσεων, η οποία ανέρχεται σε €15.876.

Το σύνολο των ζημιών που υπέστησαν οι Ενάγοντες, κατά τις δύο επίδικες χρονικές περιόδους ανέρχεται, σύμφωνα με το μάρτυρα, σε €431.245.

Ο **XXXX Δημητρίου , Μ.Υ.1**, είναι κάτοχος πτυχίου στο Accounting and Finance από το London School of Economics and Political Science και μέλος του Institute of Chartered Accountants in England and Wales. Ο μάρτυρας ετοίμασε, μετά από εντολή των Εναγομένων, έκθεση σε σχέση με τη ζημιά που αυτοί έχουν υποστεί συνεπεία των πράξεων των Εναγόμενων. Την πιο πάνω έκθεση την υιοθέτησε ως μέρος της κυρίως εξέτασης του, πρόκειται για το έγγραφο με Ένδειξη Γ.

Στην έκθεση του σχολιάζει την έκθεση που κατατέθηκε εκ μέρους των Εναγόντων και αναφέρει ότι ο μέσος όρος των πωλήσεων των Εναγόντων, ανά μήνα, δεν θα έπρεπε να υπολογισθεί με βάση την περίοδο Ιανουάριος 2005 - Σεπτέμβριος 2007. Τα στοιχεία του έτους 2005 λανθασμένα έχουν ληφθεί υπόψη. Ανέφερε χαρακτηριστικά τα πιο κάτω:

«Η περίοδος αυτή πιθανό να μη προσφέρει αξιοπιστία στην εκτίμηση καθώς οι συνθήκες στην αγορά να διαφέρουν σε μια τέτοια έκταση περιόδου. Πιθανόν η επιλογή να μη συμπεριληφθεί το έτος 2005 να παράγαγε πιο αξιόπιστα αποτελέσματα.»

Κατέθεσε επίσης ότι η εκτίμηση των πωλήσεων 'σε κλειστές περιόδους μηνός είναι καθαρά λογιστικής φύσης προσέγγιση και δεν αντικατοπτρίζει τις συνθήκες πραγματικής εμπορίας'. Εισηγήθηκε ότι θα ήταν λογικότερο να υπολογίζονται οι πωλήσεις με βάση τις περιόδους στις οποίες έγινε η παράβαση και όχι με ολόκληρο το έτος, όπως έπραξε ο εμπειρογνώμονας των Εναγόντων. Αν ο μέσος όρος των πωλήσεων των Εναγόντων είχε ως βάση μια δωδεκάμηνη περίοδο, ήτοι από τον Οκτώβριο του 2006 μέχρι το Σεπτέμβριο του 2007, ο μέσος όρος των πωλήσεων, ανά μήνα, θα ήταν 2.793 μετρικοί τόνοι και όχι 3.564,66 μετρικοί τόνοι. Κατ' επέκταση οι διαφυγούσες πωλήσεις για τη χρονική περίοδο Δεκέμβριος του 2007 με Μάιο του 2008, θα ήταν μόνο 8.032 μετρικοί τόνοι.

Ο μάρτυρας διαφώνησε και με την υιοθέτηση από το Μ.Ε.2, μέσου ποσοστού κέρδους 2.7%. Έχοντας ως βάση τη χρονική περίοδο Οκτώβριο του 2006 μέχρι Σεπτέμβριο του 2007, κατέληξε ότι το μέσο ποσοστό κέρδους ήταν 2.37%. Θεώρησε όμως ότι και το ποσοστό αυτό ήταν μεγάλο καθώς δεν λήφθηκαν υπόψη τα μεταβλητά έξοδα των Εναγόντων που οι τελευταίοι

δεν είχαν αποκαλύψει. Ενόψει τούτου θεώρησε ότι 'ένα λογικό περιθώριο υπό τις περιστάσεις θα ήταν 2.00%'.

Σε σχέση με την χρονική περίοδο, Οκτώβριο του 2008 μέχρι Νοέμβριο του 2008, προβαίνει στις πιο κάτω παρατηρήσεις, για κάθε μήνα ξεχωριστά:

Οκτώβριος του 2008. Οι Εναγόμενοι πωλούσαν το κριθάρι στη τιμή των €205,85, ανά μετρικό τόνο, ενώ οι Ενάγοντες στην τιμή των € 195,41. Οι Ενάγοντες είχαν τη δυνατότητα να πωλούν τα αποθέματα τους με κέρδος 2.7%, πράγμα που δεν έπραξαν, λόγω δικής τους υπαιτιότητας. Ενόψει τούτου δεν έχουν υποστεί οποιαδήποτε ζημιά.

Νοέμβριος του 2008. Η τιμή αγοράς του αποθέματος για τους Ενάγοντες ήταν €209,78 ανά μετρικό τόνο, ενώ για τους Εναγόμενους €201,81. Το γεγονός ότι οι Ενάγοντες αγόρασαν αποθέματα σε ψηλότερες τιμές από ότι οι Εναγόμενοι, είναι 'θέμα συνθηκών' και δεν αναμενόταν 'να αποζημιωθεί με μεγαλύτερο μεικτό κέρδος από το 2% επί του κόστους του αποθέματος που είχε η ΕΣΚ'.

Δεκέμβριος του 2008. Η Ενάγουσα πώλησε απόθεμα 2.997,12 μετρικούς τόνους, τιμή κάτω του κόστους. Ο μάρτυρας αναφέρει τα πιο κάτω σε σχέση με τη συγκεκριμένη ενέργεια:

«Φαίνεται ότι η εμπορική απόφαση για αγορά και διάθεση αποθέματος κριθαριού να λήφθηκε από τη AGS ενώ γνώριζε ότι ο ανταγωνιστής της πωλούσε ΕΣΚ πωλούσε σε ασύμφορες τιμές. Θα ήταν λογικό εδώ να υπολογισθεί διαφυγόν κέρδος ως τα σημεία 3 και 4 πιο πάνω (εκτίμηση 2%), στις πραγματικές πωλήσεις αλλά όχι να υπολογισθεί διαφυγόν περιθώριο 29,87%, το οποίο φαίνεται κυρίως να οφείλεται στη φύση των εμπορικών αποφάσεων της ίδιας της AGS. Κατά την άποψη μου το διαφυγόν κέρδος υπολογίζεται σε € 12.311".

Με βάση την εκτίμηση του Μ.Υ.1, το διαφυγόν κέρδος σε διαφυγούσες πωλήσεις των Εναγόντων ήταν και για τις δύο χρονικές περιόδους €33.399,41 και το διαφυγόν κέρδος σε πραγματικές πωλήσεις, €49.083,70, σύνολο ζημιάς €82.483,11.

Ο μάρτυρας χρησιμοποίησε μια γραμμική μέθοδο για να αποδείξει ότι υπήρξε κάθοδος των πωλήσεων των εναγόντων κατά τη χρονική περίοδο Δεκέμβριος του 2007 - Μάιος του 2008. Οι μάρτυρες των Εναγόντων δεν αντεξετάστηκαν επί του συγκεκριμένου θέματος και δεν τούς δόθηκε η ευκαιρία να εκφράσουν επί τούτου τις θέσεις τους. Πρόκειται για θέματα που εμπίπτουν στο πεδίο γνώσης των εμπειρογνομόνων και ήταν ορθό και αναμενόμενο οι θέσεις αυτές να είχαν τεθεί για σχολιασμό στον Μ.Ε.2. Πέραν τούτου όμως παρατηρώ ότι η μαρτυρία του επί του συγκεκριμένου σημείου κάθε άλλο παρά θετική ήταν. Κατά την αντεξέταση δεν ήταν σε θέση να απαντήσει σε σχέση με καίρια σημεία που αφορούσαν τη συγκεκριμένη μέθοδο. Η

πιο πάνω πτυχή της μαρτυρίας του θα αγνοηθεί από το Δικαστήριο.

Αυτή ήταν συνοπτικά η μαρτυρία που έχει τεθεί ενώπιό του Δικαστηρίου.

Ενώπιό του δικαστηρίου κατατέθηκε και μεγάλος αριθμός εγγράφων τα οποία είχα την ευκαιρία να εξετάσω, δεν κρίνω όμως σκόπιμο να αναφερθώ σε έκαστο εξ αυτών, ξεχωριστά.

Όπως έχω ήδη αναφέρει, το θέμα που καλείται το δικαστήριο να αποφασίσει είναι κατά πόσο οι Ενάγοντες έχουν υποστεί ζημιά, λόγω της παράβασης εκ μέρους των Εναγόμενων των προνοιών του άρθρου 6(1) του [περί της Προστασίας του Ανταγωνισμού Νόμου 13\(I\)/2008](#), που θα αναφέρεται μετά απλώς ως ο 'Νόμος'. Το εν λόγω άρθρο απαγορεύει την καταχρηστική εκμετάλλευση της θέσης μιας επιχείρησης, η οποία κατέχει δεσπόζουσα θέση στο σύνολο ή μέρος της εγχώριας αγοράς ενός προϊόντος. Κάθε πρόσωπο που έχει υποστεί ζημιά λόγω παράβασης του πιο πάνω άρθρου δικαιούται όπως αποζημιωθεί. Σχετικό είναι το άρθρο 40(1) του Νόμου.

Το πρόσωπο που διεκδικεί την καταβολή αποζημίωσης θα πρέπει να αποδείξει ότι υπάρχει αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της παράβασης και της ζημιάς. Καθοδηγητική επί του θέματος είναι η απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου **Manfredi κατά Lloyd Adriatica Assicurazioni SpA**, C-295/04, που συνεκδικάστηκε με τις C-296/04, C-297/04, C-298/04, η οποία διαπραγματεύεται το θέμα των αποζημιώσεων σε περίπτωση παράβασης του δικαίου του ανταγωνισμού. Παραθέτω αυτούσιες τις σχετικές πρόνοιες:

"60. Ακολουθώς, όσον αφορά την αξίωση αποκατάστασής της ζημιάς που προκλήθηκε από σύμβαση ή συμπεριφορά δυνάμενη να περιορίσει ή να νοθεύσει τον ανταγωνισμό, πρέπει να υπομνησθεί ότι η πλήρης αποτελεσματικότητα του άρθρου 81 ΕΚ και, ειδικότερα, η πρακτική αποτελεσματικότητα της απαγορεύσεως που προβλέπει η παράγραφος 1 του άρθρου αυτού θα διακυβεύονταν, αν δεν παρεχόταν σε κάθε υποκείμενο δικαίου η δυνατότητα να ζητήσει αποκατάσταση της ζημιάς που υπέστη από σύμβαση ή συμπεριφορά δυνάμενη να περιορίσει ή να νοθεύσει τον ανταγωνισμό (βλ. προαναφερθείσα απόφαση Courage και Crehan, σκέψη 26).

61. Ως εκ τούτου, κάθε υποκείμενο δικαίου δικαιούται να ζητήσει αποκατάσταση τη ζημιάς που υπέστη, όταν υφίσταται αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της εν λόγω ζημιάς και απαγορευόμενης από το άρθρο 81 ΕΚ συμπεράξεως ή πρακτικής.

62. Ελλείψει σχετικής κοινοτικής ρυθμίσεως, στην εσωτερική έννομη τάξη κάθε κράτους μέλους απόκειται να ορίσει τα αρμόδια δικαστήρια και να θεσπίσει τους δικονομικούς κανόνες ασκήσεως των ενδίκων βοηθημάτων που αποσκοπούν στην κατοχύρωση της προστασίας των δικαιωμάτων τα οποία οι ιδιώτες αντλούν από το κοινοτικό δίκαιο, υπό την προϋπόθεση, αφενός, ότι οι κανόνες αυτοί δεν είναι λιγότερο ευνοϊκοί από εκείνους που διέπουν την άσκηση παρόμοιων ενδίκων βοηθημάτων της εσωτερικής έννομης τάξεως (αρχή της ισοδυναμίας) και, αφετέρου, ότι δεν καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή εξαιρετικώς δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που χορηγεί η κοινοτική έννομη τάξη (αρχή της αποτελεσματικότητας) (βλ. απόφαση της 10ης Ιουλίου

1997, C-261/95, Palmisani, Συλλογή 1997, σ. I-4025, σκέψη 27, και προαναφερθείσα απόφαση Courage και Crehan, σκέψη 29).

63. Συνεπώς, στο δεύτερο ερώτημα στις υποθέσεις C-295/04 έως C-297/04 και στο τρίτο ερώτημα στην υπόθεση C-298/04 πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 81 ΕΚ πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι κάθε υποκείμενο δικαίου δύναται να προβάλει την ακυρότητα απαγορευόμενης από την εν λόγω διάταξη συμπράξεως ή πρακτικής και, όταν υφίσταται αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της εν λόγω συμπράξεως ή πρακτικής και της προκληθείσας ζημίας, να ζητήσει την αποκατάσταση της ζημίας.

64. Ελλείπει σχετικής κοινοτικής ρυθμίσεως, στην εσωτερική έννομη τάξη κάθε κράτους μέλους απόκειται να καθορίσει τον τρόπο ασκήσεως του δικαιώματος αυτού, συμπεριλαμβανομένου του τρόπου ερμηνείας της έννοιας «αιτιώδης συνάφεια», τηρουμένων των αρχών της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας".

Στην ιδίαν απόφαση τονίζεται ότι το πρόσωπο που έχει υποστεί ζημιά δύναται να αξιώσει όχι μόνο τη θετική ζημιά που έχει υποστεί αλλά και το διαφυγόν κέρδος όπως επίσης και τόκο επί των πιο πάνω ποσών. Παραθέτω αυτούσιες τις σχετικές παραγράφους:

«95. Αφετέρου, από την αρχή της αποτελεσματικότητας και από το δικαίωμα κάθε προσώπου να ζητήσει αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη από σύμβαση ή συμπεριφορά δυνάμενη να περιορίσει ή να νοθεύσει τον ανταγωνισμό προκύπτει ότι οι ζημιωθέντες πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να ζητήσουν την αποκατάσταση όχι μόνον της θετικής ζημίας πρέπει να έχουν τη δυνατό (damnum emergens), αλλά και του διαφυγόντος κέρδους (lucrum cessans), καθώς και την καταβολή τόκων.

96. Συγκεκριμένα, όσον αφορά ζημιά δυνάμενη να αποκατασταθεί, ο πλήρης αποκλεισμός του διαφυγόντος κέρδους δεν μπορεί να γίνει δεκτός σε περίπτωση παραβιάσεως του κοινοτικού δικαίου, διότι, ειδικώς όσον αφορά διαφορές οικονομικής ή εμπορικής φύσεως, ένας τέτοιος πλήρης αποκλεισμός του διαφυγόντος κέρδους μπορεί να καταστήσει πρακτικώς ανέφικτη την αποκατάσταση της ζημίας (βλ. προαναφερθείσα απόφαση Brasserie du pêcheur και Factortame, σκέψη 87, και απόφαση της 8ης Μαρτίου 2001, Metallgesellschaft κ.λπ., C-397/98 και C-410/98, Συλλογή 2001, σ. I-1727, σκέψη 91)."

97. Όσον αφορά την καταβολή τόκων, το Δικαστήριο υπενθύμισε, με τη σκέψη 31 της αποφάσεως της 2ας Αυγούστου 1993, C-271/91, Marshall (Συλλογή 1993, σ. I-4367), ότι, βάσει των εφαρμοστέων εθνικών κανόνων, η επιδίκασή τους πρέπει να θεωρείται ως αδιαχώριστο από την αποκατάσταση της ζημίας στοιχείο.»

Με βάση την πιο πάνω νομολογία προκύπτει ότι το Δικαστήριο έχει εξουσία να επιδικάσει αποζημιώσεις για διαφυγόντα κέρδη ακόμη και σε αγωγές που ηγέρθησαν πριν τη δημοσίευση του Νόμου 113(I)/2017. Πληροφορικά αναφέρω ότι στο άρθρο 4 του πιο πάνω Νόμου, γίνεται ρητή πρόνοια για την εξουσία του Δικαστηρίου να επιδικάσει γενικές και ή ειδικές αποζημιώσεις και ή *διαφυγόντα κέρδη*.

Το πρώτο θέμα που θα με απασχολήσει είναι η θέση που ηγέρθηκε από τον ευπαίδευτο συνήγορο Υπεράσπισης, στο στάδιο των αγορεύσεων, ότι η αξίωση για 'διαφυγόντα κέρδη' δεν

καλύπτεται από τις λεπτομέρειες της Έκθεσης Απαίτησης. Είναι γεγονός ότι στην Έκθεση Απαίτησης καταγράφονται τα ποσά που διεκδικούν οι Ενάγοντες, ως ειδικές ζημιές, για κάθε έτος ξεχωριστά, δεν γίνεται όμως αναφορά σε διαφυγόντα κέρδη από διαφυγούσες πωλήσεις. Το ερώτημα που εγείρεται είναι κατά πόσο αυτό είναι καθοριστικό για την έκβαση της συγκεκριμένης αξίωσης.

Καθοδηγητική επί του θέματος είναι η απόφαση **Perestrello Ltd v United Paint Co. Ltd** (1969) 1 WLR 570, 579, στην οποία μας παρέπεμψε ο ευπαίδευτος συνήγορος Υπεράσπισης, όπου αποφασίστηκαν, μεταξύ άλλων, τα πιο κάτω:

«Accordingly, if a plaintiff has suffered damage of a kind which is not the necessary and immediate consequence of the wrongful act, he must warn the defendant in the pleadings that the compensation claimed will extend to this damage, thus showing the defendant the case he has to meet and assisting him in computing a payment into court.»

Οι πιο πάνω αρχές έχουν υιοθετηθεί και από τα Κυπριακά Δικαστήρια, σχετική επί του θέματος είναι η απόφαση **Emanuel v Nicolaou** (1977) 1 C.L.R. 15, στην οποία αναφέρθηκαν σχετικά τα πιο κάτω:

«However, if the claim is one which cannot with justice be sprung upon the defendants at the trial it requires to be pleaded so that the nature of the claim is disclosed. As Lord Dunedin said in *The Susquehanna* [1926] A.C. 655 at p. 661: 'If the damage be general, then it must be averred, that such damage has been suffered, but the quantification of such damage is a jury question'.

What amounts to a sufficient averment for this purpose will depend on the facts of the particular case, but a mere statement that the plaintiff claims 'damages' is not sufficient to let in evidence of a particular kind of loss which is not a necessary consequence of the wrongful act and of which the defendant is entitled to fair warning.

Not only was there no mention at all of loss of profits in the statement of claim in the present case, but, as has been pointed out, the case pleaded was inconsistent with such a claim. We agree with the view of the trial judge that the plaintiffs were not entitled without amendment to lead evidence of this loss.»

Εξετάζοντας τις λεπτομέρειες της Έκθεσης Απαίτησης στην υπό κρίση υπόθεση και καθοδηγούμενη από τις πιο πάνω αρχές, κρίνω ότι η αξίωση για τη καταβολή διαφυγόντος κέρδους για τις διαφυγούσες πωλήσεις θα έπρεπε να δικογραφείται με επαρκή λεπτομέρεια για να γνωρίζει η άλλη πλευρά τί θα είχε να αντιμετωπίσει. Κρίνω ότι η ζημιά αυτή δεν καλύπτεται από τις λεπτομέρειες της Έκθεσης Απαίτησης και ως εκ τούτου θα αγνοηθεί.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να παρατηρήσω ότι ο Μ.Ε.2 αποκαλούσε όλες τις ζημιές ως 'διαφυγόντα κέρδη', τόσο τις ζημιές από τις πραγματικές πωλήσεις όσο και τις ζημιές από τις διαφυγούσες πωλήσεις. Η πιο πάνω παρατήρηση μου περί παράλειψης δικογράφησης με

επαρκή λεπτομέρεια, αφορά την ζημιά από τις διαφυγούσες πωλήσεις και όχι τη ζημιά από τις πραγματικές πωλήσεις. Η ζημιά από τις πραγματικές πωλήσεις ήταν άμεσο απότοκο της συμπεριφοράς των Εναγόμενων και δεν απαιτούντο περαιτέρω λεπτομέρειες, έστω και αν αυτό κατά την κρίση μου θα ήταν επιθυμητό.

Στρέφομαι στη συνέχεια στην εξέταση της μαρτυρίας που έχει τεθεί ενώπιο του δικαστηρίου. Η αξιολόγηση έγινε ακολουθώντας τις αρχές που καθορίστηκαν από τη νομολογία. Κατά την αξιολόγηση της μαρτυρίας δεν περιορίστηκα στην ατομική κρίση της αξιοπιστίας κάθε μάρτυρα ξεχωριστά, αλλά την αντιπαράβαλα και την εξέτασα σε σχέση με το σύνολο της υπόλοιπης μαρτυρίας, συμπεριλαμβανομένων και των τεκμηρίων. Η αξιολόγηση θα επικεντρωθεί στους ισχυρισμούς που κατέστησαν επίμαχοι καθότι δεν θεωρώ σκόπιμο να επεκταθώ σε ισχυρισμούς που δεν αμφισβητήθηκαν και ή που δεν σχετίζονται άμεσα με τα επίδικα θέματα. Αφού εξέτασα τη μαρτυρία στο σύνολο της, κατέληξα σε ευρήματα και συμπεράσματα, τα οποία παραθέτω πιο κάτω, όχι με βάση την αλληλουχία των σκέψεων μου αλλά με βάση τη σειρά, η οποία κατά την κρίση μου, αποτελεί την καλύτερη δομή της απόφασης μου.

Οι μάρτυρες Μ.Ε.2 και Μ.Υ.1, κλήθηκαν να καταθέσουν ως εμπειρογνώμονες. Η μαρτυρία τους αξιολογήθηκε, έχοντας υπόψη τη νομολογιακή αρχή ότι η μαρτυρία ενός εμπειρογνώμονα γίνεται αποδεκτή για να προμηθεύσει το Δικαστήριο με επιστημονικά κριτήρια για την αξιολόγηση της ορθότητας των συμπερασμάτων του για να μπορέσει το Δικαστήριο να σχηματίσει τη δική του ανεξάρτητη γνώμη, εφαρμόζοντας αυτά τα κριτήρια στα γεγονότα που αποδεικνύονται με μαρτυρία. (Κοινοτικό Συμβούλιο Ομόδους ν. Κονναρή Π.Ε. 290/2008, 23.12.2011). Πέραν τούτου, η μαρτυρία του θα πρέπει να αιτιολογείται και να τεκμηριώνεται με απόλυτη επάρκεια και πειστικότητα. (Αυγουστή και Ιωάννου (2005) 1 Α.Α.Δ. 1498).

Τα προσόντα των πιο πάνω μαρτύρων, σε συνδυασμό με την εμπειρία και την κατάρτιση τους, τούς κατατάσσουν στη κατηγορία των εμπειρογνωμόνων, κατά πόσο όμως θα γίνει αποδεκτή η μαρτυρία καθενός εξ αυτών είναι θέμα που θα εξετάσω στη συνέχεια.

Έκρινα σκόπιμο να μη αξιολογήσω τη μαρτυρία του κάθε μάρτυρα εμπειρογνώμονα ξεχωριστά, αλλά να την αξιολογήσω στα πλαίσια εξέτασης του κάθε επιμέρους θέματος που εγείρεται.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να επισημάνω ότι η ποσοστικοποίηση της βλάβης σε υποθέσεις ανταγωνισμού όπως είναι και η υπό κρίση, υπόκειται σε σημαντικούς περιορισμούς σε σχέση με το βαθμό βεβαιότητας. Η αγορά επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες που δεν είναι εύκολο να εκτιμηθούν με απόλυτη ακρίβεια και ως εκ τούτου η ζημιά υπολογίζεται κατά

προσέγγιση. Το Δικαστήριο, σε τέτοιας φύσης υποθέσεις καλείται να αξιολογήσει οικονομικές δραστηριότητες που έχουν σε μεγάλο βαθμό, υποθετικό χαρακτήρα.

Όπως τονίσθηκε από το Competition Appeal Tribunal στην υπόθεση, **Albion Water Limited v Dwr Cymru Cyfyngedig**, 1166/5/7/10, 28.03.2013, που κλήθηκε να εξετάσει παρόμοιο θέμα, δεν μπορεί να υπάρχει μία μόνο πραγματική αξία της βλάβης που θα μπορούσε να προσδιοριστεί, αλλά μόνο οι καλύτερες δυνατές εκτιμήσεις με βάση τις παραδοχές και κατά προσέγγιση υπολογισμούς.

Το γεγονός ότι οι ζημιές, σε τέτοιας φύσης υποθέσεις, δεν μπορούν να υπολογισθούν με απόλυτη ακρίβεια δεν απαλλάσσει τον αδικοπραγούντα από την υποχρέωση να καταβάλει αποζημιώσεις. Σχετική είναι η απόφαση **Chaplin v Hicks** (1911) 2 KB 786.

Σε τέτοιες περιπτώσεις, όπου ο υπολογισμός της ζημιάς δεν μπορεί να γίνει με απόλυτη ακρίβεια, το Δικαστήριο θα πρέπει να ικανοποιηθεί ότι η ζημιά έχει αποδειχθεί με 'εύλογη', υπό τις περιστάσεις, ακρίβεια. Καθοδηγητική επί του πιο πάνω σημείου είναι η αναφορά του Bowen LJ στην υπόθεση **Ratcliffe v Evans**, (1892) 2 QB 532, 533, την οποία παραθέτω αμέσως πιο κάτω:

«In all actions accordingly on the case where the damage actually done is the gist of the action, the character of the acts themselves which produce the damage, and the circumstances under which these acts are done, must regulate the degree of certainty and particularity with which the damage done ought to be stated and proved. As much certainty and particularity must insisted on, both in pleading and proof of damage, as is reasonable, having regard to the circumstances and to the nature of the acts themselves by which the damage is done. To insist upon less would be to relax old and intelligible principles. To insist upon more would be the vainest pedantry.»

Η αξιολόγηση της μαρτυρίας θα γίνει έχοντας υπόψη τις πιο πάνω αρχές.

Αρχίζοντας από τη μαρτυρία του Μ.Ε.1, κρίνω ότι αυτή ήταν θετική και εμπειρισταωμένη. Ως ανάφερα και πιο πάνω, το μεγαλύτερο μέρος της μαρτυρίας του δεν έχει αμφισβητηθεί. Η αντεξέταση του επικεντρώθηκε κυρίως στο κατά πόσο ορθά ή λανθασμένα οι Εναγόμενοι πωλούσαν κριθάρι για κτηνοτροφικούς σκοπούς, κάτω του κόστους. Το θέμα αυτό δεν θα με απασχολήσει καθότι έχει ήδη δηλωθεί ως παραδεκτό γεγονός ότι οι Εναγόμενοι με τις πωλήσεις κριθαριού κάτω του μέσου μεταβλητού κόστους, κατά τις περιόδους Οκτωβρίου - Δεκεμβρίου 2007, Ιανουαρίου - Ιουνίου 2008 και Οκτωβρίου - Δεκεμβρίου 2008 καταχράστηκαν τη δεσπόζουσα θέση τους, εφαρμόζοντας πρακτική επιθετικής τιμολόγησης στην αγορά της εμπορίας κριθαριού για κτηνοτροφική χρήση.

Η μαρτυρία του Μ.Ε.1 γίνεται αποδεκτή από το Δικαστήριο, πλην της αναφοράς του σε σχέση με το ύψος των ζημιών που οι Εναγόμενοι έχουν υποστεί λόγω της πιο πάνω παραβίασης. Η μαρτυρία που έγινε αποδεκτή γίνεται εύρημα του Δικαστηρίου.

Στρέφομαι στη συνέχεια στη μαρτυρία των δύο εμπειρογνομόνων, Μ.Ε.2 και Μ.Υ.1, που επικεντρώνεται στη ζημιά που έχουν υποστεί οι Ενάγοντες.

Το πρώτο θέμα που θα με απασχολήσει είναι η μέθοδος που εφαρμόστηκε από το Μ.Ε.1 για τον υπολογισμό της ζημιάς. Υπενθυμίζω ότι εκείνο που έπραξε ο Μ.Ε.1 ήταν να εκτιμήσεις τις πωλήσεις που θα πραγματοποιούσαν οι Ενάγοντες χωρίς την επιθετική τιμολόγηση από τους Εναγόμενους (πωλήσεις αντιπαραδείγματος) και των πραγματικών πωλήσεων των Εναγόντων. Η εκτίμηση των πωλήσεων αντιπαραδείγματος έγινε με βάση το μέσο όρο μηνιαίων πωλήσεων που πραγματοποίησαν οι Ενάγοντες κατά την περίοδο Ιανουάριο 2005 - Σεπτέμβριο 2007. Κατά τον υπολογισμό της ζημιάς, ο μάρτυρας έλαβε υπόψη του ότι το μέσο ποσοστό κέρδους που θα είχαν οι Ενάγοντες ήταν 2,70%, που αποτελεί το μέσο ποσοστό κέρδους που αυτοί πραγματοποίησαν κατά την περίοδο, Ιανουάριος 2005 - Σεπτέμβριος 2007.

Ο Μ.Υ.1 δεν διαφώνησε με την υιοθέτηση της πιο πάνω μεθόδου, διαφώνησε όμως με τη χρησιμοποίηση στοιχείων που αφορούσαν τις πωλήσεις για το 2005. Θεώρησε ότι η πιο πάνω περίοδος ήταν πολύ απομακρυσμένη και δεν *'προσέφερε αξιοπιστία στην εκτίμηση'*, ενώ το μέσο ποσοστό κέρδους θα έπρεπε να ήταν 2% και όχι 2.7%.

Πρόκειται για γενικές και αόριστες τοποθετήσεις, τις οποίες ο μάρτυρας δεν υποστήριξε με ικανοποιητικά στοιχεία. Κανένα στοιχείο δεν προσκόμισε που να υποστηρίζει τη θέση του ότι οι συνθήκες της αγοράς, το 2005, διέφεραν από τις συνθήκες αγοράς για τη χρονική περίοδο 2007 - 2008, που ήταν η επίδικη ή ότι το μέσο ποσοστό κέρδους έπρεπε να ήταν 2%. Ο μάρτυρας απέτυχε να θέσει ενώπιό του δικαστηρίου τα στοιχεία εκείνα που θα επέτρεπαν τον έλεγχο της ορθότητας των συμπερασμάτων του. Όπως αναφέρεται στην υπόθεση **Νικολάου v Σταύρου** (1992) 1 Α.Α.Δ. 746, σελίδα 751:

«..., η μαρτυρία του πραγματογνώμονα εισάγεται υπό την αίρεση της απόδειξης του πραγματικού της υπόβαθρου με τον τρόπο που αποδεικνύεται κάθε άλλο γεγονός.»

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να παρατηρήσω ότι η μαρτυρία του Μ.Ε.2, επί του συγκεκριμένου θέματος ήταν πολύ εμπεριστατωμένη, ανέλυσε γιατί έλαβε υπόψη τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, γιατί απέκλεισε τα στοιχεία κάποιων μηνών που δεν ήταν αντιπροσωπευτικά και γιατί δεν συμπεριέλαβε τα έτη που έπονταν της επίδικης χρονικής περιόδου, ήτοι το 2009 και το 2010. Σε σχέση με το τελευταίο θέμα, υπενθυμίζω τη δήλωση του ότι οι πωλήσεις των Εναγόντων για το 2009 ήταν πολύ μεγάλες και αν ο μέσος όρος πωλήσεων

και κέρδους συμπεριλάμβανε τα πιο πάνω στοιχεία, το ύψος των αποζημιώσεων θα ανέβαινε κατακόρυφα. Ο ίδιος επέλεξε να υιοθετήσει μια πιο συντηρητική προσέγγιση. Τόνισε, μεταξύ άλλων, ότι οι πωλήσεις κριθαριού ήταν μεταβλητές και υπήρχε μεγάλη διακύμανση, αν απομόνωνε κάποιους συγκεκριμένους μήνες, όπου υπήρχαν ψηλές πωλήσεις, θα οδηγείτο σε ψηλή εκτίμηση της βλάβης ενώ αν απομόνωνε μήνες με χαμηλές πωλήσεις, θα οδηγείτο σε χαμηλή εκτίμηση της βλάβης. Ενόψει τούτου επέλεξε μια μεγαλύτερη χρονική περίοδο έτσι ώστε οι μεγάλες διακυμάνσεις που παρατηρούνται στη συγκεκριμένη αγορά να εξομαλύνονταν.

Ο ευπαίδευτος συνήγορος υπεράσπισης κάλεσε το δικαστήριο να αγνοήσει τη μαρτυρία του συγκεκριμένου μάρτυρα καθότι σε κάποιο σημείο είχε προβεί σε λάθος αριθμητικό υπολογισμό. Το γεγονός αυτό από μόνο του δεν είναι λόγος για να αγνοηθεί η έκθεση του, διαφάνηκε δε ότι επρόκειτο για καλόπιστο λάθος, το οποίο δεν είχε ουσιαστικό αντίκτυπο στην τελική κατάληξη του.

Ουδέν μεμπτό παρατηρώ στη μέθοδο που υιοθετήθηκε από τον Μ.Ε.2 για τον υπολογισμό των πωλήσεων αντιπαραδείγματος, ήτοι των πωλήσεων που θα πραγματοποιούσαν οι Ενάγοντες, αν οι Εναγόμενοι δεν εφάρμοζαν επιθετική τιμολόγηση και του μέσου ποσοστού κέρδους. Καταλήγω ότι η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε από το Μ.Ε.2 ήταν, υπό τις περιστάσεις, η ενδεδειγμένη.

Ο μάρτυρας, εφαρμόζοντας την πιο πάνω μέθοδο κατέληξε ότι η ζημιά των Εναγόντων από την πώληση του αποθέματος τους, σε τιμή κάτω του κόστους, κατά την περίοδο Δεκεμβρίου 2007 - Μάϊου 2008, ανερχόταν σε €16.158,01. Η πιο πάνω εκτίμηση είναι εντός των ορθών πλαισίων και γίνεται αποδεκτή.

Σε σχέση με τη δεύτερη περίοδο Οκτωβρίου 2008 - Δεκεμβρίου 2008, παρατηρώ τα πιο κάτω:

Τον Οκτώβριο του 2008 οι Ενάγοντες πώλησαν 7.436,60 μετρικούς τόνους κριθαριού προς €195,41 το μετρικό τόνο, ενώ το κόστος του κάθε μετρικού τόνου ήταν €198,35. Οι Εναγόμενοι πωλούσαν το απόθεμα τους έναντι του ποσού των €164,28, ανά μετρικό τόνο, κατά μέσο όρο. Η θέση που πρόβαλε ο Μ.Υ.1 ότι κατά τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο οι Εναγόμενοι πωλούσαν το απόθεμα τους προς 205,38 το μετρικό τόνο, δεν ευσταθεί αλλά αντικρούεται από τα γεγονότα που έχουν δηλωθεί ως παραδεκτά. Η θέση του Μ.Ε.2 ότι από τις πιο πάνω πωλήσεις κάτω του κόστους οι Ενάγοντες έχουν υποστεί ζημιά ύψους €61.676,13, γίνεται αποδεκτή.

Το Νοέμβριο του 2008, οι Ενάγοντες πώλησαν 1.298,52 μετρικούς τόνους κριθαριού

προς €168,05 το μετρικό τόνο, ενώ το κόστος του κάθε μετρικού τόνου ήταν €209,78. Οι Εναγόμενοι πωλούσαν το απόθεμα τους έναντι του ποσού των €164,28, ανά μετρικό τόνο, κατά μέσο όρο, ενώ ο μέσος όρος μεταβλητού κόστους ήταν € 207,91. Η θέση του Μ.Ε.2 ότι από τις πιο πάνω πωλήσεις, κάτω του κόστους, οι Ενάγοντες έχουν υποστεί ζημιά ύψους € 61.544,97, γίνεται αποδεκτή.

Το Δεκέμβριο του 2008 οι Ενάγοντες πώλησαν 2.997,12 μετρικούς τόνους κριθαριού προς €144,05 το μετρικό τόνο, ενώ το κόστος του κάθε μετρικού τόνου ήταν €209,78. Οι Εναγόμενοι πωλούσαν το απόθεμα τους έναντι του ποσού των €164,28, ανά μετρικό τόνο, κατά μέσο όρο, ενώ ο μέσος όρος μεταβλητού κόστους ήταν € 207,91. Η θέση του Μ.Ε.2 ότι από τις πιο πάνω πωλήσεις, κάτω του κόστους, οι Ενάγοντες έχουν υποστεί ζημιά ύψους € 61.544,97, δεν με βρίσκει σύμφωνη καθότι με βάση τα στοιχεία που έχουν τεθεί ενώπιό μου προκύπτει ότι οι Ενάγοντες πωλούσαν πολύ πιο κάτω από τη τιμή που πωλούσαν οι Εναγόμενοι, κατά €20 περίπου ανά μετρικό τόνο. Πρόκειται για δική τους επιλογή για την οποία δεν έχει δοθεί οποιαδήποτε εξήγηση. Η ζημιά τους θα πρέπει να υπολογισθεί με βάση την ελάχιστη τιμή που θα μπορούσαν να πωλήσουν το απόθεμα τους, που είναι η τιμή των €164,28, που πωλούσαν οι ανταγωνιστές τους ήτοι οι Εναγόμενοι. Αν οι Ενάγοντες πωλούσαν το απόθεμα τους στη τιμή που το πωλούσαν και οι ανταγωνιστές τους, η ζημιά τους θα ήταν 19.9% και όχι 29.87% που υπολόγισε ο Μ.Ε.2. Υιοθετώντας ποσοστό 19.8% το ολικό ποσό της ζημιάς τους για το Δεκέμβριο του 2008 ανέρχεται σε €118.337 και αυτή είναι κατά την κρίση μου η ζημιά που έχουν υποστεί.

Με βάση τα στοιχεία που έχουν τεθεί ενώπιό μου καταλήγω ότι οι Ενάγοντες έχουν υποστεί ζημιά από την πώληση του αποθέματος τους, σε τιμή κάτω του κόστους, συνολικού ύψους €257.716,11 ($€16.158,01 + €61.676,13 + € 61.544,97 + €118.337 = €257.716,11$).

Η πιο πάνω η οικονομική ζημιά που υπέστησαν οι Ενάγοντες, ήταν απότοκο της επιθετικής τιμολόγησης που εφάρμοσαν οι Εναγόμενοι κατά την επίδικη χρονική περίοδο, καταχρώμενοι τη δεσπόζουσα θέση που κατείχαν στην αγορά των σιτηρών.

Εκδίδεται απόφαση υπέρ των Εναγόντων και εναντίον των Εναγομένων για το ποσό των €257.716,11, πλέον νόμιμο τόκο επί του πιο πάνω ποσού, από την ημερομηνία καταχώρισης της αγωγής μέχρι εξοφλήσεως, πλέον έξοδα ως θα υπολογιστούν από τον Πρωτοκολλητή και εγκριθούν από το Δικαστήριο, στην κλίμακα της επιτυχίας τους.

(Υπ.)

Τ. Παρασκευαΐδου-Καρακάννα, Π.Ε.Δ.

Πιστόν Αντίγραφο,

Πρωτοκολλητής

cylaw.org: Από το ΚΙΝΟΠ/CyLii για τον [Παγκύπριο Δικηγορικό Σύλλογο](#)

Εφαρμογή των κανόνων της ΕΕ για τις κρατικές ενισχύσεις από τον εθνικό δικαστή

**Σεμινάριο για την κυπριακή δικαιοσύνη
Λευκωσία, 18 Οκτωβρίου 2022**

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση
Σύμβαση παροχής υπηρεσιών DG COMP/2017/015 - SI2.778715

Ευσταθία Παντοπούλου
ΓΔ Ανταγωνισμού, μονάδα COMP.H4
Κρατικές ενισχύσεις – Επιβολή και Παρακολούθηση

Το παρόν έγγραφο έχει καταρτιστεί για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ωστόσο, αντικατοπτρίζει μόνο τις απόψεις των συγγραφέων και η Επιτροπή δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτό.

1

Συνοπτική παρουσίαση

- Επισκόπηση των κανόνων της ΕΕ για τις κρατικές ενισχύσεις
- Η έννοια της κρατικής ενίσχυσης
- Κανονισμοί απαλλαγής
- Ο ρόλος του εθνικού δικαστή στην εφαρμογή των κανόνων για τις κρατικές ενισχύσεις

2

2

Νομικό Πλαίσιο

Συνθήκες	Άλλες διατάξεις	Ερμηνευτικές Ανακοινώσεις	Διαδικαστικός Κανονισμός 2015/1589
• Άρθρο 4(3) ΣΕΕ • Άρθρο 107(1) ΣΛΕΕ • Άρθρο 108(3) ΣΛΕΕ	• Κανονισμοί <i>de minimis</i> - (ΕΕ) 1407/2013 και (ΕΕ) 360/2012 • ΓΚΑΚ (ΕΕ) 651/2014 • Απόφαση της Επιτροπής για ΥΓΟΣ 2012/21/ΕΕ	• Ανάκτηση παράνομων και ασυμβίβαστων κρατικών ενισχύσεων (2019/C 247/01) • Εφαρμογή της νομοθεσίας περί κρατικών ενισχύσεων από τα εθνικά δικαστήρια (2021/C 305/01)	• Άρθρο 16(3) • Άρθρο 29

3

3

Η έννοια της κρατικής ενίσχυσης

- Άρθρο 107(1) ΣΛΕΕ: έννοια της ενίσχυσης και η γενική απαγόρευση

Άρθρο 107

(πρώην άρθρο 87 της ΣΕΚ)

1. Ενισχύσεις που χορηγούνται υπό οποιαδήποτε μορφή από τα κράτη ή με κρατικούς πόρους και που νοθεύουν ή απειλούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό διά της ευνοϊκής μεταχείρισεως ορισμένων επιχειρήσεων ή ορισμένων κλάδων παραγωγής είναι ασυμβίβαστες με την εσωτερική αγορά, κατά το μέτρο που επηρεάζουν τις μεταξύ κρατών μελών συναλλαγές, εκτός αν οι Συνθήκες ορίζουν άλλως.

4

4

Η έννοια της κρατικής ενίσχυσης

Στοιχεία της έννοιας

Επιχείρηση

Κρατικοί πόροι

Πλεονέκτημα

Επιλεκτικότητα

Στρέβλωση ανταγωνισμού/
Επιπτώσεις στις συναλλαγές

5

5

Η έννοια της κρατικής ενίσχυσης

Επιχείρηση και οικονομική δραστηριότητα

- Οι κανόνες για τις κρατικές ενισχύσεις εφαρμόζονται μόνο όταν ο δικαιούχος ενός μέτρου είναι *επιχείρηση*
- *Επιχείρηση* = κάθε οντότητα που ασκεί οικονομική δραστηριότητα ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς που τη διέπει και τον τρόπο χρηματοδότησής της
- *Οικονομική δραστηριότητα* = παροχή αγαθών και υπηρεσιών στην αγορά

6

6

Η έννοια της κρατικής ενίσχυσης

Κρατικοί πόροι

- Κρατικοί πόροι:
 - θετική μεταφορά κεφαλαίων (π.χ. άμεσες επιχορηγήσεις)
 - απώλεια κρατικών εσόδων (π.χ. παραίτηση από είσπραξη εσόδων)
 - πρόσθετη επιβάρυνση του Δημοσίου (π.χ. εγγυήσεις)
- Καταλογισμός στο κράτος

7

7

Η έννοια της κρατικής ενίσχυσης

Πλεονέκτημα

- Πλεονέκτημα = κάθε οικονομικό όφελος που η επιχείρηση δεν θα αποκόμιζε υπό κανονικές συνθήκες της αγοράς
 - Βελτίωση/ αποφυγή χειροτέρευσης της οικονομικής κατάστασης μίας επιχείρησης
- Κριτήριο του φορέα της οικονομίας της αγοράς (ΦΟΑ): *Δρα το Κράτος όπως θα ενεργούσε ένας αντίστοιχος ιδιώτης;*
 - Η αρχή αυτή έχει διάφορες εκφάνσεις: αρχή του ιδιώτη επενδυτή, πιστωτή, πωλητή

8

8

Η έννοια της κρατικής ενίσχυσης

Επιλεκτικότητα

- Επιλεκτικό πλεονέκτημα και **ΌΧΙ** γενικά μέτρα (που αφορούν όλες τις επιχειρήσεις)

Ουσιώδης επιλεκτικότητα

- *De jure επιλεκτικότητα*
- *De facto επιλεκτικότητα*

Περιφερειακή επιλεκτικότητα

9

9

Η έννοια της κρατικής ενίσχυσης

Επιπτώσεις στις συναλλαγές και στον ανταγωνισμό

- Δύο διακριτά στοιχεία - άρρηκτα συνδεδεμένα
- Μέτρο ικανό να βελτιώσει την ανταγωνιστική θέση του δικαιούχου
- Εξαιρέσεις: μέτρα τοπικού χαρακτήρα, ενίσχυση ήσσονος σημασίας

10

10

Βασικές έννοιες

- Νέα ενίσχυση $\neq$ Υφιστάμενη ενίσχυση
- Κοινοποιηθείσα ενίσχυση $\neq$ Παράνομη ενίσχυση
- Συμβιβάσιμη ενίσχυση $\neq$ Ασυμβίβαστη ενίσχυση

11

11

Η υποχρέωση αναστολής

- Άρθρο 108 (3) ΣΛΕΕ - υποχρέωση αναστολής: υποχρέωση κοινοποίησης μέτρων για νέα ή τροποποίηση υφιστάμενης ενίσχυσης

Τα Κράτη Μέλη οφείλουν να μη θέτουν σε εφαρμογή ένα μέτρο έως την εκτίμηση της συμβατότητας από την Επιτροπή

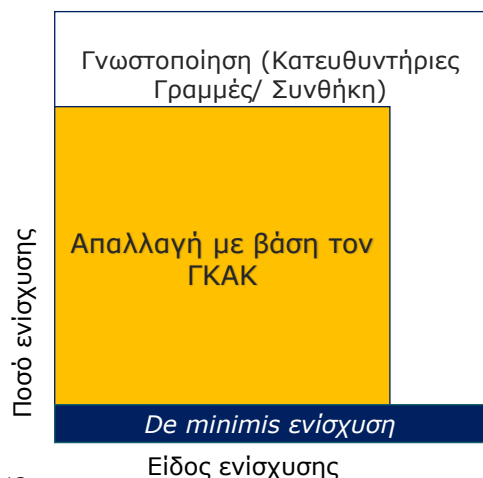
- Διαφορετικά, η ενίσχυση είναι παράνομη ($\neq$ ασυμβίβαστη)
- Η υποχρέωση αναστολής έχει άμεσο αποτέλεσμα
- Τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να αντλούν όλες τις συνέπειες του παράνομου χαρακτήρα της ενίσχυσης.

12

12

Γενικός κανονισμός απαλλαγής κατά κατηγορία (ΓΚΑΚ)

13

- Ο ΓΚΑΚ απαλλάσσει τις χώρες της ΕΕ από την υποχρέωση κοινοποίησης, εφόσον πληρούνται όλα τα κριτήρια του ΓΚΑΚ
- Ο ΓΚΑΚ καλύπτει πολλές κατηγορίες και είδη των μέτρων ενίσχυσης
- Διαφάνεια: Υποχρέωση δημοσίευσης για τα κρατικά μέτρα και για μεμονωμένες ενισχύσεις
- Κι άλλοι ειδικοί κανονισμοί απαλλαγής

13

Ενισχύσεις ήσσονος σημασίας (de Minimis)

- Κανονισμός αριθ. 1407/2013: ενίσχυση ήσσονος σημασίας δεν πληροί τα κριτήρια του Άρθρου 107(1) ΣΛΕΕ
- Προϋποθέσεις: €200,000 σε ενιαία επιχείρηση για περίοδο 3 ετών ανά κράτος μέλος; €100,000 για τις οδικές εμπορευματικές μεταφορές
- Ειδικοί κανόνες για ΥΓΟΣ (€500,000), για το γεωργικό τομέα (€15,000) και για τον τομέα της αλιείας (€30,000)

14

14

Έλεγχος του συμβατού - Η αποκλειστική αρμοδιότητα της Επιτροπής

15

15

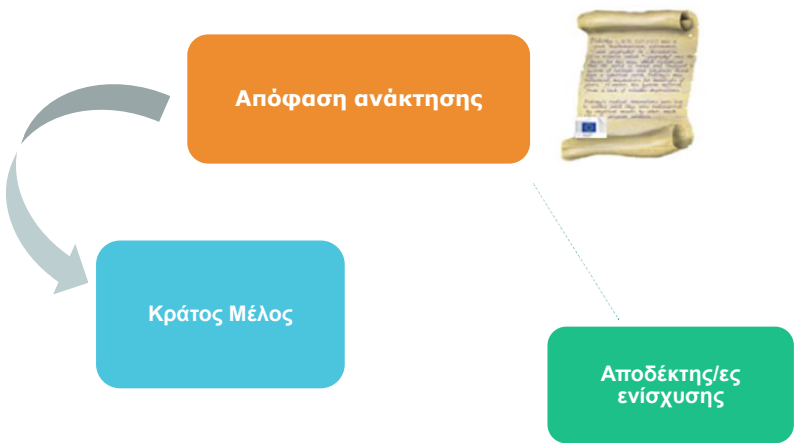
Ασυμβίβαστη ενίσχυση

- Η Επιτροπή έχει **αποκλειστική αρμοδιότητα** να αξιολογεί εάν ένα μέτρο ενίσχυσης είναι συμβατό με την εσωτερική αγορά
- Η Επιτροπή διατάσσει την **ανάκτηση** της μη συμβιβάσιμης ενίσχυσης
- Τα κράτη μέλη οφείλουν να **εφαρμόσουν** την απόφαση ανάκτησης

16

16

Εξουσίες της Επιτροπής - Απόφαση ανάκτησης

17

17

Σύστημα ελέγχου κρατικών ενισχύσεων

Αρμοδιότητες	Εθνικά Δικαστήρια 	Επιτροπή
Άρθρο 107(1) ΣΛΕΕ Έννοια ενίσχυσης	✓	✓
Άρθρο 108(3) ΣΛΕΕ Παράβαση της υποχρέωσης αναστολής: αφορά νέα ενίσχυση, υφιστάμενη ενίσχυση και ενίσχυση που υπάγεται σε απαλλαγή	✓	✓
Συμβατότητα / εξέταση υφιστάμενων ενισχύσεων	X	✓
Ένδικο μέσα	Ανάκτηση, αναστολή ή κατάργηση μέτρου, προσωρινά μέτρα, επιδίκαση αποζημίωσης	Ασυμβίβαστη νέα ενίσχυση: απόφαση ανάκτησης/αναστολής Ασυμβίβαστη υφιστάμενη ενίσχυση: Κατάλληλα μέτρα

18

18

Οι αρμοδιότητες των εθνικών δικαστηρίων

Εκτίμηση πιθανής παράβασης της υποχρέωσης αναστολής

Ύπαρξη ενίσχυσης

Αντικειμενική έννοια της ενίσχυσης
Παραπομπή στην ανακοίνωση της Επιτροπής για την έννοια της κρατικής ενίσχυσης του 2016

Υφιστάμενη ενίσχυση

Η υφιστάμενη ενίσχυση δεν υπόκειται σε υποχρέωση κοινοποίησης.
Ο διαδικαστικός κανονισμός δε ρυθμίζει τις εξουσίες και τις υποχρεώσεις των εθνικών δικαστηρίων (C-387/17 *Fallimento Traghetti Mediterraneo*)

Κανονισμοί απαλλαγής

Υποχρέωση να εξακριβώσουν εάν τηρήθηκαν όλες οι προϋποθέσεις του ΓΚΑΚ (συσταλτική ερμηνεία)
Δεν υπάρχει δικαιολογημένη εμπιστοσύνη (C-349/17 *Eesti Pagar*, C-654/17 P *BMW*)

Νέα παράνομη ενίσχυση

Ένδικο μέσα

19

19

Παράλληλες διαδικασίες ενώπιον της Επιτροπής και των εθνικών δικαστηρίων

Καμία απόφαση

Τα Εθνικά Δικαστήρια οφείλουν να εκτιμούν την ύπαρξη ενίσχυσης

Τα εθνικά δικαστήρια έχουν την υποχρέωση να παρέχουν αποτελεσματική έννομη προστασία

Εκκίνηση επίσημης διαδικασίας έρευνας

Τεκμήριο για την ύπαρξη ενίσχυσης

Τα εθνικά δικαστήρια έχουν την υποχρέωση να λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα και δεν μπορούν να αναστείλουν τη διαδικασία (C-284/12 *Deutsche Lufthansa*; C-1/09 *CELFI II*)

Ακύρωση απόφασης από δικαστήρια της ΕΕ

Τελική απόφαση

Απόφαση για το συμβιβασμό της ενίσχυσης

Τα εθνικά δικαστήρια πρέπει να εγγυώνται ότι θα συναχθούν οι συνέπειες της παράβασης της υποχρέωσης αναστολής (π.χ. ανάκτηση τόκων)

Απόφαση ανάκτησης

Η απόφαση πρέπει να εκτελεστεί (Ανακοίνωση για την ανάκτηση ενισχύσεων)

20

20

Τα εθνικά δικαστήρια – Ένδικα μέσα

21

Τα εθνικά δικαστήρια - Εφαρμογή απόφασης ανάκτησης

Υποχρέωση του Κράτους Μέλους και **όλων των οργάνων του**

Υποχρέωση **καλόπιστης συνεργασίας** μεταξύ της Επιτροπής και των Κρατών Μελών

22

22

Σκοπός της ανάκτησης

- Ο σκοπός της ανάκτησης είναι η επαναφορά της κατάστασης που υπήρχε στην αγορά πριν από την χορήγηση της ενίσχυσης
- Η ανάκτηση δεν αποτελεί κύρωση, αλλά τη λογική συνέπεια της διαπίστωσης του παράνομου και ασυμβίβαστου χαρακτήρα της ενίσχυσης
- Η ενίσχυση πρέπει να ανακτάται προσαυξημένη με τόκους ανάκτησης

23

Υποχρέωση ανάκτησης της ενίσχυσης

- Η ανάκτηση διέπεται από το εθνικό δίκαιο, εφόσον αυτό επιτρέπει την
 - **άμεση και**
 - **αποτελεσματική ανάκτηση**

- Οι εθνικοί κανόνες που παρεμποδίζουν την αποτελεσματική και άμεση εκτέλεση πρέπει να **μένουν ανεφάρμοστοι**

24

24

Εφαρμογή της νομολογίας «Deggendorf»

Υποχρέωση κράτους μέλους να αναστείλει νέα ενίσχυση όταν μια προηγούμενη παράνομη και ασυμβίβαστη ενίσχυση δεν έχει ακόμη επιστραφεί

25

Διαδικασία παράβασης

- Κίνηση διαδικασίας παράβασης κατά Κράτους Μέλους σύμφωνα με το Άρθρο 108 παράγραφος 2 της ΣΛΕΕ
- Μη-εφαρμογή της απόφασης από το Κράτος Μέλος

*Τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να εξασφαλίσουν **την άμεση και αποτελεσματική εκτέλεση** των αποφάσεων ανάκτησης της Επιτροπής*

- Κίνδυνος χορήγησης παράνομων ενισχύσεων από τα εθνικά δικαστήρια

26

Διαδικασία παράβασης

- Κίνηση διαδικασίας παράβασης κατά Κράτους Μέλους σύμφωνα με το Άρθρο 260 ΣΛΕΕ
- Μη-εφαρμογή απόφασης του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Προηγούμενη αποστολή προειδοποιητικής επιστολής στο Κράτος Μέλος
- Επιβολή κατ' αποκοπή ποσού και/ή χρηματικής ποινής

27

Προσφυγές ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων

- Ο δικαιούχος μιας ενίσχυσης δεν δύναται κατά κανόνα να προσβάλει το κύρος των αποφάσεων ανάκτησης ενώπιον εθνικού δικαστηρίου
- Τα εθνικά δικαστήρια είναι αρμόδια μόνον όταν ο αιτών δεν είναι σε θέση να προσβάλει την απόφαση ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου της ΕΕ + **προδικαστικό ερώτημα**
- Προσφυγές κατά εθνικών διαταγών εκτέλεσης της απόφασης ανάκτησης

28

28

Προσφυγές ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων

- Αιτήματα ασφαλιστικών μέτρων μόνο εάν σωρευτικά:
 1. Το εθνικό δικαστήριο έχει σοβαρές αμφιβολίες για το κύρος απόφασης Επιτροπής και υποβάλλει προδικαστικό ερώτημα
 2. Επείγον για αποτροπή σοβαρής και ανεπανόρθωτης ζημίας
 3. Συμφέρον της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Προσδιορισμός του ύψους της ενίσχυσης

29

29

Προσφυγές ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων

- Προσφυγές εθνικών αρχών για να επιβάλουν την απόφαση ανάκτησης εις βάρος του αποδέκτη παράνομης και μη συμβατής ενίσχυσης
- Εποπτεία διαδικασιών πτώχευσης
- Η πτωχευτική διαδικασία πρέπει να έχει ως αποτέλεσμα την παύση της οικονομικής δραστηριότητας, εκτός αν υπάρξει **άμεση και αποτελεσματική** ανάκτηση
- Οι απαιτήσεις ανάκτησης πρέπει να έχουν την ίδια σειρά προτεραιότητας (κατάταξη) με ανάλογες εθνικές απαιτήσεις

30

30

Μέσα συνεργασίας - Νομικό Πλαίσιο

Συνθήκες	Ερμηνευτικές Ανακοινώσεις	Διαδικαστικός Κανονισμός 2015/1589
• Άρθρο 4(3) ΣΕΕ	• Εφαρμογή της νομοθεσίας περί κρατικών ενισχύσεων από τα εθνικά δικαστήρια (2021/C 305/01)	• Άρθρο 29

31

31

Αρχή καλόπιστης συνεργασίας

- Η Επιτροπή και οι εθνικές αρχές έχουν αμοιβαίο καθήκον καλόπιστης συνεργασίας

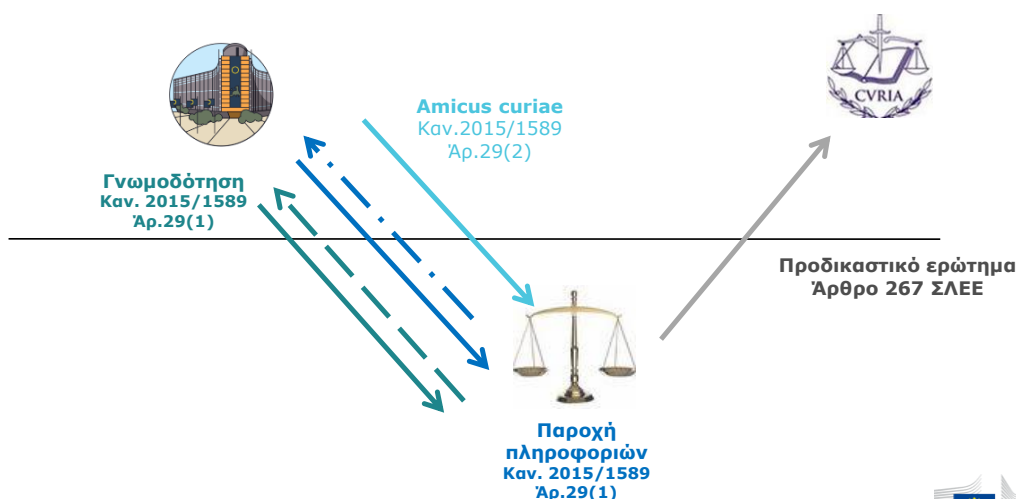
- Η υποχρέωση συνεργασίας αφορά και τα εθνικά δικαστήρια

32

32

Μέσα συνεργασίας μεταξύ Επιτροπής και εθνικών δικαστηρίων

33

33

Διαβίβαση πληροφοριών

34

- Υποχρέωση της Επιτροπής να διαβιβάζει κάθε έγγραφο που έχει στην κατοχή της και πληροφορίες για τη διαδικασία ή για πραγματικά περιστατικά
- Παροχή στοιχείων εντός προθεσμίας **1 μήνα**
- Άρνηση, όταν η διαβίβαση θα επηρέαζε τη λειτουργία και την ανεξαρτησία της Επιτροπής (εσωτερική διαδικασία λήψης αποφάσεων) ή όταν δεν παρέχονται εγγυήσεις από το εθνικό δικαστήριο για στοιχεία που καλύπτονται από το επαγγελματικό απόρρητο

34

Γνωμοδοτήσεις της Επιτροπής

- Γνωμοδοτήσεις για κάθε οικονομικό, πραγματικό ή νομικό ζήτημα: χαρακτηρισμός της ενίσχυσης, απαλλαγή από την υποχρέωση κοινοποίησης, ανάκτηση ενίσχυσης, κλπ.
- Οι γνωμοδοτήσεις της Επιτροπής **δεν είναι δεσμευτικές** για τα εθνικά δικαστήρια
- Παροχή γνωμοδότησης εντός προθεσμίας **4 μηνών**

**Γνωμοδότηση
Άρ. 29(1)
Καν. 2015/1589**

35

35

Αυτεπάγγελτη υποβολή παρατηρήσεων (Amicus curiae)

**Amicus curiae
Άρ.29(2)
Καν.2015/1589**
(πρωτοβουλία
Επιτροπής)

- Η Επιτροπή ενεργεί με δική της πρωτοβουλία κατόπιν ενημέρωσης του εθνικού δικαστηρίου για την παρέμβασή της
- Γραπτές ή προφορικές παρατηρήσεις (με την άδεια του δικαστηρίου)
- Οι παρατηρήσεις **δεν είναι δεσμευτικές** για τα εθνικά δικαστήρια

36

36

Αμοιβαία συνεργασία μεταξύ Επιτροπής και εθνικών δικαστηρίων

Αμοιβαία
συνεργασία

Συνδρομή των εθνικών δικαστηρίων προς την Επιτροπή

✓ Διαβίβαση αντιγράφου κάθε γραπτής απόφασης που εκδίδουν μετά την παροχή στοιχείων ή γνωμοδότησης ή μετά την υποβολή παρατηρήσεων από την Επιτροπή.

✓ Για πιο αποτελεσματική και συνεπή εφαρμογή των κανόνων, τα Κράτη μέλη μπορούν να συστήσουν σημεία συντονισμού για τα εθνικά δικαστήρια τα οποία επιλαμβάνονται ζητημάτων που άπτονται των κρατικών ενισχύσεων.

37

37

Χρήση των μέσων συνεργασίας

Με την Ανακοίνωση του 2009 αυξήθηκε ο αριθμός αιτημάτων αλλά η χρήση των μέσων συνεργασίας παραμένει περιορισμένη

Αιτήματα για γνωμοδότηση ανά ΚΜ
(2009 – 2018)

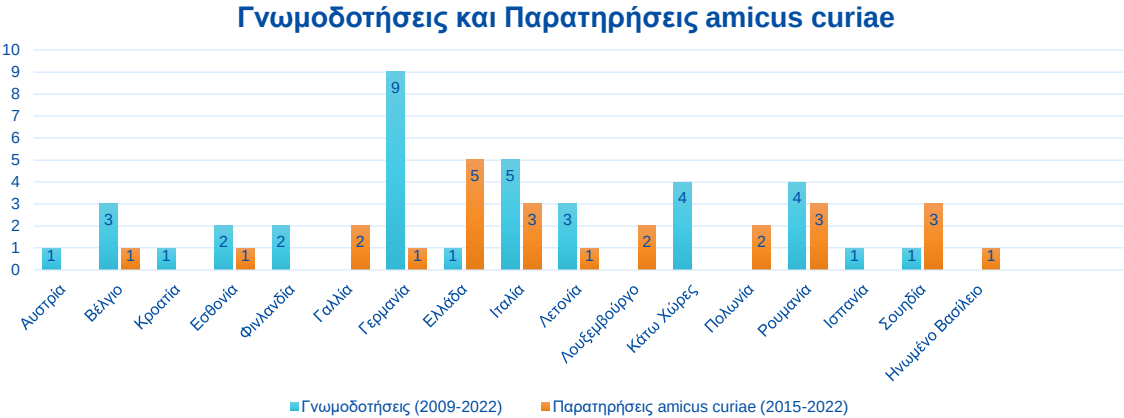
Παρατηρήσεις amicus curiae ανά ΚΜ
(2014-2017)

* Πηγή: Μελέτη σχετικά με την εφαρμογή των κανόνων και των αποφάσεων για τις κρατικές ενισχύσεις από τα εθνικά δικαστήρια

38

Χρήση των μέσων συνεργασίας από τα Κράτη Μέλη

39

Στοιχεία επικοινωνίας

- Επικοινωνία:

COMP-AMICUS-STATE-AID@ec.europa.eu

Δημοσίευση αιτημάτων για γνωμοδότηση/παρεμβάσεων της Επιτροπή

https://competition-policy.ec.europa.eu/state-aid/national-courts_en

40

Ανακεφαλαίωση

41

41

Σύστημα ελέγχου κρατικών ενισχύσεων

Αρμοδιότητες	Εθνικά Δικαστήρια 	Επιτροπή
Άρθρο 107(1) ΣΛΕΕ Έννοια ενίσχυσης	✓	✓
108(3) ΣΛΕΕ Παράβαση της υποχρέωσης αναστολής: αφορά νέα ενίσχυση, υφιστάμενη ενίσχυση και ενίσχυση που υπάγεται σε απαλλαγή	✓	✓
Συμβατότητα / εξέταση υφιστάμενων ενισχύσεων	X	✓
Ένδικο μέσα	Ανάκτηση, αναστολή ή κατάργηση μέτρου, προσωρινά μέτρα, επιδίκαση αποζημίωσης	Ασυμβίβαστη νέα ενίσχυση: απόφαση ανάκτησης/αναστολής Ασυμβίβαστη υφιστάμενη ενίσχυση: Κατάλληλα μέτρα

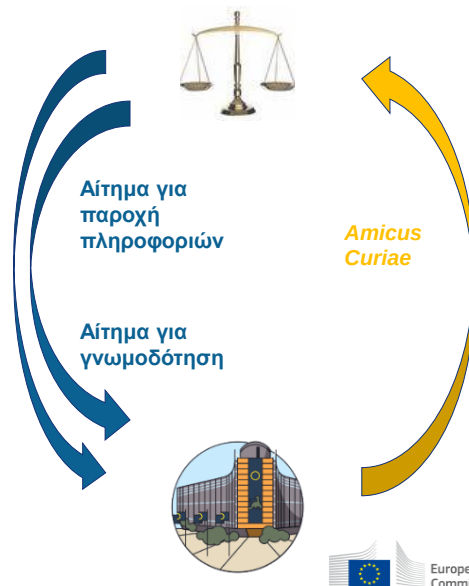
42

42

Μέσα συνεργασίας

- **Αίτημα για παροχή πληροφοριών και γνωμοδότηση**
 - Ερμηνευτική Ανακοίνωση για την εφαρμογή της νομοθεσίας περί κρατικών ενισχύσεων από τα εθνικά δικαστήρια
 - Διαδικαστικός Κανονισμός
 - Άρθρο 29(1)
- **Amicus curiae παρατηρήσεις**
 - Διαδικαστικός Κανονισμός
 - Άρθρο 29(2)

43

Σας ευχαριστώ!
Ερωτήσεις;

© European Union 2020

Unless otherwise noted the reuse of this presentation is authorised under the [CC BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) license. For any use or reproduction of elements that are not owned by the EU, permission may need to be sought directly from the respective right holders.

44